

ELÄMÄNLANKA

©MARKKU SARASTAMO 2021

— Markku Sarastamon elämää ja tekoja 1960 — 2021

Tekijän yhteystiedot:

S-posti: sarastamo@gmail.com

PAINOPAIKKA:

1. PAINOS:

ISBN

SAATTEEKSI

Olen iloinen siitä, että tämä kirja on kädessäsi, ja että aikomuksesi on ainakin katsella sitä. Kyseessä ei ole luovuuden oppikirja, vaikka sisällössä onkin mitä suurimmassa määrin kyse juuri luovuudesta. Mielestäni luovuutta ei voi opettaa, mutta luovuuden esteitä voi poistaa.

Teoksessa on aineksia tieteestä, taiteesta ja kukaties jostakin vielä kirjoittamistaan odottavasta veijariromaanista. Tämä ei ole missään tapauksessa vakavasti otettava teos. Mikäpä tässä maailmassa nyt sitten olisi vakavasti otettavaa? Olisiko demokratia ja tasa-arvo? Ne jätän kuitenkin viisaampien pohdittavaksi. Iloista lukukokemusta!

MOTTO

”Esteistä suurin
on oma otsaluu.”

ELÄMÄNLANKA

On kovin vaikeaa kertoa itsestään, ja olisi parempi, jos joku muu tekisi sen. Yksi jos toinenkin on vetäytynyt hankkeesta, joten minun oli tartuttava härkää sarvista itse. Teen tämän useiden ihmisten pyynnöstä. Aluksi kerron muutamalla sanalla vanhemmistani, omasta lapsuudestani ja kouluajoistani, jonka jälkeen tarkastelen valikoiden muutamaa sataa minusta kirjoitettua lehtileikettä. Toimittajat pääsevät ääneen, ja saavatpa ystävänikin sanoa sanansa.

Kiitän monenmoisesta avusta ystäviäni: *Paso, Seebaot, Pentti, Teija, Esko...*

Haluan omistaa tämän teoksen muusalleni Talvikille.

Hyvää matkaa ajatusteni kera

Hämeenlinnassa 21.2.2021

Markku Sarastamo

ÄITI

Mirjam Eleonora Aho (1909–66) toimi asiakirjojen mukaan isäni taloudenhoitajana, mutta kyseessä taisi olla sen aikainen nimitys niin sanotuille "susipareille". Äidin juuret ovat syvällä Hämeessä. Muutamat hänen sisaruksistaan muuttivat 1950-luvulla Kanadaan. Jouluisin posti

toi meille "amerikan paketteja": sain veljeni kanssa esimerkiksi vieterivetoisia leluja. Vuosikymmeniä myöhemmin löysin netistä sukualbumin, jossa oli kuvia suvustani – muutamissa niistä poseeraan veljeni kanssa. Äidin puoleinen sukuni on taiteellista: sieltä löytyy esimerkiksi taidemaalari ja kirkon suunnitellut "arkkitehti". Äidin veli **Kalevi Aho** kuului Suomessakin vierailleeseen **Amerikan Laulajat** -mieskuoroon. Viisitoistavuotiaana myöhästyin Kalevin tapaamisesta puolisen tuntia. Se saattoi olla hyväkin asia: jos olisimme tavanneet, saattaisin olla nyt kaukana Suomesta.

Äitini oli modisti, ja hänellä oli Helsingin Lasipalatsissa arvostettu muotiliike. Myöhemmin 1950-luvulla liike siirtyi Hämeenlinnan Palokunnankadulle, linja-autoasemaa vastapäätä. Vierailin liikkeessä 1970-luvulla ja silloinen omistaja kertoi ostaneensa liikkeen äidiltäni: *"Olen pitänyt sinua sylissäni, kun olit lapsi!"* Äiti oli arvostettu muodin ammattilainen, ja olen nähnyt kotialbumista häikäisevän upeita valokuvia sen aikaisista seurapiireistä.

Äidille oli kunnia-asia, että hänen lapsensa ovat puettu siististi ja että he käyttäytyvät hyvin. Hän teki myös poikiensa vaatteet. Erityisesti muistan lentäjänlakin ja merimiesvaatteet. Eräässä kansakoulunäytelmässä olin – äitini vaatettamana, ja ehkä myös hieman enteellisesti – itämaan tietäjä. Muistan erityisesti minulle kovin mieluisan turbaanin punaisen korun. En kuitenkaan tykännyt vaatteiden kaavojen tekemisestä: äiti ”pruuvasi” ruskeasta paperista tekemiään kaavoja, ja niitä koossa pitäneet nuppineulat pistelivät minua sinne sun tänne.

Äitini luki paljon, ja hänen ollessaan huonokuntoinen lainasin Pispalan kirjastosta esimerkiksi **Graham Greenen** (1904–91) teoksia. Ruotsia erinomaisesti taitanut äitini opetti kieltä Pispalan kotirouville Ylävoiman talossa. Tätini kertoi äidin osanneen puhua myös saksaa ja soittaa viulua. Äiti oli taitava maalaamaan. En koskaan nähnyt häntä maalaamassa, mutta ajokoiran päätä kuvaava kaunis akvarelli on yhä tallessa. Kirkonkirjat kertovat, että äidillä oli takanaan jokunen avioliitto ennen avioitumista isän kanssa, ja että ainakin yksi aviomies on kuollut aiemman avioliiton aikana.

Menetin äitini suorittaessani 17-vuotiaana vapaaehtoisena asevelvollisuuttani. Sain tiedon ollessani jotoksella ja venäläisvalmisteisen kuorma-auton lavalla. Moottoripyöräpoliisi otti saattueen kiinni, kysyi minua, teki kunniaa ja kertoi suru-uutisen. Saatte loman. Sota, ja jopa sellaisen harjoittelu on typerää.

ISÄ

Kurt Erik Sarastamo, ent. **Bergenström** (1906–78) oli kertomansa mukaan vähintäänkin toisen polven stadilainen. Tiedän isän taustoista harmillisen vähän. Hän oli apulaisena elinissä Helsingin Oopperakellarissa, ja sai työn kautta tietoa ruokakulttuurista ja pöytätaivoista. Isän ”katukieli” oli ruotsi, ja hänen kotonaan asui ainakin satunnaisesti enimmäkseen ruotsia puhunut, ”mammaksi” kutsuttu vanhempi nainen (**Bergenström?**) – mahdollisesti isäni äiti. Isä puhui joskus myös upseerin asussa pitkin Esplanadia muun perheen edellä kulkeneesta ”fajasta”, joka ilmeisesti oli ”mamman” mies, isoisäni? Isäni isä ei ollut saanut naimalupaa? ja muutti Britanniaan tai Yhdysvaltoihin, jonne perusti kirjapainon. On mahdollista, että häntä (**Reinhold Bergenströmiä?**) syytettiin maanpetoksesta, ja hänet moisesta tuomiosta vapautettiin. Asiakirjat, joita eri arkistoista on kaiveltu esiin, ovat puutteellisia ja epämääräisiä näiltä tiimoilta. **Paso** teki mainiota työtä kaivellessaan vanhoja arkistoja

Sotilaskantakortti kertoo syyskuussa 1925 kutsunnoissa käyneen isän olleen armeijassa 1926–28. Komennus mekaanikkokurssille tammi-marraskuussa 1927 antoi osaltaan suuntaa tulevalle. Radiomekaanikon ja sähköttäjän koulutuksen saanut isä toimi talvisodassa radistina, ja jatkosodan aikaan vuosina 1943–44 myös instrumenttirakentajana puolustusministeriön alaisella **Valtion Lentokonetehtaalla** Tampereen Härmälässä. Hänen oppipoikanaan tehtaalla oli muuan **Pauli Räsänen** (1928–2000), joka tunnettiin sittemmin viihdelaulajana ja televisio-ohjelmastaan ”*Nää niitä lauluja on*”. Ollessani töissä **Volvon** tehtaalla Eskilstunassa tapasin Räsäsen, joka isästä juteltaessa kertoi arvostavansa häntä suuresti.

Isän perintö ja opetukset

Sodan jälkeen isä meni **National-kassan** mekaanikon oppiin. Hänestä sukeutui ravintoloiden ja apteekkien kassakoneiden korjaaja. Työ vei häntä eri puolille maata, aina Rovaniemelle saakka, huoltamaan Hotelli-ravintola **Pohjanhovin** kassakonetta. Hän oli paljon poissa kotoa, mutta lähetti minulle ja vuotta nuoremmalle veljelleni usein kukkapostikortteja. ”*Pienokainen Markku*” sai ensimmäiset postikorttinsa alle vuodenikäisenä, ja muutamia niistä on yhä tallella. Sain veljeni kanssa myös tuliaisia. Siirtomaatavarakauppojen kassakoneita huoltaessaan isä toi joskus kotiin niissä myytyjä eksoottisia hedelmiä, pähkinöitä ja muita herkkuja.

Pääsin joskus isän työkalulaukun kantajaksi. Muistan erään yöllisen venematkan **Pyhäjärven Viikinsaareen**, jossa tanssilavan kassakone oli hajonnut parhaaseen tanssiaisten myyntiaikaan. Meidät noudettiin moottoriveneellä Pispalanrannasta. Kassakoneremontin aikana konttasin lavan alla, keräillen sinne lattian rakosista pudonneita kolikoita. Jotkut

mekaanikkoreissut isäni teki kanssani silloisilla busseilla. Linja-auton perällä klubitupakka paloi ja minä oksentelin töyssyvässä menopelissä. Joka reissulle varattiin minulle mukaan oksennuspussit. Silti halusin matkaan mukaan aina kun se oli mahdollista.

Kotona oli isän hienomekaaninen verstaas, ja voinen kehaista syntyneeni työkalut kädessä, äidin modistimaailmaan ja isän mekaaniseen todellisuuteen. Isä ei koskaan ajanut polkupyörällä. Kysyessäni syytä siihen, hän väitti saaneensa tarpeeksi pyöräilystä palatessaan talvisodasta Viipurista ratakiskojen välissä ja -pölkkyjen päällä ajaen. Kertomus kuvaa hyvin hänen huumorintajuunsa. Tarinoinnin lisäksi isä oli taitava soittamaan huuliharppua ja mandoliinia.

Alkoholi on ollut rasiitteena myös minun suvussani. En muista nähneeni isää ja äitiä humalassa, mutta jostakin syystä minua hävetti viedä isälle ykkösolutta saunaan. Taisi johtua kansakoulun raittiuskilpajoituksista. Jokainen viinakielteen aine palkittiin yleensä oli palkintona joitain kustantajilta poistettuja teoksia. Minä sain Suomen Joutsenen historian. Kotona maisteltiin viiniä juhlapäivinä, ja joskus joku meillä harvoin käynyt isän tuttava toi mukanaan myös pullon kirkasta: ”*Eihän rouva tykkää pahaa, jos me vähän...*” Pulloa pidettiin lattialla pöydänjalan vieressä. Miehet puhuivat keskenään ruotsia hiljaisella äänellä, ja aina välillä naurun remakka täytti huoneen.

Isäni mielestä poikien oli osattava uida ja purjehtia, joten minut ilmoitettiin Näsin Poikien partiolippukuntaan. Siellä tutustuin purjeveneeseen. Lähinnä pääsin raapimaan sen pohjasta levää. Myöhemmin teimme isän opastamana optimistijollan ja kanootin. Isän suvussa oli kirjaltajia ja graafisen alan osaajia, kirjansitojia...

Kotona oli laajahko kirjasto, josta muistan **Aleko Liliuksen** (1890–1977) teokset ”*Nuori mies panee toimeksi*” ja ”*Aikoja on eletty*”. Kirjahyllystä löytyi setäni taidokkaasti nahkakansiin sitoma

Stella Court-Treatin (1895–1976) ”*Kap-kaupungista Kairoon*” sekä **G.J. Ramstedtin** (1873–1950) ”*Lähettiläänä Nipponissa*” ja pari muutakin hänen teostaan. Isä kertoi minulle **Aleksanteri Ahola-Valosta** (1900–97) – jonka sain tavata myöhemmin ja vaihtaa hänen kanssaan pari kirjettä – sekä **Sigrud Wettenhovi-Aspasta** (1870–1946). Hän kertoi myös taiteen mestareista, tiedemiehistä ja kirjailijoista. Pojasta polvi paranee, eikä oppi tottavie ole kaatanut poikaa ojaan.

MINÄ

Synnyin Helsingissä 1948, ja ensimmäinen kotini oli Tehtaankatu 16:ssa. Varhaislapsuuden muistikuvani ovat vähäisiä. Nukuin päiväuneni parvekkeella, jonka ohi kolisteli ”sporaksi” kutsuttu raitiovaunu. Parvekkeella oli vihreäksi maalatut kukkalaatikot, joissa kasvoi värikkäitä krasseja. Muistan maistaneeni joskus krassin siementä: se oli pahanmakuinen. Varmistin asian myöhemmin kokeilemalla, ja se maistui vieläkin yhtä pahalle. Hajut, maut ja niihin liittyvät tunnelmat säilyvät ihmisen muistissa läpi elämän.

Kävimme katsomassa **Stockmannin** ihmeitä ja kala-allasta, jossa uiskenteli punaisia kultakaloja. Jouluna saimme äimistellä Stockmannin näyteikkunoiden mekaanisia eläimiä, nukkeja ja pienoisrautatietä. Rullaportaissa ajeltiin ja pyöröovissa riekuttiin. Ihmetystä herätti myös Helsingin Rautatieasemalla vitriinissä ollut taidokkaasti tehty höyryveturin pienoismalli, joka toimi kolikoilla.

Alle kouluikäisenä muutin Helsingistä Tampereen Härmälään ja Timonkadulle. Ensimmäinen muistoni Härmälän ajasta on sängyn virkaa toimittanut toiminut pärekoppa. Naapurin poika ammuskeli ilmakiväärillä lähiseudun tunkiolla vilisseitä rottia. Kodin postiluukusta tipahtivat **Aamulehti**, **Tekniikan Maailma** sekä ruotsinkieliset **Allers Familjejournal** ja tekniikkaa yleisellä tasolla esitellyt **Populär mekanik**. Viikonloppuisin ostettiin usein myös **Hesari** ja **Ilta-Sanomat**. Jälkimmäisen luettuaan isä tuhahteli usein, että *”Taaskaan täällä ei ollut mitään!”*

Muistan maistelleeni Härmälän pääraitin varrella jäätyneitä orapihlajan marjoja. Testasin maun 2019, ja sekin maku oli säilynyt ennallaan! Kerran isä vei minut ja veljeni eturiviin katsomaan **Kiljusen herrasväkeä**. Teatterikärpänen ei purrut: pyysin päästä pois kesken esityksen, koska *”nuo miehet huutaa niin lujaa!”*. Tampereella asuimme lukuisissa osoitteissa, ja muuttojen syyt olivat moninaiset. Koivistonkylästä saimme luteita kihisevän asunnon. Sänkyjen jalat laitettiin peltipurkkeihin, joiden pohjalle oli lorautettu öljyä, mutta sekään ei auttanut: luteet mokomat pudottautuivat katosta sänkyyn, ja aamulla heräsin veripaukuroilla ja ihmettelin lakanoiden punaisia läikkiä.

Muuttojen myötä vaihdoin tiuhaan myös koulua. Tutuiksi tulivat ainakin **Koivistonkylän, Raholan, Kalevan ja Pispan kansakoulut**. Päädyin jossakin vaiheessa koulukiusaamisen kohteeksi. Pispassa se oli ajoittain hyvinkin julmaa. Kiusattu pakotettiin ringin keskelle, ja kymmenkunta oppilasta tönä tuota onnetonta. Tullessani kotiin verta vuotavana sanoin postiluukusta äidilleni, että älä säikähdä, mutta olen aika ikävän näköinen. Omalla kohdallani kiusaaminen loppui ryhtyessäni 13-vuotiaana harrastamaan judoa. Kiusaamisen vastapainona olin suosittu tietokilpailujen aikana. Kaikki halusivat joukkueeseeni siitäkin huolimatta, että

väitin ULA-aallon olevan noin sata metriä pitkä. Muut veikkasivat ääniaallon pituudeksi kilometrejä, koska se kuuluu niin kauas.

Volvon Göteborgin tehtaalla elämäntyönsä tehnyt, ja Ruotsissa eläkepäiviään viettävä veljeni oli nuorena intohimoinen kalastaja, joka vietti aikaa **Pispalan** tukkitunnelilla, **Tohlopilla**, **Iidesmutarilla** tai lokinpesillä **Epilänmutkassa Vaakkolammella**, haisevalla rutakolla, jonne **Winterin maalitehdas** laski myrkkynsä. Isä opetti minut ja veljeni myös pyytämään rapuja ja sienestämään. Teimme itse merrat ja katiskat. **Peltolampi** oli tuolloin hyvä ravustuspaikka, ja veli teki saaliillaan isot tilit myymällä ravut suoraan ravintoloille. Saksiniekat eivät enää pelottaneet minuakaan: vuosia aiemmin kotona pidettiin rapukestit, ja isä laittoi elävän ravun lattialle kömpimään minua kohti. Peto tuli seuraavan yön uniini.

Tutustuimme myös Nokian kumitehtaan kaatopaikan kiehtovaan maailmaan, joka vilisi rottia ja kissoja. Lokit paskoivat päällemme. Varusteena olivat ritsat ja jousipyssyt. Kaatopaikalta löysimme jousipyssyjen jänteiksi mainiosti sopinutta renkaiden tukimateriaalia, ”koortia”. Parhaita ritsa-ammuksia olivat marmorikuulat, joita saimme **Epilästä kivipainolta** Winterin mutkasta, nahkatehdasta vastapäätä.

Noihin aikoihin teimme **Ilmari Jäämaan** (1888–1934) oppikirjan avulla mustaruutia, jota käytimme messinkisistä verhotangoista tekemiimme tussareihin ja putkipaukkuihin. Ruutiin tarvittavan kaliumkloraaatin ostimme **Tammelantorin** varrella sijainneesta kemikaliosta: ”*Isän kurkku on kipeä, ja hän tarvitsee kurkkusuolaa*”. Kaiken nähnyt vanhempi kauppiasrouva totesi vain ”*Joopa joo*”, ja **rautakauppa Otra** möi sytytyslankaa kyselemättä turhia. Oli sinänsä ihme, että silmät ja sormet säilyivät ehjinä. Opimme olemaan varovaisia lautauksissamme. Isä varoitti ruudin vaaroista ja metsistä löydetyistä sodanaikaisista ammuksista. Toisaalta hän vei meitä myös usein metsään, jossa laukaisi tekemänsä pienen pommin. Olimme maastoutuneet hyvin: ”*Tästä ei sitten puhuta kotona!*”

Kotilaboratoriossani tein jos jonkinmoisia kemiallisia kokeita: hajotin vettä sähkövirralla vedyksi ja hapeksi, valmistin rikkirautaa ja siitä suolahapon kanssa naapureidemme kauhuksi pahanhajuista rikkivetyä rappukäytävään. Rikkiä saatiin rataakiskojen välistä: kemiantehtaan kuljetuksista tippui tulikukiksi kutsuttuja keltaisia rikinmursusia. Myöhemmin ostimme rikin apteekeista tankoina ja jauhoimme huhmaressa. Jäämaan kirjassa opetettiin tekemään myös pumpuliruutia, mutta se puuha jäi lukemisen tasolle. Ruudin tarvitseman hiilen hehkutimme peltipurkissa leppäpuusta. Emme murskanneet aineita yhdessä, ja sekoitimme materiaalit puutikuilla räjähdysten välttämiseksi. Salpietariakin käytettiin antamaan happea räjähteeseen.

Tussareita kokeiltiin ja ilmakiväärejä tehtiin myös kupariputkesta ja polkupyörän pumpusta. Voimanlähteenä oli sisäkumista tehty punos. Aseen tukki vuoltiin ponttilaudasta. Kahdeksan numeron hauleja sai **Hjorthin eräkaupasta** Hämeenpuiston kulmasta, ja Hjorthin veljesten omistama Pispalan haulitorni teki niitä lisää. *(Nykyisen, 55 metriä korkean Pispalan haulitornin rakensi Oy K. Hjorth Ab vuonna 1908 Pispalanharjun pohjoisrinteeseen. Pispalan haulitorni on ainoa Suomessa jäljellä oleva haulien valmistukseen käytetty torni. Haulien valmistus tornissa lopetettiin vuonna 1972. Hjorth kertoi tehtaansa pystyneen tuottamaan 300 000 haulikiloa vuodessa. Tornin teräsrakenteet on valmistettu Saksassa Kruppin tehtailla. Torni peruskorjattiin vuoden 2020 aikana.)* Kukaan lähipiiristä ei, kumma kyllä, menettänyt kokeiluissamme raajojaan tai näköään. Koputan puuta ja kiitän suojelusenkeleitä. Kun pyysin isältäni lupaa saada ostaa pienoiskivääri, vastaus oli yksiselitteinen: — *Saat ostaa millaisen kiväärin tahansa, mutta ensin käyt armeijan.*

Oli 12-vuotias liittyessäni **Ahjolan nuorisoseuramentin** radio- ja valokuvauskerhoihin ja moniin muihin teknisiin harrastuspiireihin. Isän ja äidin ohella tärkeä opettajani oli **Veikko Yrjölä**. Hänen erikoisaluettanaan olivat valokuvaus ja elektroniikka putkista transistoreihin. Radiokerhossa opin käämittämään muuntajia ja laskemaan niiden arvot. Valmistin transistoriradion, tasasuuntaajia ja putkivahvistimen e-sarjan putkilla. Tein myös ensimmäisen yhden transistorin ULA-lähettimeni. Voin sanoa hyödyntäneeni Ahjolan tietoja läpi elämäni. Putket tosin ovat vaihtuneet mikropiireihin ja mekaaniset ajastimet tietokoneisiin ja niiden ohjelmointiin, mutta muilta osin kaikki perustuu yhä lapsuuteni oppeihin.

Noihin aikoihin alkoi myös judoharrastukseni. **Seppo Leskinen** ja pari muuta minulle tuntematonta tyyppiä puhelivat Ahjolan toimiston edessä jännältä kuulostavasta ”*jiujitsusta*”. Seppo yllätti pyytämällä minua mukaan, enkä ujona lapsena uskaltanut kieltäytyä. Sepon tapaaminen teki lähtemättömän vaikutuksen, ja siitä lähtien judoharrastus on ollut erottamaton osa elämäni. Perustamastamme **Ahjolan Judokerhosta** tuli myöhemmin **Tampereen Judoseura**.

Judon myötä kuvioihin tuli – osittain isän innostamana – itämainen mystiikka, parapsykologia ja teosofia. Kahlasin läpi Pispalan kirjaston kokoelmat. Tutuksi tulivat **Annie Besant** (1847–1933), **Helena Blavatsky** (1831–91) ja **Pekka Ervast** (1875–1934). Kävin isäni kanssa Tampereen parapsykologisen seuran istuinnoissa, jonka silloisena puheenjohtajana oli legendaarinen jazzmuusikko ja arkkitehti **Gunnar ”Goony” Strömmer** (1914–2006).

Muusikko **Acre Kari** (1929–93) luonnehti Strömmeriä toteamalla, että *Goony piirtelee päivät taloja ja yöt soittaa jatsia ja metsästää haamuja.*

Sain kotoa pientä taskurahaa, mutta rahoitin harrastukseni myös keräämällä jätepaperia sekä myymällä akkujen lyijyä, kaapeleiden kuparia ja muuta roinaa Soinin romuliikkeeseen. Pystyin joskus jopa antamaan osan tienesteistäni kotiin. Jätepaperin myynnillä sain rahaa ensimmäiseen kelloon ja Tampereen Panttilaitoksen huutokaupasta ostettuun polkupyörään. Menin töihin heti kun se oli mahdollista. Ensimmäinen oikea työpaikkani oli **Nevalan Autoverhoamo** Pispalan Mäkikadulla, lähellä **Rajaportin sauna**. Työympäristö oli rankka ja työntekijät etupäässä Pispalan kasvatteja.

”Lievä” seksuaalista häirintääkin oli. Ompelimon naiset saivat kertakaikkisen hienon idean. Kantaessani materiaalia ompelijoille rääväsuinainen nainen tokaisi: *”Nyt katsotaan Markulta munat!”* Ei ihan onnistunut. Moisiin aikeisiin puuttuisi nykyään useampikin taho. Päivittäisen ruokatuntini eväät hankin Pispalan valtatie vieressä sijainneesta Puukkoniemen kaupasta, jonka paikalla on nykyisin Pispalan taidetalo. Kaupassa asioi myös sen naapurissa antiikkiliikettä pitänyt **Irja Lastunen**; persoonallinen nainen, jolla oli kireät ratsastushousut, musta tukka nutturalla ja räikeä meikki. Irja kertoi ihastuneensa kohteliaaseen käyttäytymiseeni, ja pyysi minua puotiinsa *”pyyhkimään pölyjä”*, kuten hän asian ilmaisi. Tavaraa oli lattiasta kattoon asti, mutta kerrottiin, että Irja ei myy mitään. Asiasta kuullut äiti riemastui, ja kielsi asian sellaisella varmuudella, että uskoin kerrasta! Sinne meni urani antiikkikauppiaina.

Jack Londonin (1876–1916) kirjoja lukeneena mieleni teki merille, mutta sekin mieliteko kiellettiin kaikella äidinrakkaudella: *”Siellä on pahoja naisia ja...”*. Se sytytti kuitenkin kaukokaipuun, ja myöhemmin liftasin pari kertaa Euroopan halki. Jouduin raiskausurituksen kohteeksi keskellä yötä jossakin Alpeilla tuntemattomassa rekassa, mutta judotaustani auttoi selviämään siitäkin tilanteesta. Möin tekemiäni postikortteja Britaniassa, ja seikkailin pari viikkoa New Yorkin Manhattanilla, lipittäen jerryottonmaisesti viskiä suurkaupungin nuhjuisissa baareissa. En törmännyt **Donald Trumpiin**, mutta amerikkalaiseen tunnelmaan päästäkseni luin **Henry Millerin** (1891–1980) matkakirjan *”Ilmastoitu painajainen”*.

En päässyt ammattikoulun radioasentajalinjalle enkä armeijan viestikomppaniaan, vaikka osasin morsettaa. **Nokia** ei myöskään huolinut minua töihin, enkä selvinnyt **IBM:n** pääsykokeista. **Strömbergin** tehdas Vaasan Huutoniemellä kelpuutti minut elektroniikan kytkijäksi, mutta en viihtynyt siellä montaa kuukautta. Tukholmassa menin töihin **Liljeholmin** kaapelitehtaalle ja Volvon tehtaalle Eskilstunaan. Silloin tarvitsi osata vain kaksi sanaa ruotsia: *”ärtsoppa”* ja *”förskotti”*. Osasin huomattavasti enemmän. Toimin katutaikurina Tukholmassa jo vuosia ennen käsitteen keksimistä. Kohokohta katutaikurin elämässäni oli, kun ruotsalainen poliisi sanoi minulle suomeksi: *”Suomipaska, mene kotiin.”*

Näitä lapsuuden ja nuoruuden kokemuksia olen hyödyntänyt läpi elämäni. Paljoakaan uutta ei ole tullut opituksi: on vain samojen teemojen erilaisia muunnelmia. Isän sanontaa siteeraten ”*Elämä on siitä kummallista, että kun toisesta päästä oppii, niin toisesta unohtaa!*”

MITÄ MIELTÄ MINUSTA?

”Mikä ihme! mikä kiitollisuus!

tämä elämä, tämä luonto!”

K.K

Kyösti Korpiola, judo. 7. dan:

”Tapasin Markun ensimmäisen kerran Helsingin Meidokan ja Tampereen Judoseuran välisessä ottelussa. Markku oli hontelo oranssivyö, ja vastustaja korkeavöinen judoka. Lopputuloksesta ei ollut epäilystäkään, mutta nuorukainen kävi rohkeasti ylivoimaisen vastustajan kimppuun. Häviö oli todellisen taistelijan osoitus, ja pojan nimi jäi mieleen. Sitten vuosien kuluessa eri medioista alkoi näkyä ja kuulua kummia. Hontelo nuorimies aikuistui, ja teot kertoivat poikkeuksellisesta luonteesta ja lahjakkuudesta:

- taikuri, joka teki harrastuksestaan myös kirjan.
- fakiiri, joka pisteli neuloja poskensa läpi.
- kameranrakentaja ja valokuvaaja.
- joogaopettaja.
- tietokoneohjelmoija: hänen ohjelmallaan jokainen meistä pystyy kirjoittamaan kirjan!
- satujen kirjoittaja ja kuvittaja.
- esperantisti, joka on ymmärtänyt yhteisen maailmankielen tarpeen.
- koneenrakentaja, joka kierrätysmateriaalista rakentelee kuta kummallisempia laitteita, taideteoksia, joissa yhdistyy taide ja tekniikka- liike, ääni ja valo. Hänen "ikiliikkujansa" oli osoitus huumorista ja taitavasta markkinoinnista.
- vaikuttava taitelija. Huikaisevia, värikylläisiä fantasiamaailmoja ja mistä tahansa-tavallisesti kierrätysmateriaalista (nykyaikainen uusiokäyttö) mitä uskomattomimpia veistoksia a la Dali tai Picasso.
- hopeaseppä, jonka tavaramerkki on hellyttävä "Tirpunen".

Summa summarum. Markku Sarastamo on – kuten edellä on todistettu – poikkeuksellinen ihminen. Markku on rohkea oman tiensä kulkija, oman kutsumuksensa ja lahjojensa etsijä. Esimerkillisen vapaa materialismista, ja vallan tavoittelusta ja mies joka ajattelee omilla aivoillaan eikä riehaannu jokaiseen aatteen ja muodin ja kulutuksen villitykseen. Originelli ilman neuroottisuutta. Viisas ilman näsätelyä ja toisten ihmisten arvostelua. Hyvä ihminen, jolla elämä on harmoniassa itsensä, ympäristönsä ja parisuhteensa kanssa. Seikkailija, kaunosielu elämän ihmeessä.”

Jouko Rita, taidekauppias ja judoka:

”Hämeenlinnan Judoseuraa ei olisi koskaan perustettu ilman Sarastamon panosta. Hän tuli 50 vuotta sitten sinivöisenä judokana Hämeenlinnaan vetämään judokurssin, jossa minäkin sain olla mukana. Palkkioita ei juuri annettu, eikä pyydetty. Kerran Markku säästi matkakuluissa ja ajoi polkupyörällä Tampereelta Hämeenlinnaan vetämään judokurssia. Myöhemmin minulla oli ilo olla läsnä tilaisuudessa, jossa Sarastamo suoritti Hämeenlinnassa Suomen Judoliiton myöntämän mustan vyön 50 vuotta ensimmäisten alkeiskurssien jälkeen.”

Paavo Romppainen, Seinäjoki:

”Eräänä 1980-luvun alkupuolen koulupäivänä Kuopion torin poikki oikaistessani hoksasin väinämöislakkisen miehen työpöytänsä ääressä. Minulla ei ollut niin kiire hankaamaan takapuoltani Käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen tuoliin, ettei moisen ilmestyksen kohdalla voinut pysähtyä hetkeksi. Tiedusteluuni siitä, mitä ihmettä mies värkkäsi, sain kuulla tekeillä olevan ”Tirpusia”. Ja tottavie: työpöydän kulmalla oli valmiina muutama messinkilevystä sahattu, etusormen pään kokoinen lintuhahmo. Hopeaa, saati kultaa ei kuulemma tohtinut käyttää torilla.

Todennäköisesti tuon saman viikon aikana Markku kävi pitämässä meille esinesuunnittelun opiskelijoille luennon, jossa kertoi torille päätymisestään. Hän oli kertonut työkavereilleen aikomuksestaan hypätä pois säännöllisen palkkatyön oravanpyörästä ja heittäytyä kiertäväksi käsityöläiseksi. ”*Saahan sitä aikoa, mutta tokkopa silti tohdit*” -tyyppisiä kommentteja jakaneet työtoverit saivat kuitenkin eräänä aamuna huomata, ettei miestä näkynyt työmaalla. Seuraavana päivänä joku kertoi bonganneensa Markun torilta, sahaamassa messinkilintuja.

Markku kertoi torikauppiaiden suhtautuneen tulokkaaseen aluksi epäluuloisesti, kunnes joku heistä keksi tarjota kummajaiselle rinkelin, ja saattoi pian todeta toisille, että ”Hei, se on kesy!” Markku kertoi, että käsityöläisen oli saavuttava torille ajoissa. Hän tarvitsi siis herätyskellon, mutta ei halunnut haaskata rahojaan kaupan kapistuksiin, vaan valmisti sellaisen itse. Tirpusten kuvaamista varten taas valmistui paljekamera, jonka haastavin tekovaihe oli kuulemma palkeen tekeminen. Sain joskus myöhemmin Markulta kortin, jonka kuvana on ilmeisesti juuri tuolla kameralla ikuistettu otos vesilasista.

Kuopiossa hieman myöhemmin järjestetyillä messuilla tirpusiaan sahaillut Markku kertoi saaneensa kaupaksi sen verran lintuja, että saatoimme käydä hörppäämässä huurteiset. Kaipa sekin oli kädestä suuhun elämistä! Muistelen, että juuri noilta messuilta sain muistoksi tavallista isokokoisemman tirpusen. Yhä tallessa olevan peukalonpään kokoisen pronssista valetun messinkitirpusen ”siiviksi” on juotettu samasta materiaalista sahatut ”*Aurinkotuulella ratsastaja*” ja ”*Suurten vesien synty*”. Markku katosi muutamaksi vuodeksi, kunnes törmäsin häneen sattumalta joskus 1990-luvun alussa Oulussa, Kainuuseen menevän junan lähtöä odotellessani. Niitä näitä turistessamme Markku tarjosi minulle mahdollisuutta seikkailla kehittämällään atk-ohjelmalla tehtävässä kirjassa: ”*Millaisia juonenkäänteitä haluaisit tarinaan: jännitystä, toimintaa vai seksiä?*” Seikkailu on toistaiseksi toteuttamatta, mutta kukapa tietää, vaikka senkin aika tulisi joskus.

Oulun tapaamisesta vierähtäneen reilun 10 vuoden aikana ehdin vaihtaa ammattia, ja pohdin aika ajoin, mitä Markulle mahtoi kuulua. Anjalankosken kaupungin vt. kulttuurisihteerinä toimiessani hoksasin eräänä päivänä kaivella häntä netin syövereistä. Onnistuin jäljittämään miehen ja kutsuin pitämään näyttelyn Myllykosken kirjastoon 2001. Erään toimittajan Bonk-taiteeseen rinnastama näyttely herätti mukavanlaisesti huomiota, ja viransijaisuuden vaihtuessa syksyllä 2002 vakituisen kulttuurikoiran virkaan Alajärvellä, oli selvää, että kutsuisin Markun vierailemaan myös sikäläisessä näyttelytilassa. Ja näin myös tapahtui.

Markku epäili joskus, että oululaisella sanomalehti Kalevalla on pahasti viallinen oikolukuohjelma: hänen luomansa satuhahmo ”**Sampo Sarastar**” ei näet ole **Tutkimusmatkailija**, vaan ”**yliheittäjän**

alipaiskaajaa” viestintävälineenään käyttävä **Matkimustutkailija**. Markku on juuri sellainen. Maailmaa tutkaileva, merkillinen mies.”

Timo Peltovuori:

”Markku rikkoi rajoja ja osasi kiertää turhan tärkeilyn. Oulun Hyvän mielen talo ry:n vapaaehtoistyössä hän osasi kannustaa ja vetää mielenterveyskuntoutujia mm. keksimisen pariin. Hänen vapaaehtoistyönsä oli kuntouttavaa ja kannustavaa. Ja auttoi psyykettä eri tavalla kuin ammattiapu, mutta varmasti auttoi. Markku on oiva esimerkki siitä, ettei elämässä tarvitse olla niin pirun vakava ja tärkeilevä, vaikka vakavien asioiden parissa toimitaankin.”

Raita Pyhälä:

”Unohtumaton Markku Sarastamo monine hahmoineen on ilostuttanut ja rikastuttanut elämäni vuosien ajan. Olen saanut kuvia ja ajatuksia hänen maailmastaan, joka on melkolailla erilainen kuin omani. Yhtenä yhteisenä ihanteena ja harrastuksena meillä on esperanton kieli, joka on toivon, tasaarvopyrkimyksen ja rauhan kieli. Henkinen isänmaamme taitaa olla Esperantomaa, jolla ei ole rajoja eikä konkreettista pinta-alaa kartalla. Siellä olemme tutustuneet.”

Timo Järvilehto:

”Olen pienestä nassikasta pitäen ollut kiinnostunut taikatempuista ja kun joskus kymmenvuotiaana sain käsiini Solmu Mäkelän Suuren Taikakirjan, opettelin innolla hämmästyttämään vanhempiani ja sisaruksiani opettelemillani taikatempuilla. Kesti kuitenkin lähes neljäkymmentä vuotta ennenkuin tutustuin ihan oikeaan taikuriin, Sarastamon Markkuun. Ensi tapaamisemme taisi olla Oulun Botnia Pubissa, jossa Markku hämmästytti korttitempuillaan ja erityisesti muistan suola-astian hävittämisen, jolla itsekkin hämmästyin myöhemmin monia tuttaviani aterioidessamme.

Kaljanhuurteisista tapaamisista ystävytemme siirtyi myös aivan vakavampaan toimintaan. Olin nimittäin tuohon aikaan tutkimassa lukemista silmänliikkeiden mittauksen avulla ja päätimme selvittää ihan tieteellisesti, mitä taikatempujen yhteydessä käytetty ilmaus "silmäkääntötempu" oikeastaan tarkoittaa, Niinpä varustimme Markulle laboratoriooni pelipöydän, jonka eteen sijoitimme katsojan seuraamaan Markun korttitemppuja. Katsojalla oli silmänliikkeiden mittausta suorittava laitteisto päässään ja saatoimme kuvaruudulta seurata, missä määrin "silmäkääntö" taikatempun yhteydessä onnistuu.

Tulokset vahvistivat käsityksen siitä, että taikuri pystyi pienellä hämäysliikkeellä ohjaamaan katsojan katseen "vaarattomaan" suuntaan, jolloin hän saattoi suorittaa varsinaisen tempun alueella, johon katsojan katse ei kohdistunut. Tämä tulos vahvisti myös teoriaani siitä, että kaikessa havainnoimisessa ei ole olennaista "ärsyke", jota hermostossa prosessoitaisiin, vaan nimenomaan katsojan ennakointi ja havaintotoiminnan tuloksen muodostuminen ja ennen kuin varsinainen havaittava kohde ilmestyy. Näin Markku oli mukana kehittämässä uutta havaitsemisen teoriaa kaikkien muiden keksintöjensä ohessa. Olen kiitollinen ystävydestämme, ja erityisen iloinen siitä, että monien vuosien jälkeen olemme jälleen tulleet yhteen. Tällä kertaa taiteen merkeissä; vaimoni ja sinun yhteisissä näyttelyissä!”

Seppo Kuurila, Kuopio:

”Syvistä luovuutensa lähteistä konstruktitekniikkaa hyödyntäen ammentaa Sarastamo mitä mielikuvituksellisimpia oivalluksia. Hän on hämmentänyt tuhansien ihmisten ajatusmaailmaa taikuuden, ajatelmien, korujen, taiteen, satujen, keksintöjen ym. avulla. Hänen mestarillisten keksintöjensä voima kumpuaa sekä maaäidistä, että kaukaisista kosmisista maailmoista.”

Pertti Niskanen, Oulu:

”Markun asuessa Oulussa minulla oli ilo tutustua häneen työni kautta. Eikä mennyt kauan kun meistä tuli ystäviä. Markku oli taiteellinen, tottakai, mutta ihailin hänen luonteenpiirrettään; empaattinen, huumorintajuinen mies varustettuna kadehdittavilla yleistiedoilla.

Noina aikoina ei ollut ”fatbikejä”. Oli naisten- ja miesten polkupyöriä, mutta Markku silti erottui jopa pyörällään oululaisesta massasta. Hienoja tai ehkäpä paremminkin erikoisia olivat Markun polkupyörien tuunaukset.

Markun muutettua Etelä-Suomeen mieltäni jäi askarruttamaan kovasti, kuinka hän onnistuikin tekemään mitä mahtavimpia taikuuksia sekä jatkuva kolikon pyörittäminen sormien välissä – ihme mies. Lopuksi on tunnustettava, että en ole vielääkään lukenut loppuun suosittelaasi kirjaa ”**Zen – --- moottoripyörän korjausopas.**”

Pekka Moller:

”On ollut ilo saada tutustua ja seurata " Iittalan intiaanin" eloa ja touhuja. Aina jotakin jännää tekeillä. Valtava luomisen voima ja hyvä energia. Teokset ja tempaukset aiheuttavat iloa ja hyvää mieltä. Siinäpä elämäntehtävä.”

JUDO

Satuin kuulemaan Ahjolan setlementin toimiston aulassa 1963 **Seppo Leskisen** ja **Tapio Tynkyn** keskustelun Sepon vähillä rahoillaan postimyynnistä ostamasta, judoa ja jiu-jitsua esitelleestä teoksesta. Olin tuohon aikaan hyvin ujo ja kuuntelin sivusta ”isojen poikien” jutustelua. Yllättäen Seppo kysyi minulta, että tulethan sinäkin mukaan. En uskaltanut kieltäytyä, joten judotieni alkoi ikään kuin puolipakolla. Aloitimme kahdella Ahjolasta löytyneellä voimistelumatolla, joista toinen oli liian kova ja toinen liian pehmeä. Ihmettelimme kuvasarjoja, joissa ottelijat olivat kiinni toistensa rintapielissä, sitten ketarat kohti kattoa ja lopuksi selällään matolla. Judoasuista ei ollut tietoaakaan; käytimme verryttelypukuja, joista ratkottiin vetoketjut pois.

Helsingistä saadut judoasut olivat ihmettelyn ja naureskelun aihe. Kun ensimmäiset ”oikeat” harjoitukset pidettiin juhlasalin näyttämöllä, paikallisten posliinimaalajien piiri luuli meitä Seitsemää veljestä harjoitteleviksi näytelmäkerholaisiksi. Joku naisista sentään tiesi, että kyseessä oli ”*jaappanilainen juutopaini*”. Myöhemmin tilasimme Japanista oikeat tatamit. Ne rahoitettiin seuran vetäjien ideoimilla operaatioilla. Keräsimme jätepaperia, toimimme joulupukkeina, vaihdoimme öisin Tampereen bussien istuimien selustojen mainoksia, ja pidimme tietysti judokursseja. Tämä kaikki vaati innostusta ja sitoutumista asiaan.

Oikeat judokat

Ahjolan judokerhossa vierailleet helsinkiläismestarit **Väinö Haukka** (1928–2006) ja **Jorma Vesterinen** opettivat meille oikeaa judoa. Mieleeni on jäänyt kaksikon sanailu. Haukka tuumi: ”*Eikös lähdetä jo syömään?*”, johon Vesterinen: ”*Opetetaan nyt poikia vähän aikaa, kun on tänne asti tultu*”. Haukka graduoi meidät keltaisiksi vöiksi. Judoa taitaneelle **Isuzo Motoille** järjestettiin työpaikka Siilinkari Grillissä. Tampereen Yliopistossa farmasiaa luenut Isuzo oli mielestään Japanin rumin japanilainen ja hän ihmetteli suomalaistyttöjen parveilua ympärillään. Isuzo opetteli suomen kielen, ja väänsi kieltä kivasti: ”*Ottaako sinä yksi lämmin hau?*” Hän lupasi viedä täältä Japaniin kaksi asiaa: diskon ja Koskenkorvan. Nähdessäni Isuzon vuosia myöhemmin, kysyin tuliko hänestä mr. farmasia? Hän sanoi: ”*Olen nyt kauppamies koko maailma!*”.

Mies- ja naisjudokoiden satunnainen tapa käydä suihkussa yhdessä herätti kiusallista huomiota kristillispohjaisessa Ahjolassa. Annoimme judon mennä kaiken muun edelle: perheitä hajosi, ja harrastusta häiritsevät työpaikat saivat jäädä. Minusta ei koskaan tullut huippujudokaa, sillä se viimeinen kipinä puuttui. Sain tosin kaksi SM-pronssimitalia ja muitakin tunnustuksia. Olisin päässyt myös olympiavalmennettavaksi (kaikki SM-mitalistit olisivat päässeet), mutta se olisi edellyttänyt täydellistä omistautumista lajille. Kunnon

valmennuksen puuttuessa harjoitukset hipoivat jopa suoranaista sadismia. Ihmistä ei ole luotu tekemään kyykkyhyppyjä portaisa, itsensä painoinen harjoituskumppani selässään.

Rankkojen harjoitusten jäljiltä on myöhemmin operoitu lonkkia ja polvia.

Palkkioita ei pyydetty, eikä annettu. Matkakuluissa säästääkseni poljin kerran Tampereelta Hämeenlinnaan vetämään sikäläisen judokerhon harjoituksia. Judon maailmassa 1963 alkanut seikkailuni päättyi puoli vuosisataa myöhemmin mustan vyön suorittamiseen Hämeenlinnan Judoseurassa, Suomen Judoliiton Dan-kollegion myötävaikutuksella. Tilaisuudessa oli kutsuvieraina kuusikymmentä ystävää ja sukulaista, juhlistamassa minun ja kultani yhteistä syntymäpäivää. Tilaisuudessa esitin kullalleni omistaman, traditionaalista judoa esittelevän **Nage-No-Katan**. Tämän jälkeen teimme yhteisen reissun Japaniin, ja vierailimme **Kodokan-instituutissa**, josta kultani osti minulle juuri suorittamani mustan vyön. Haaveeni toteutui täydellisesti.

KUVA 2 F (Viite:judokoita tatamilla, Kodokan).

KUVATEKSTI: Kodokan, judoinstituutti Tokiossa. Kuva: Sarastamo.

Judo (jap. jūdō) tarkoittaa ”*joustavaa tai pehmeää tietä; periksiantamisen taitoa*”. Siinä vastustaja pyritään voittamaan käyttämällä hyväksi tämän voimaa, häntä kuitenkin vahingoittamatta. Olen saanut kokea sen useissa kilpailuissa ja harjoituksissa. Olin pitkään täysraitis judoka: ensimmäisen olueni join 18-vuotiaana, ja tupakasta kieltäydyin 50vuotiaaksi saakka, vaikka kasvoini kodissa, jossa molemmat vanhemmat polttivat. Kumpikaan heistä ei käyttänyt alkoholia väärin, mutta silti minua hävetti viedä isälle ykkösolutta saunaan lauantaisin. Tupakkaa en muista hakeneeni koskaan kenellekään, ja ensimmäisen sikarini poltin vasta 50-vuotiaana. Minulle ei ole ikinä tarjottu doping-aineita, ja huumeista olen aina kieltäytynyt. Alkoholi alkoi ottaa minusta ipponia rikkinäisinä Oulun vuosinani, mutta nykyään uskon selittäneeni kimppuuni hiipimässä olleen alkoholiongelman.

KUVA 1 (Viite: kaksi judokaa suolla)

KUVA 2 (Viite: Judokirjan kansi)

Kuvateksti: Kirjan kannessa **Max Janssen** heittää minua **okuri-ashi-barai** -heitolla (jalkapyyhkäisy). Kuvaa varten tarvittiin useita heittoja, jotta jalkani olisivat heilahtaneet tarpeeksi korkealle. Minulla sininen vyö. Maxin myöntämä. Kuvan otti judoka **Seppo Leskinen**.

KUVA 2 B (Viite: lehtijuttu: judoilua Hlinnassa)

KUVA 2 C (Viite: Meditaatio talvella, temppelellä takana)

KUVA 2 D (Viite: Ryhmäkuva)

KUVA 2E (Viite: judoka hyppää yli.)

Kuvateksti alle: Markun (55v) ukemi Hämeenlinna Judoseuran tatamilla 2009.

Judoystävieni myöhemmät elämänvaiheet ovat olleet varsin värikkäitä. Monen on ollut vaikea sopeutua ”kahdeksasta neljään” elämään, joten meistä tuli, hypnotisoijia, käärmeenkesyttäjiä, käsityöläisiä, muukalaislegioonalaisia ja vaikka mitä. Poikkeuksiakin tietysti on: ihailen yhä **Kyösti** ja **Timo Korpiolaa** ja heidän menestystään. Pidän edelleen yhteyttä Kyöstiin, joka perheineen edustaa minulle sellaista henkistä tasoa, johon on todella vaikea päästä. Siinä on jotakin zenimäistä, siihen ei pyritä – siihen ”liu’utaan”.

Max Jensen (1933–79) teki minuun ja muuhun Tampereen Judoseuran väkeen syvän vaikutuksen. Yliopettajamme oli kielitaitoinen kosmopoliitti ja taitava judoka. Hänelle myönnettiin mustavyö 1. dan Ranskassa 1961, ja 2. dan Japanissa 1964. Max graduoi myöhemmin minulle useammankin vyöasteen. Hän kirjoitti kaksi ensimmäistä suomenkielistä judo-kirjaa: mm. 1972 julkaistun kirjan ”Judo”. Helsingissä järjestettiin muutaman vuoden ajan Jensenin nimeä kantavaa judokilpailu. Max ei ollut tarkka judokan koosta, joten kisassa ei ollut painoluokkia. Hän yllätti mainitsemalla, että meillä on ollut yhteinen joogaopettaja, **Dirren Datta**, jonka kanssa ohjasin yhden joogakurssin Kangasalalla. Datta opetti joogaa Viittakivessä. Vaikeaan sairauteen alle 50-vuotiaana kuolleen Maxin pojat möivät kuulemani mukaan isänsä jäämistöön kuuluneen laajan judokirjaston.

KUVA 2H (Viite: Judodiblomi, keltainen vyö)

KUVA 2G (Viite: Judodiblomi, musta vyö)

MEDIA:

– ”Judoilua Hämeenlinnassa”. Huomenna torstaina aloitetaan verkatehtaan voimailusalissa judokurssit.

Kursseille on ilmoittautunut jo 20 osanottajaa. Ohjaajana toimii Markku Sarastamo Tampereen Judoseurasta. 1969.

– ”Judo kasvattaa luonnetta; Hämeenlinnassa on jo sata harrastajaa”. Aamulehti 1970.

– ”Judoseuran uudella salilla muisteltiin menneitä. Luvassa oli nostalgiaa, kun harjoituksia veti Markku Sarastamo, joka oli vetäjänä myös seuran ensimmäisellä alkeiskurssilla 1969”. Hämeen Sanomat, 17.10.2004. - ”Unohtumaton hetki”. A.P. Sarjanton kansikuvassa kolme judoseuralaisista tatamilla. Judoutiset, helmikuu 2005.

– ”Judo uinui”. Sarastamon artikkeli oman judoharrastuksensa alkuajoilta tähän päivään asti taukoineen. Judoutiset syyskuu 2005

– ”Sarastamolle musta vyö”. Judoutiset, syyskuu 2007

– ”Judoseuralla 40 v juhlat”. Alku: Hämeenlinnan ensimmäisillä judokursseilla oli vetäjänä tamperelainen Markku Sarastamo. Hän tuli joskus Tampereelta polkupyörällä vetämään harjoitukset. Kaupunkiutiset,

5.9.2009.

JOOGA JA ZEN

Lähestyn kenties elontieni vaikeinta kohtaa. Alue on osin harmaata mössöä mielikuvissani, sen kirkkaimmat hetket ovat kuitenkin kenties parasta aikaa senhetkisessä elämässäni. Minussa on myllertänyt voimat, joita en täysin tiedosta. Olen unimaailmassani ollut todellisemmassa elämässä kuin valveilla, mikäli niitä nyt ylimalkaan voi toisistaan erottaa. ”Mistä tiedän, näenkö unta siitä, että olen valveilla?” (**Y. Kallinen**).

Tajuntani räjäyttävä hetki oli, kun 1960-luvun lopussa minut pysäytti joukko oransinvärisiin kaapuihin pukeutuneita munkkeja ja tiedusteli englanniksi, olenko Sarastamo. Tiedustelu aiheutti pakoreaktion ja kirmaisin karkuun. Pakooni vaikutti huono englanninkielentaitoni ja tilanteen yllättävyys. Tilanne oli niin uskomaton, että myöhemmin olisin voinut vanhoa kaiken olleen unta. Mistä kaapumiehet tulivat, kuinka he löysivät minut ja kuinka he saattoivat liikkua Tampereella huomiota herättämättä. Sitä paitsi näin välähdyksenomaisesti tilanteen, missä he latelivat eteeni erilaisia esineitä eteeni ja kysyvät, vaikuttaako jokin niistä tutulta.

Entäpä jos niin olisi ollut: olisinko jatkanut tutustumistani sanskriittiin jossakin Himalajalla? Tapaaminen on myöhemmin saanut selkeyttä. Kaiken takana oli ilmeisesti mainoskampanjani, jossa olen esiintynyt guruna ja intialainen joogaopettaja **Dirren Datta**, joka tuolloin opetti Viittakivessä ja jonka kanssa vedin myöhemmin Kangasalla joogan viikonloppukurssin. Arvostin hänen osaamistaan, joskin minua vaivasi hänen mieltymyksensä pitkiin sikareihin.

Olin lukenut kaiken joogasta käsiini saamani suomenkielisen materiaalin. Sitä ei ollut paljon. Tuolloin joogasta käytettiin englanninkielistä termiä ”yoga”. Olin soittanut joogaa harrastaneelle oopperalaulaja **Tuure Aralle** (1903–79), ollut yhteydessä Viittakiveen opiston **Elvi Saareen** (1910–85) ja tavannut **Mielikki Ivalon** (1907–95), jolla oli takanaan runsaasti kokemusta joogasta ja joka diplomaatin puolisona oli tutustunut joogaan mm. Intiassa. Tuohon aikaan vedin jo omia kursseja, joissa pääpaino oli lihashallinnalla ja hengityksellä. Judoharjoitusten yhteydessä olin kerännyt runsaasti joogaan liittyviä harjoituksia. Myöhemmin puhuinkin hatha-yogasta. Sitten termi kääntyi suomalaisittin ”joogaksi”.

Itämaisen mystiikan osa-alueista tuli suosittuja **Beatlesin** ja **Mahareshi-yogin** myötä. (Mahareshi syntyi: 12. tammikuuta 1918, Rajim, Intia. Kuoli: 5. helmikuuta 2008, Vlodrop, Hollanti. Guru: Brahmananda **Saraswati**.)

Nimi **Sarasvati** on kummitellut myös sukunimeni yhteydessä. Se oli osasyys minut Tampereella pysäyttäneiden oranssipukuisten hindujen toiminnalle.

Vaikuttaa vahvasti siltä, että länsimaisessa kulttuurissa on syklejä, jotka toistavat itseään tiettyjen vuosikymmenten jaksoissa. Olemme päässeet irti Nostradamuksen ajasta ja nyt on uusi aalto tulossa. Löysin divarista pienen kuluneen kirjasen ”*Zen, sanoma idän valaistuksesta*”, jonka nimilehdellä mainittiin, että teoksen on ”*Lähteitä käyttäen toimittanut Y.K.*”. Myöhemmin kävi ilmi, että kyseessä oli **Yrjö Kallinen** (1886–1976), jonka elämä ja teot Suomessa olisivat useammankin kirjan arvoisia. Kallisen nimi antaa netissä satoja osumia, ja hän liittyy Suomen historiaan uskomattomalla tavalla. Kallisen ”lähipiirilleen” tekemä kirja on harvinaisuus ja Teos on kenties ensimmäinen Suomessa julkaistu zeniä käsittelevä kirjoitelma.

Tätä materiaalia yhdistelemällä loin oman harjoitusmenetelmäni, jolle annoin nimeksi ”Sarayoga”. Jokin aika sitten löysin netistä tuon termin, joka ruotsalaisessa kirjoituksessa liitettiin Suomen joogan historiaan. Jooga ei sitten ole näytellyt suurempaa osaa elämässäni, vaikka lähipiirini onkin ilokseni päässyt siinä merkittäviin saavutuksiin. Vedin yhden kauden joogaa eläkeläisille Iittalan Palotalolla 2010-luvulla, ja tematiikka kiehtoo minua yhä jossain määrin. Joinakin vuosina olen kokoontunut pienen vanhojen judokoiden ydinjoukolla pohjoishämäläisessä korvessa. Teemanamme on ollut teosofia, meditaatio, shamanismi ja vanhat itämaiset taistelutavat. Tämänkin joukon rivit harvenevat iän myötä.

Ajattelen kuitenkin näitä shamanistisia hetkiä lämmöllä ja odotan mielenkiinnolla tulevaa.

Tuon ajan lehtijutut olivat melko hurjaa luettavaa. Hymylehden Veikko Ennala irroitteli oikein vapaasti:

KUVA: 3A Jooga (Viite: Hymylehden artikkeli ”Jooga tekee impotentiksi...”)

KUVA 3B Jooga (Lehtijuttu, Markku risti-istunnassa kuvan oikeassa alareunassa.)

KUVA 3C (Viite: Poika Pispalasta)

Michel de Nostredame, eli **Nostradamus** (1503–66) oli ranskalainen apteekkari, lääkäri, kääntäjä ja astrologi. Hänen on väitetty monitulkintaisissa nelisäkeisissä ennustuksissaan ennustaneen useita myöhempien vuosisatojen keskeisiä tapahtumia. Kallinen oli omaperäinen ajattelija, joka pyrki tinkimättä totuudellisuuteen ja myötätuntoon. Kallisen elämä on Suomen historian merkellisimpiä ihmiskohtaloita. Hän sai sisällissodassa neljä kuolemantuomiota, vaikka yritti toimia välittäjänä valkoisten ja punaisten välillä. Toisen maailmansodan jälkeen vankumattomasta pasifistista tuli Suomen puolustusministeri.

Mielikki Ivalo oli suomalainen kirjailija ja joogaohjaaja. Hänen vanhempansa olivat kuvanveistäjä **Emil Wikström** (1864–1942) ja **Alice Henrietta Hogström** (1873–1950). Hän oli naimisissa kirjailija **Santeri Ivalon** pojan suurlähettiläs **Asko Ivalon** kanssa, ja perhe ehti asua muun muassa Tallinnassa, Tukholmassa, Moskovassa, Pariisissa, Haagissa, Istanbulissa, Ankarassa, Teheranissa, Karachissa, Roomassa ja New Delhissä. Leskeksi jäätyään Mielikki Ivalo kirjoitti 1970-luvulla neljä muistelmateosta, joissa kuvattiin diplomaattiperheen värikästä elämää eri asemapaikoissa ympäri maailmaa. Mielikki Ivalo oli myös yksi ensimmäisiä suomalaisia joogaohjaajia.

Mielikki Ivalon sisar **Estelle** (1897–1970) avioitui viulisti ja musiikkikriitikko **Yrjö Suomalaisen** (1893–1964) kanssa. Estelle ja Yrjö Suomalaisen lapsia olivat pilapiirtäjä **Kari Suomalainen** (1920–99) ja oopperalaulaja **Maaria Eira** (1924–99). **Elvi Saari** (1910–85) oli suomalainen teologi. Hän toimi muun muassa opettajana Rovaniemellä Rovalan Settlementissä sekä Hauholle vuonna 1951 perustetun Viittakiven opiston ensimmäisenä rehtorina 1951–74. Saari oli Suomen ensimmäisiä joogaopettajia. Suomen Joogaliiton puheenjohtajana hän oli 1971–79. Kristillinen kveekariliike oli hänelle läheinen. Hän toimi aktiivisesti kansainvälisessä työleiritoiminnassa 1940-luvulta lähtien ja toimi Kansainvälisen vapaaehtoisen työleirijärjestön toiminnanjohtajana 1947–49. Eläkevuodet hän eli Hämeenlinnassa.

MEDIA. Materiaalia toimistani tällä sektorilla on säilynyt hyvin vähän.

— Oma painotuote. Sanomalehtinen. 197? Kuvat Seppo Leskinen ”Yoga ja asanat” Minun yogani, sarayoga. — Hymylehti siv. 62. Veikko Ennalán iso artikkeli Sarastamosta ja Jukka Kuoppamäestä ”Ketä uskoa, kun toinen väittää, että jooga tekee impotentiksi (Kuoppamäki), toinen, että se lisää kyvykkyyttä. Ennala mm. soitti vaimolleni ja hienovaraisesti tiedusteli asiaa.

- 1967 ilmoitukseni: Yoga -viikonloppuleiri Kangasalla 7-8 päivä kesäkuuta. Opettajat: Markku Sarastamo sekä intialainen 63 -vuotias huippuyogi Dhirren Datta. Leirin hinta vain 30 mk.
- Ilmoituksia: Yoga kurssi aloittelijoille, muutama paikka vapaana. Hallituskatu 11 (oma salini).
- 1967 ”Yogan salaisuudet selviävät Ahjolassa.” Sarastamon vetämät alkeiskurssit. (Salissa oli sunnuntaiaamuisin jopa 40 ihmistä mukana. Se oli silloin paljon.)
- Sanomalehti-ilmoitus: ”Yogakurssi magnetofonikasetilla. op Guru M.T. Sarastamo... tilaa kasetti postienakolla 39 mk. Os. Saratorio of Arctic Circle Rovaniemi 20. Guru M.T. Sarastamo BOX 237”

HYPNOOSI

Hypnoosi kiinnostaa minua myös ilmiönä siksi, että siihen ”uskominen” jakaa täysipäisiltä tuntuvia aikuisia ihmisiä kahteen ryhmään, jotka ovat täysin toisensa poissulkevia: osa uskoo, ja osa ei. Olen joskus sanonut tästä asiasta väitellessäni, että ”jumalatkin ovat voimattomia typerysten edessä”. Moisen kinastelun olen lopettanut jo aikoja sitten. Puhukoon tiede ja tieteen tekijät.

Suomessa hypnoosia teki 1960-luvulla tunnetuksi **Olavi Hakasalo** (1930–88), alias **Olliver Hawk**. Hän oli aikansa mediajulkkis, joka haastoi nyrkkeilijöitä **Muhammad Alista** (1942–2016) lähtien kaksintaisteluun kanssaan. Ottelut eivät toki koskaan toteutuneet: jokin itsesuojeluvietti Hakasalollakin oli. Näin useita hänen näytöksiään ja tapasinkin muutamaan kertaan. Eräs niistä oli Hämeenlinnan Lukiokadulla sijainneella valokuvausstudiollani. Hotelli Aulangolla asunut ja vastaanottoa pitänyt Hakasalo halusi mainoskuvia, ja hänen mukanaan tuomasta rekvisiittalaukusta löytyi nukutusvälineitä kuminuijasta revolveriin: *”Jos tällä ei nuku, niin sitten tällä!”*.

Osittain Hakasalon varhaisten näytösten innoittamana ryhdyin kokeilemaan hypnoosia omassa kaveripiirissäni. Tampereen Judoseuran klubilla Ravintola Koskipuiston alakerrassa teimme useita pienimuotoisia hypnoosikokeita. Klubille pääsi vain jäsenkortin omaavia judoseuralaisia. Näiden kokeiden jälkeen pidin Pispalan Ahjolan isossa juhlasalissa julkisen hypnoosinäytöksen. Sali oli täynnä ja Ahjolan edessä pienoinen liikenneuhka. Kaikki halukkaat eivät päässeet sisälle. Ahjolan silloinen toiminnanjohtaja **Hannu Kyöstilä** sanoi minulle ennen näytöstä ihmisvirtaa katsellessaan: *”En ole paha yllyttämään, mutta sinuna minä jo juoksisin!”*

Hypnoosinäytös sujui hienosti. Salin näyttämölle alkutestien jälkeen jätin kymmenkunta halukasta, joista suurin osa oli minulle tuntemattomia. Vaivutin 70 prosentia koehenkilöistä vähintäänkin keskitasoiseen hypnoositilaan. Menetelmäni oli verbaalihypnoosi, ja taustalla soi **Franz Schubertin** (1797–1828) *”Serenadi”*. Esitys mukaili paljolti Hakasalon esitystä. Koehenkilöt soutivat saareen, istuivat muurahaispesään ja heittelivät vaatteitaan pois. He poimivat seteleitä puista – isoimmat setelit olivat tietysti yläöksillä. Yleisöllä oli hauskaa. Suurin osa koehenkilöistä ei muistanut tapahtumasta mitään. Ihmetteli vain pukeutumistaan. Tällaisia esityksiä pidin muuallakin Suomessa.

On selvää, että nuorukainen joutuu tuollaisen jälkeen melkoisen repimisen kohteeksi. Pidän omaa vastaanottoa ja vieroitin ihmisiä mm. tupakanpoltosta. Monet vuosikymmenet polttaneet lopettivat kerralla. Osa tietysti ei. Olin tarkkana, ettei minulle kävisi kuten Hakasalolle, joka oli syytteessä laittoman lääkärintoimen harjoittamisesta. Istuntojen aikana kuulin huolia ja murheita laidasta laitaan. Minulla ei ollut työnohjausta; koin jonkinasteisen romahduksen ja katsoin viisaimmaksi lopettaa koko touhun. Vanhempi ja kauniisti harmaantunut psykiatri, jolta hain apua, sanoi minulle: *”Voin antaa teille uuden ajan, mutta todennäköisesti siihen mennessä olette parantunut tai kuollut!”* Psykiatrin sanat taisivat saada aikaan jonkinlaisen ihmeperantumisen. Huomasin sen, että hypnoosiasiaassa on mahdotonta päästä eteenpäin ilman

tieteellistä tutkimusta. Näyttää siltä, että hypnoosista ei tiedetä läheskään kaikkea. Alan kirjallisuudessa tulee esille yllätyksiä, joihin tunnen mielenkiintoa omien kokeideni kautta.

Voiko posthypnoottisessa tilanteessa tehdä murhan, eli voiko hypnotisoidulle antaa käskyn, että tietyssä tilanteessa tämä tappaa myöhemmin jonkun. Moiset käskyt toimivat kokeiden mukaan muiden tehtävien kanssa. Hän saattaa tietystä merkistä tai tapahtumasta reagoida ennalta määrättyllä tavalla, muistamatta, että käsky on annettu syvässä somnanbulisessa hypnoostilassa. Hypnotisoitu saattaa esimerkiksi kesken kahvitilaisuuden nousta pöydälle ja keksii asialle luontevan selityksen. Minun kokeessani henkilö nousi kesken jutustelun judoklubin pöydälle antamani posthypnoottisen käskyn mukaisesti – ja keksi toelleen luontevan selityksen: ”*Nousin vain katsomaan, että on tuo lamppu ehjä*”.

KUVA 4 (Viite: Hypnoosistudio)

KUVA 5 (Viite: JULISTE HYPNOOSINÄYTÖKSESTÄ)

KUVA 6 (Viite: ”Olen guru Tampereelta”, lehtijuttu)

KUVA 7 (Hypnoosi-ilmoitus, kaksi ilmoitusta. Huomaa kuvan suunta.)

Hypnotisoitu ei uskoakseni tee posthypnoottisessa tilassa mitään sellaista, joka on hänen moraaliaan vastaan. Mutta onko mahdollista hypnotisoida henkilö uskomaan hänelle määrättävän teon olevan palvelus ihmiskunnalle. Hypnoosimurhan mahdollisuudesta kiistellään yhä esimerkiksi **Marinus van der Lubben** tekemäksi väitetyn Berliinin valtiopäivätalon tuhopoltosta keskusteltaessa. Olen tehnyt laajamittaisia hakuja eri lähteistä. Seuraaavat tiedot ovat jossain määrin epäselviä ja niihin kannattaa suhtautua pieteetillä.

Lubben tapaukseen liittyy mielenkiintoinen selvänäkijä. **Hermann Steinschneider**, eli **Erik Jan Hanussen** (1889–1933) oli Itävallan juutalainen tiedottaja, šarlataani ja selvänäkijä.

Hypnoosista, mentalismista, okkultismista sekä astrologiasta taivaaseen asti kehuttu Hanussen toimi Weimarin tasavallassa, ja saattoi vaikuttaa myös Hitlerin suggestiiviseen esiintymiseen. Asiaa on enää vaikea näyttää toteen. Hanussen oli ennustanut Berliinin Valtiopäivätalon tuhopolton, ja hänen on väitetty käskeneen hypnotisoidun van der Lubben polttamaan rakennus. Mikäli näin on, vakavien rikosten maailmassa ei ole vielä kirjoitettu viimeistä lukua hypnoosista rikollisuuden työkaluna. Hanussen murhattiin 25.3.1933, eikä murhaajaa saatu koskaan selville.

Suomessa ja muuallakin Euroopassa kohistiin 1900-luvun alussa hypnoosista. Myöhemmin hypnoosia teki meillä tunnetuksi **Jarl Fahler** (1925–90). Netti ja ystäväpiirini antavat miehestä ristiriitaisia tietoja. Luin aikoinani kaiken Fahlerin kirjoittaman materiaalin, jonka onnistuin

saamaan käsiini. Siksi ei ole syytä enää toistaa itseni tekemiä samantapaisia kokeita, kuin joista Fahler kertoo teoksissaan. Useat kokeet ovat uskottavia ja olen niitä toistanut. Fahler oli Suomen tunnetuimpia parapsykologeja sekä hypnologeja 1960-luvulta saakka. Fahler oli Suomen Hypnoosiyhdistyksen perustajajäseniä ja hän piti hypnoosinäytöksiä kouluissa. Fahler oli myös tunnettu parapsykologian tutkija, joka piti psi-ilmiöitä todellisina.

Kuuluin Tampereen Parapsykologiseen seuraan ja kävin isäni kanssa kuuntelemassa useita luentoja. Seuran monivuotinen puheenjohtaja Goony Strömmen uskoi vahvasti Fahleriin. Goony oli kaupunginarkkitehti ja jazz -mies. Teoksissaan *"Harhan oivaltaminen"* ja *"Saatanaa haastattelemassa"* Fahler pyrki osoittamaan, että ihminen itsessään on paha ja vastuussa teoistaan.

"Evangelisluterilaisen seurakunnan jäsenenä sain oppia koko joukon asioita ihmisestä, jolla oli omana aikanaan tavallinen nimi Jeesus. Ymmärsin häntä hyvin. Mutta ei ollut yhtä helppo ymmärtää mitä yhteistä hänellä saattoi olla kristinuskon kanssa. Sikäli kuin jo varhain saatoin käsittää hänellä ei ollut mitään tekemistä ainakaan kirkon kanssa, tarkoitan luterilaista kirkkoa."

Väite netissä

Uskonnolliset järjestöt ostivat *"Saatanaa haastattelemassa"* painoksen mitei kokonaan ja polttivat sen. Kirjaa ei ollut saatavissa kymmeneen vuosiin, kunnes Fahlerin kuolinpesästä löytyi lukuisia teoksia. Myös *"Harhan oivaltaminen"* oli kadoksissa, mutta sen hävittämisestä ei ole tietoa.

Fahlerin teokset

"Parapsykologia". Tammi, 1961. Toinen uusittu painos: Hyvä tietää -sarja, Tammi 1969. Kolmas uusittu painos 1975, ISBN 951-30-3317-1. Neljäs painos 1983. ISBN 951-30-5768-2.

"Harhan oivaltaminen". 1966

"Saatanaa haastattelemassa". Suom. Pirkko Talvio. Kobra-kirja, 1966.

"Hypnoosi, Katsaus sielunelämän arvoitukselliseen maailmaan". Tammi, 1963

"Hypnoosin tekniikka". 1968

"Rentoutuminen suggestion avulla". 1966

Salainen seikkailuni mystiikkakirjallisuuden maailmassa

Nuorukaisena minuun teki suuren vaikutuksen kirjallisten lähteiden kautta saksalainen **Franz Anton Mesmer** (1734–1815), jota on kutsuttu hypnoosin isäksi ja joka loi käsitteen *animaalinen magnetismi*. Ilmeisesti hän tiesi hypnoosista siinä määrin että pystyi lumoamaan kuninkaallisia, mutta nykytiedon valossa häntä pidettäisiin huijarina tai puoskarina. Mesmerin

kehittämä mesmerismi saavutti jalansijaa Versaillesin hovissa vähän ennen Ranskan vallankumousta ja levisi myös Ruotsin valtakuntaan sen pohjoisimpia kolkkia myöten.

Saksan **Schwabenin Iznangin** kylässä syntynyt Mesmer opiskeli lääketiedettä Wienin yliopistossa. Vuonna 1766 hän puolusti väitöskirjaansa ”*De planetarum influxu in corpus humanum*”, jonka aiheena oli taivaankappaleiden vaikutus ihmisruumiiseen. Mesmer järkeili, että vuorovesi-ilmiön aiheuttava Kuu voisi yhdessä planeettojen kanssa saada aikaan vastaavia virtauksia myös ihmisissä. Rikkaan lesken kanssa avioitunut Mesmer ryhtyi mesenaatiksi, ja hänen kerrotaan toimineen nuoren säveltäjä **Wolfgang Amadeus Mozartin** (1756–91) tukijana. Mesmerin tie Itävallassa nousi kuitenkin pystyyn hänen epäonnistuttuaan yrityksessä palauttaa sokean pianisti **Maria Theresia von Paradisin** (1759–1824) näön. Huijarin maineen Itävallassa saanut Mesmer asettui 1778 Ranskaan, jossa hänestä tuli hovipiirien menestyvä lääkäri tai puoskari.

Mesmerin teoriat perustuivat magnetismiin, jonka luonnetta ei vielä tuolloin ymmärretty. Hän oletti kaiken elollisen sisältävän vuoksen ja luoteen tavoin virtaavaa *fluidumia*, jonka häiriöistä sairaudet johtuivat. Tähän käsitykseen ajan oppineet yleisesti yhtyivät. Käsittääkseni mesmerismissä on kyse placebosta sekä veijarin suggestiivisesta olemuksesta ja röyhkeydestä. Edellämainitut elementit ovat mielestäni animaalisen magnetismin rakennuspalikoita. Mesmer joutui lähtemään Ranskasta 1784 ja hän kuoli Saksassa. Okultistit vaeltavat yhä Mesmerin haudalle.

MEDIA:

- Aarne Haunia: ”*Musta Morsian*”. Tarina alkaa terapiaistunnostani Pispalassa
- Aarne Haunia: ”*Pispalan Parantaja*”. Tamperelainen nuorukainen aloitti hypnoosin harrastamisen vain 12 -vuotiaana...” Viikkolehti 197? Juttu julkaistiin hieman ennen Haunian kirjaa. Samalla alkoi apua tarvitsevien kyselyt ja käynnit luonani.
- ”*Poika Pispalasta, elkeet itämailta*”. Erkki Kanervan kirjoittama parin aukeaman lehtijuttu. Kuvat Matti Virtanen. Kansan Lehti 12.1.1969
- ”*Sarapeutti*”. Oma julkaisuni 197?. Materiaalia hypnoosistudioltani
- ”*Olen guru Tampereelta*”. Iso lehtijuttu esimerkiksi hypnoosin käyttämisestä urheilussa. Tarmo Hurskainen & Heikki Välimäki. KotiPosti 196?
- ”*Guru M. Saraastamo esittää Ikaalisten Omalla tuvalla: Pimeyden voimat...*”. Mainoslehtinen 197?
- ”*Hypnoosi! Mitä se on? Hypnoosista ja sen valtavasta voimasta näette todella vakuuttavan esityksen kouriintuntuvien todistein*”. Mainosjuliste hypnotisti Mr. Mars Ashin (taiteilijanimeni) hypnoosiesityksestä 197?
- ”*Guru Sarastamolle kävi niin kuin sille entiselle tytölle*”. Joku naistenlehti, iso juttu, 197? Teksti Marja Patinen, kuvat Erkki Helin.
- ”*Pulmia, voiko Guru auttaa*”. Kymmeniä ilmoituksia mm. Aamulehdessä
- Ilmoituskampanja Tampereen busseissa. Penkkien selkänöjissa oli mainos tupakoinnin lopettamista avullani.

TAIKURI

Lapsena löysin isän kirjastosta pari mielenkiintoista teosta: **Ilmari Jäämaan** (1888 – 1934) kirjoittamat ”*Taikurin kirja – Ajanvietteen ihmekirja*” ja ”*Nuorten kokeilijain ja keksijäin kirja*” laajennettuna versiona. Taikurin kirja vei minut pitkän ja mutkikkaan tien kautta tutustumaan moniin suomalaisiin taikureihin ja heidän nikseihinsä. Monille näistä mestareista kävi myöhemmin huonosti. Yksi mielenkiintoisimpia tapaamiani taikureita oli **Johannes Hyvärinen** (1933–76). Hän kunnostautui Linnanmäen huvipoikana ja pitkällä omaehtoisilla kiertueillaan seuraintaloilla ympäri Suomen.

Tapasin hänet 1960-luvun loppupuolella Tampereella. Mies oli esiintymässä taiteilijanimellä **Aleksander Casso** Tammelantorin lähellä olevassa elintarvikekaupassa. Taiteilijalla oli kova krapula ja hänen pyynnöstään ostin miehelle ykkösolutta ja vein takahuoneeseen. Mies oli nukkunut yönsä matkustajakodissa, ja suoritti ohjelmaansa sieltä hankkimillaan välineillä. Mieleeeni jäi käyrä taikasauva, joka oli tehty henkarista ja päällystetty tinapaperilla: ”*Tällä on helppo taikoa nurkan taakse!*”. Mies kehitti ”**Höö-pulveri**” -teorian, jonka kopioin häneltä ja käytin menestyksellisesti. Cassolla oli luonnonväävät leuat ja hänen ohjelmanumeronsa huvitti kaiken ikäisiä. Mestari alkoholisoitui ja poistui kuvioista.

Kahlekuningas **Timo Tuomivaaraan** tutustuin Hämeenlinnassa. Nukuin yhden yön hänen luonaan. Aamulla heräsin huoneessa, jossa oli kahleita, käsirautoja ja luurangon kopio. Timo oli taitava ja rohkea taikuri. Tokko monikaan meistä pystyisi roikkumaan helikopterista palavan köyden varassa Japanin taivaalla ja pakkopaita yllä. Jumala teki lopulta sen, mihin kahleet eivät pystyneet, ja Timo koki hengellisen herätyksen. **Aimo Leikas** (1947–76) ilmoitti julisteissaan olevansa itsemurhakandidaatti. Hänen ohjelmistonsa koostui hypnoosista, kahletempuista, giljotiinista ja hirttäytymisestä. Ohjelma oli karmaisevaa katsottavaa. Leikas kuoli Hartolan markkinoilla esittäessään idioottivarmaksi uskomaansa ”venäläistä rulettia”: ”*Tämä saattaa olla viimeinen laukaukseni!*” Ja tietysti jokin meni vikaan. Näitä tarinoita lukiessa tuntuu siltä, että ainoa selväpäinen, ja asiansa hyvin hoitanut taikuri oli **Solmu Mäkelä** (1922–2018). Hän ei esittelyjä kaipaa.

Minä erikoistuin sorminäppäryyttä vaativiin lähitemppuihin. Alueenani olivat pelikortit ja kolikot. Olen miltei 60 vuoden ajan lähes päivittäin harjoitellut taito-otetta, jossa kolikko kierii rystysten ylitse ja peukalo nostaa kolikon kämmenpuolelta jälleen etusormen ylitse. Pelikorttitaituruus vei minut Oulun Yliopiston laboratorioon jossa **Juhani Lindqvist** teki väitöskirjaa professori **Timo Järvillehdon** alaisuudessa. Osana väitöskirjaa tutkittiin silmän liikkeitä ja mielen havaintoja taikatempun kanssa. Tutkimuksessa tein klassista huijareiden

kolmen kortin heittoa, ja koehenkilöstä tutkittiin, mitä hän näki ja minkä johtopäätöksen hän teki. Tämä saattoi olla ensimmäinen kerta maailmassa, kun kortti- ja taikatemppuja tutkittiin tieteellisesti.

Korttitaituruus alueenani tein aiheesta yksittäiskappaleena VHS-videoita, jotka olivat samalla jonkinlaisia harjoittelupäiväkirjoja. Videoista tehtiin myös kaupallinen sovellus. Osan niistä laitoin vuokralle videovuokraamoon. Sattumalta tapasin Hämeenlinnassa miehen, joka oli ollut töissä samaisessa vuokraamossa. Hän ilahtui tapaamisestamme ja sanoi, että on myynyt satoja minun videoitani eri puolille Suomea. Ihmekös se, että minulle ei tilitetty videoiden vuokraamisesta! Niille kuulemma ei ollut tarvetta. Niitä sai myös piraattikopioina Venäjältä.

Merkittävin aluevaltaukseni pelikorttien maailmassa oli Kustannus Oy Tammelle 1972 tekemäni kirja *"Korttitaituri"*. Olin mukana Tammen kirjailijakiertueella, jota veti verbaaliakrobaatikko **Hannu Taanila**. Tällä reissulla tapasin tunnettuja suomalaisia kirjailijoita ja vaikuttajahenkilöitä. Turun Hamburger Börsissä kirjallisessa tilaisuudessa tutustuin kenraali **Yrjö Keinoseen** (1912–77), joka oli juuri saanut valmiiksi sotaromaaninsa *"Kadonnut joukkue"*. Kenraali kertoi, kuinka hän murtautui neuvostolinjojen läpi ja säilyi hengissä omien tulituksessa.

Keinonen oli matemaatikko ja amatöörintyrkkeilijä, joka saneli teoksensa nauhalle pilkun ja välilyönnin tarkkuudella. Hänen sotilasuransa loppui, kun hän kaivatti perunakuopan pioneerikompanialla. Todelliset syyt olivat muualla. Keinonen kutsui minut esitelmäni jälkeen pöytänsä: *"Sopiiko, että minä tarjoan konjakkia ja sinä teet korttitemppuja?"* Kun kenraali kääntää, niin alikersantti tottelee. Ja teki. Ja joi. Ja juopui. Isänmaan asialla kun oltiin.

Ikimuistoinen taikakeikka 1:

Esiinnyin Koukkuniemen vanhainkodilla Tampereella 1960 -luvulla. Esiityksen jälkeen ajattelin hiukan kuulostella vanhuksilta, että mitä pitivät keikastani. Ennen kuin kysyin mitään, eräs eturivin iäkkäistä miehistä sanoi, että odottaa innolla taikurin esitystä.

Ikimuistoinen taikakeikka 2:

Tamperelaisen **Viihdeohjelmat oy:n** legendaarinen suuri valkoinen orjakauppias **Tauno "Tappi" Suojanen** myi joitakin esityksiäni, mutta myös **Irviniä ja Dannyä**, silloin kun Iso Dee oli vielä pieni dee. Talliin kuuluivat myös **Martti Innanen ja Gunar-pässi**. Tappi Suojanen toi Suomeen myös **Rollarit**. Pikku yksityiskohtana mainittakoon, että bändi halusi palkkionsa käteisenä. Suojanen kavereineen ryyppäsi lentokentällä, ja rahat sisältänyt muovikassi jäi narikkaan. Sieltä se saatiin takaisin myöhemmin, ja suurehko summa oli yhä tallessa. Suojanen osti minut erääksi juhannukseksi kuin oravannahan. En arvannut, että

minua vietäisiin useaan esiintymiseen. Lensin pienkoneella **Pasi Kauniston** ja **Konsta Jylhän** (1910–84) kanssa Niinisalon kentälle, esiintyäkseni usvaisena aamuyön tunteina. Lennon aikana koneesta kuului outo pamaus. Kaunisto loihti povestaan litteän viskipullon ja tarjosi huikat: ”*Kuule Guru, ei me selvänä kuolla!*”

Ikimuistoinen taikakeikka 3:

Minut oli tilattu Teuvalle häihin esiintymään. Eksyin vanhan kuplavolkkarini kanssa Pöntäneelle. Ilokseni löysin hääpaikan, mutta ihmeekseni en keikan tilaajaa. Esitys oli kuitenkin hyvä ja palkkio maksettiin. Pieni kauneusvirhe oli, että kyseessä oli väärä hääseurue.

KUVA 8 (Viite: Korttitaituri-kirjan kansi)

KUVA 9 (Viite: Tammen lehtimainos)

Lopetin taikaesitykseni muutama vuosi sitten **Valkeakoskella** paikallisen **Bridgeklubin** kutsumana taikurina. Myin pois taikakirjani tuossa tilaisuudessa ja lahjoitin taikasauvani vietäväksi perheiden pienemmille. Nykyisin työskentelen mieluummin yksinäisyydessä vaatimattomassa kellariverstaassani ja teen mekaanisia härveleitä. Tätä minun ei tarvitse kertoa tarkemmin, sillä tunnot on merkinnyt muistiin **Brian Mooren** romaanin ”**Taikurin vaimo**” henkilö, tunnettu eurooppalainen taikuri:

”Hän ei ollut Henri Lambert tyhjän tähden vaan mies joka jaksoi istua yksinään työpajassaan satoja tunteja yhteen mittaan käsittelemässä, sormeilemassa kortteja ja kolikoita kunnes hän oppi salat ja pystyi toteuttamaan omin käsin jokaisen silmäkääntötempun, jonka oli löytänyt taikurinkäsikirjoistaan; hän oli keksijä, luonut mekaanisia nukkeja, hän oli sähkövelho, joka käytti tieteen uusimpia saloja tuudittaakseen hyväuskoiset katsojansa siihen uskoon, että hän kenties oli liitossa pimeyden voimien kanssa.”

MEDIA:

- Kaleva 1.3.1988. ”*Pelurin paljastukset*”. Koko aukeaman juttu isoin kuvin.
- Oulu-lehti 20.4.2003. ”*Baaritemput rompulle*”.
- Aamulehti 1969? ”*Koukkuniemen taikapäivä*” (Esiinnyin vanhainkodissa Tampereella).
- Apu-lehti 197? Tarinaa junapelureista. Olin lehden matkassa junassa pelaamassa.
- Forum 24. 17.4.2003 ”*Tutkiva kansantaiteilija kokosi baarien temput*”.
- Alibi 03 -1991 ”*Huipputason korttihuijarikin seuraa aikaansa. Ei ässä hihassa, vaan tietokone takin alla*”.
- Kansan Tahto 23.4.2003 ”*Sarastamon rompputemppu*”.
- Kansan Tahto 11.10.1986 ”*Tirpusmies leikkii korteilla*”.
- Mikrovuon lehti 1986. ”*Tätä ette usko*”.
- Kansan Tahto 7.6.1986 ”*Huijari paljastaa korttinsa*”.
- Ylioppilaslehti Oulu 198? ”*Taikoja käsin -ja tietokoneella*”.
- Hämeen sanomat 1980? ”*Taikuri on taiteilija*”.

- Kansan Tahto (Ei päiväystä. 1988?) ”Älä pelaa korttia tämän miehen kanssa.” (Toim. Pekka Kymäläinen) -
- Markku Sarastamo (3. 2006). Kouvola: Markku Purhon lehti Jokeri. ”Ihminen Suomesta”.
- Ilta-Lehti 15.07 1986 ”Korttitemput videolla. Näin paljastuu korttihuijari”.
- Pohjolan työ 8.7.2003 ”Seikkailuja Särkänniemessä ja ihmimestemppuja”.
- Revanssi numero 4 2004 ”Oululainen taikuri esittää Viking-Linen risteilyllä muutaman tempun ja telepatiaa”.

Matkimustutkailija Sampo Sarastar johdattaa taikuuden ja telepatian maailmaan. Lea Laven esiintyy.

- Nokian asiakaslehti 1987 ”Shamaani Sarastamo, Maagisen maailman suurvisiiri on loihtinut Mikro-Mikolle telepatiohjelmiston”.

(Lukuisia muita medioita ja lehtiä. Tarkemmat tiedot puuttuvat)

TIRPUNEN, PIENI KORULINTU

Tirpunen on yksi kauneimmista ideoistani. Se hipoo zeniläistä ajattelua. Tarkoitukseni oli alun perinkin ideoida koru, jota jokainen voisi ilolla kantaa, ja joka olisi mahdollisimman yksinkertainen valmistettava. Lisäksi korun tekotavan pitäisi olla sellainen, että sen voisi valmistaa muutamilla perinteisillä työkaluilla, ilman vaarallisia työvaiheita kuten kuumalla liekillä tapahtuvaa juotosta. Valmistuksessa pitäisi olla mukana myös vaikeuskerroin ja opettavainen elementti (käsiyökalujen käyttö).

Tirpunen täyttää kaikki nämä vaatimukset. Valmistan korun työpenkissä ja sahausalustassa, käyttäen hienomekaanikkoisäni perua olevia työkaluja, joihin olen tutustunut nelivuotiaasta: drillipora (veivattava käsipora), kultaseppien suosima hienomekaanikon saha, hienojakoinen viila sekä viimeistelyyn tarvittavat hionta- ja kiillotusmateriaalit. Tirpusen hienous piilee siinä, että saan siihen voimakkaan kolmiulotteisen vaikutelman taivuttamalla siipeä ulospäin. Taivutuksella vältän myös juotostapahtuman. Linnun zeniläisyys tulee esille myös siinä, että linnun lopullinen muoto kuvastaa voimakkaasti työrupeaman tunnetilaa: keskittymistä ja mielialaa. Vain tasapainoisella mielellä lopputulos on kaunis ja tarkoituksenmukainen. Hosua ei saa. Tehtyäni useita tuhansia tirpusia, olen entistäkin vakuuttuneempi edellä mainituista työprosessiin kuuluvista seikoista.

Oman mielenkiintonsa ja samalla vaikeuskertoimen muodostaa yleisön läsnäolo. Olen pitänyt työnäytöksiä esimerkiksi käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksissa, markkinoilla ja messuilla. On muistettava, että perustyöstö tapahtuu sahallä, jonka terään mahtuu useampi piikki millin matkalle, ja jonka vahvuus ei ole kuin millin osia. Pieninkin väärä liike katkaisee terän. Olen vakuuttunut siitä, että useampi tuhat ihmistä on työnäytöksissäni joutunut pohtimaan näitä seikkoja ja selvittämään lapsilleen työvaiheitani. Minusta on otettu tukuttain valokuvia ja videoita sekä muistoksi, että opetusmateriaaliksi.

Tirpunen lennätti minut kiehtoviin paikkoihin ja tilanteisiin. Mikkelin torille toin lattiapinta-alaltaan noin neliömetrin kokoisen, pyörillä olevan lautarakennuksen jonka erikoisuutena oli linnunpönttö. Joka aamu vedin aisasta mökkiverstaani paikoilleen. Kerran jäin jumiin keskelle valoristeyttä: rekkakuski tööttäsi reippaanpuoleisesti, avasi sivuikkunan kailottaen: *"Enpä oo ennen valoristeyksessä paskahuusiin törmänny!"*. Rakennelmaani ehdotettiin leikkimielellä

myös Mikkelin suojeltaviin rakennuskohteisiin. Sittemmin olen kokeillut työmaalleni erilaisia virityksiä. Paja on ollut kolmipyöräisessä polkupyörässä ja koottavana versiona matkalaukussa. Osan virityksistäni vedin myös Tanskan Kristianiin. Kuvittelin jääväni sinne hipiksi ja elättäväni itseni tirpusilla. Läheltä pitikin. Kaikki verstaasviritelmani ovat toimineet kiitettävästi.

”Tirpunen” -nimen antoi Mikkelin torilla työskennellessäni pieni poika, joka sanoi: ”*Kato äiti, lintuja, lintusia, TIRPUSIA!*” **Aleksis Kivi** (1834–72) sanoi, että ”*Se ei ole koti, ellei uunin edessä ole lastuja*”. Tähän meidän on palattava ja pyrittävä.

KUVA 10 (Viite: Lehtikuva, Markku työskentelee messuilla)

KUVA 11 (Viite: Korulintuja sahattuna)

KUVA 12 (Viite: Työpenkki ja työkaluja)

KUVA 12 B (Viite: Kuva ulkona, mies ja työpenkki)

MEDIA:

– TURUN SANOMAT 1983. Messut. ”*Hopeinen lintukoru syntyy isältä perityin työkaluin*”

– Uutisviikko. Mikkeli 6.4.1984 ”*Tirpusentekoa...*”

– Kesä Savo 1982. ”*Käsityötä torilla -M.T. Sarastamo, lintujen tekijä*”

– Kansan Sana Torstaiteema 1982. ”*Käsityötä torilla M.T. Sarastamo, lintujen tekijä*”

– Savon Sanomat 1984. ”*Mikkelin torilla elefanttimies*” (Tein myös korufantteja)

– Savon Sanomat 1985. ”*Jantantaaraa käytettiin jo Sinuhen Egyptissä kallonporaukseen*”. (Käyttämäni vanha kultaseppien perinnepora ”vauhtipora”) ”*Taas on meillä kesätori ja turistit...*”

– Savon Sanomat / kulttuuri 2.7.1983. ”*Savonlinnassa kirjava avajaispäivä: Myytävänä sekä Glazunovia, että aitoa pellavaa*”.

– Joensuussa 1982. ”*Jos käsityö loppuu, loppuu myös inhimillinen elämä*”

– Kuopio 1984. ”*Linnut on kesyjä*”

– DEMARI 17.11 1984. Yli 3000 Tirpusta on syntynyt Markku Sarastamon yhden miehen teollisuuslaitoksessa

– ?? 21.11.1984 ”*Varsinainen ihmismuuri ympäröi Markku Sarastamo...*”

– Kirje Kuopion koti- ja taideteollisuuslaitoksesta 26.2.1998 ”*Meidän puolesta työnäytöspäiväksi sopii 23. päivä.*”

Luento ja näytös myymälässä”. Anna-Maria Väättäinen. Tiedotussihteeri. –

– Ilta-Sanomats / Päivyri 3.4.1985 ”*Markku vaihtoi liituraidan tirpusiin*”.

– Savon Sanomat 11.11 1984 ”*Linnuntekijällä viesti viikinkiajalta*”. Sain vaihdettua syöpään kuolevalta mieheltä hänen kaivamansa pronssisoljen. Solki palautettiin Norjan vuonoon. Ystävättäreni heitti sen pyynnöstäni laivalta. Suomalaiset palauttavat löytötavaran. Kopion tein vahamenetelmällä. Sekin on myyty. –

Kemi 1994. Kylähullu-konttori. ”*Tirpusmiehellä on idealaboratorio. Väinämöisen näköinen mies pistäytyi...*”

– Savon Sanomat 16.6 1984 ”*Lintumiehen linnut*”.

– Uutisviikko Mikkeli 6.4 1984 ”*Linnuntekoa*”.

— Numero 186? ”Kiertelevä käsityöläisen Markku Tapio Sarastamon käsistä on syntynyt koruja, jopa kameroita.

Tekeillä on pieni lintu”.

— Suomi-lehti 10.1984. Kuopion tori ”Linnuntekijän uskontunnustus”

— Liitto Oulu 7.7.1987 ”Oulun torilla kesäinen käsityöpaja” (keraamikko Antti Ylösen kanssa) -

Kaleva. Kotimaa 16.2.1985 ”Lintumiehen salaisuus on käsityön perinteessä. Markku Sarastamo ja jantantaara. Tirpunen on pikkiriikkinen lintu”.

— Markku Sarastamo 34v. Koruseppä Tukholma: ”Keväällä lähdin Tukholmasta vähän kiertelemään ja nyt olen matkalla Kööpenhaminaan...”

— Savonlinna 1983 ”Myös rauhantyötä tehdään torilla. Koruseppä Markku Sarastamo työstää rauhankyyhkyjä”.

— Vantaan Seutu 1983. Markku Sarastamo esitteli työtapojaan ja kierteli ympäri Pohjoismaita”

— Viikko-Savo Kuopio 1983. ”Messujen sympaattisin näytteilleasettaja Markku Sarastamo valmisti lintuja messuvieraiden ihailtaviksi ja ostettaviksi. Kuopio tanssii ja soi -viikolla miehen tapaa torilla”.

VALOKUVAUS

Kansakouluikäisenä päädyin Pispalassa Ahjolan valokuvauskerhoon. Osasyynä siihen oli myös isän innostava asenne: hän oli hankkinut minulle **Lubitel -kameran**. (*Lubitel* (ven. *Любитель*, *Ljubitel*) on venäläinen 6*6 cm -kuvakoon 2-silmäinen peilikamera, joka käyttää 120-koon filmiä. Lubitelista oli useita eri versioita ja sitä valmistettiin vuodesta 1946 alkaen).

Ahjolan valokuvauskerhon tuhattaituri Veikko Yrjölä opetti minut kehittämään filmin ja vedostamaan sen kuviksi. Näistäkin olen kiitollinen isälleni ja Veikolle. Nuo taidot toivat minulle vuosien saatossa mukavasti leivänjatketta. Myöhemmin olen käyttänyt lähes kaikkia filmikokoja puolikinosta palkkikameran isoihin laakafilmeihin. Kamerat vaihtelivat, mutta Hasselbladia en koskaan saanut, vaikka sen toivossa pyrin töihin Hasselin tehtaalle Göteborgiin. Kielitaitoni ei riittänyt: ”Meidän täytyy pystyä keskustelemaan jokaisen osan yksityiskohdista...”.

Korvasin puutteen venäläisellä Kieville, joka oli toista suljinmekanismia yms. lukuunottamatta Hasselin näköiskopio. Kameroiden eliittiä minulle merkitsi kääntyväperäinen japanilaisten Mamia 6x7. Parannuksena Hasselbladiin siinä oli käyttäjälle taloudellisempi negatiivikoko. Minua viehättivät kuitenkin eniten itse tekemäni isot puukamerat, joissa käytin hankkimiani vanhoja objektiiveja. Hämeenlinnan torilla ja mm. Ämy-konsertissa harjoittamissani kuvauksissa käytin joskus myös Polaroid-perää, joka mahdollisti kuvan antamisen asiakkaalle välittömästi.

KUVA 13 (Viite: kaksi tekemääni kameraa)

Kiehtovin kokemukseni valokuvauksen maailmasta liittyy Tampereella Hämeenkadun varrella olleeseen Hämeen Uuteen Valokuvaamoon, jota piti vanha rouva nimeltä **Elisabeth Tuisku**. Hän kuvasi isolla puukameralla lasilevyille, ja käytti miehensä tekemää jättimäistä suurennuskonetta, joka pystyi hyödyntämään 18x24 cm lasinegatiivia. Rouva poltti ahkerasti,

ja hänen ateljeensa oli usein savun verhoama. Dementia teki hänen työskentelynsä lopulta mahdottomaksi, ja ateljeen viimeiset vaiheet olivat surulliset. Kuulen yhä taiteilijan sanat hänen opettaessaan minulle ”retutsioonia” ja sitä, kuinka kehitysaltaassa olevan ”fluidutsioonin” tulee peittää lasinegatiivi tasaisesti.

Suomen Valokuvataiteen museossa oli unkarilaissyntyisen valokuvaaja **Lucien Aignerin** (1901–99) näyttely. Kävin isän kanssa kuuntelemassa iäkkään mestarin luennon. Mukana oli hänen tyylikäs, pitkiin pitsihansikkaisiin käsivartensa verhoillut vaimonsa, joka hymyili taustalla hieman surumielisesti, mutta oli selvästi ylpeä miehensä kuvista. Aignerin paetessa juutalaisvainoja Amerikkaan, hän sai mukaansa vain matkalaukullisen negatiiveja. Laukku katosi matkan aikana ja luultiin, että siinä meni iso osa maailmanhistoriaa kuvina. Mutta vuosia myöhemmin suurlähetystön edustaja soitti hänen ovikelloaan ja kysyi, että onko tämä matkalaukku teidän.

Aigner vietti loppuelämänsä tekemällä vedoksia negoistaan ja pitämällä näyttelyjä. Eräs hänen tunnetuimpia kuviaan on ikoninen otos **Albert Einsteinista** (1879 – 1955). Olen siis kätellyt miestä, joka on kätellyt Einsteinia. (Vrt. teoriani ”toisen käden kättelystä”. Neljän käden kättelyn kautta pääsen Aleksanteri valon kättelyn kautta **Repiniin**, tsaarin hoviin ja mahdollisesti **Rasputiniin**. Mahdollisesti **Staliniin**. Entä kun kätelin Sibeliuksen tytärtä rouva Katariina Ilvestä. Minne tämä tie vie?)

Hämeen Sanomissa

Sattumalta törmäsin Hämeen Sanomien **Unto Aaltoseen**, joka tunsu taustaani Hämeenlinnan Kameraseuran voitokkaiden kilpailukuvien tekijänä. Unto pyysi minua töihin lehden kuvalaboratorioon tekemään kuvia aluetoimittajien lähettämistä kehittämättömistä filmirullista. Eräänä päivän päätoimittaja **Allan Liuhala** soitti, ja sanoi, että tien toisella puolella **Sibeliuskodissa** on tärkeä tapahtuma. Oma kuvaajamme **Isakow** on muualla, joten mene ja ota kuva juhlapuhujasta. Menin paikalle. Huoneisto kuhisi juhlapukuista kansaa. Minua hieman hävetti, kun sisään astui omituisen oloisesti käyttäytynyt mies, joka otti takan päältä Sibeliuksen päätä esittävän veistoksen ja kysyi:

– ”Tyttö, mikäs se tämä on?”

– ”Se on Sibelius”.

– ”Kyllä minä sen tiedän, minä tiedän isästäsi enemmän kuin sinä, mutta kuka tämän on tehnyt?”

– ”Aimo Tukiainen”.

Sitten mies asettui istumaan viereeni. Olin farkut jalassa ja kamera sylissä ja pälyilin ympärilleni nähdäkseni kuvauksen kohteen. Mies kääntyi puoleeni ja sanoi äänekkäästi: ”*Olen tavallaan kolleganne. Minäkin kirjoittelen lehtiin.*” Kaikki katsoivat meitä, ja minua hävetti. Tilaisuus alkoi, ja yleisö toivotettiin tervetulleeksi: ”*Meillä on kunnia saada vieraaksemme Jean Sibeliuksen tytär, rouva **Katariina Ilves** (1903–84) sekä Sibeliuselämäkerran kirjoittaja, Helsingin Yliopiston musiikkitieteen professori **Erik Tawaststjerna** (1916–93)*”. Pälyilin ympärilleni ja etsin professoria. Omituisesti käyttäytynyt mies nousi ja sanoi puheensa aluksi pari kiitoksen sanaa.

Sibeliuskodin seinällä oli mestarikuvaaja **Yousuf Karshin** (1908–2002) ottama muotokuva Sibeliuksesta. Sain rouva Ilveksen kertomaan pari sanaa kuvan synnystä. Ainolassa otettu kuva otsaryppyineen kuvaa yleisen käsityksen mukaan syvää luomista. Todellisuudessa Sibelius oli lopen kyllästynyt kuvaukseen ja ilmoitti, ettei enää jaksaa moista. Todennäköisesti kuva otettiin juuri sillä hetkellä. Tilaisuuden lopuksi pyysin rouva Ilvestä asettumaan muotokuvan vierelle, jotta saisin heistä yhteispotretin: ”*Voi voi, kuinka minä nyt osaisin olla isäni näköinen...*”

Helpottava katastrofi

Kaikki negatiivini tuhoutuivat Hämeenlinnassa Vekan huoltoaseman lähellä sijainneen puisen piharakennuksen yläkerrassa sattuneessa vesivahingossa. Muutaman neliön pikkukämpässä oli muutenkin omituiset värähtelyt: edellinen vuokralainen oli hirttäytynyt siellä. Kopperon vuokrannut isäntä kertoi tarinan minulle. Oli iltamyöhä. Lopuksi hän lisäsi, että ”*Ei se ole kummittelemaan tullut. Hyvää yötä.*”

Valokuvausta opettamassa

Sattumalta minua pyydettiin Iittalassa entisellä kunnantalolla pidettyyn taidenäyttelyyn. Näyttelyn järjestänyt vammaisjärjestö Kettuki ry ilmeisesti katsoi minun täyttävän kriteerit. Ulkoterassilla musisoi oranssisiin vaatteisiin pukeutunut orkesteri. Ajattelin, että olisi kiva saada itsestäni kuva heidän kanssaan. Lähettäisin kuvan esperantisimunkeille Tiibetiin. Etsiessäni kuvaajaa, joka osaisi käyttää vaatimatonta digipokkaria, vastaan tuli vanhempi herrasmies, jolla oli kalliin näköinen kamera kaulallaan. Ajattelin, että hän varmaan osaisi näpätä kuvan koneellani, ja näin tapahtuikin. Kuvan ottamisen jälkeen istuimme graniittiselle penkille pääsisäänkäynnin ulkopuolelle. Aurinko paistoi mukavasti, luoden hienot varjot herrasmiehen olemukseen.

Pyysin saada ottaa meistä selffien. Mies myöntyi ystävällisesti hymyillen. Kun yritin ottaa kuvaa, hän sanoi, että jos ottaisit toiselta puolen, auringon valo tulisi silloin pehmeämmin

meihin. Hiukan närkästyneenä ajattelin, että mikäs tuo on minua neuvomaan. Tein kuitenkin työtä pyydettyä. Kuvanoton jälkeen paikalle kiirehti vanhempi nainen, joka sanoi, että tule Kaitsu tänne, kuvistasi on kysyttävää. Kuviaan oli asettanut esille myös **Caj Bremer**. Niissä poseerasivat **Tapio Wirkkala**, **Timo Sarpaneva** ja muut kuuluisuudet. Puuttui vain se kuuluisa kuva **Kekkoesta Napoleonin** ikkunassa, käsi napoleonmaisesti pikkutakin sisään pujotettuna.

Taisi olla eräs elämäni kohokohdista: yritin opettaa valokuvausta Caj Bremerille.

MEDIAA:

- *”Kuukauden kuva. Markku Sarastamo: Mitäs me uteliaat”*. Hämeen Sanomat 13.4.1975 -
- ”200 kuvaa Hämeenlinnan vuosikilpailuissa. Sarastamo 1. sija”*. Hämeen Sanomat, 5.11.1975.
- *”Näkymiä etsimessä”*. Keskipohjanmaa, 1975
- *”Vanhukset, maaseutu, luonto. Sarastamon valokuvanäyttely”*. Keski-Häme, 1975.
- *”Hämeenlinnan kameraseuran vuoden kuva.”* (josta toimitussihteeri leikkasi osan pois). Hämeen Sanomat, 14.12.1975.
- *”Lammin kunnantalon yläaulassa on Markku Sarastamon valokuvanäyttely”*. Lammi 1975 -
”Markku Sarastamo, suomalainen kameranrakentaja”.
- Uusi-Foto, 1978.
- *”Sarastamon puukameroita näyttillä Nyblinin liikkeessä Hämeenlinnassa”*. Hämeenlinnan kaupunkiuutiset, 2.2.1978. -
- *”Sarastamon kuvia”*. Valokuvalehti

TIETOTEKNIikka

Synnyin perheeseen, joka antoi hyvät eväät luovaan työskentelyyn, taiteeseen ja tieteisiin. Isä antoi minulle hienomekaanisen peruskoulutuksen ja johdatuksen elektromekaniikkaan. Jo lapsena olin mukana rakentamassa kodin valaisimia ja isän verstaan koneita. Opin jo alle kouluikäisenä kuinka vaihdetaan pistoke sähköjohtoon ja mitä varten eteisen sähköpäätaulussa on sulakkeet. Isäni toi kotiin moottoreita, termostaatteja ja muita kiehtovia vimpaimia. Lapsena sain syntymäpäivälahjaksi yleismittarin ja jousipyssyn.

Pispalan nuorisoselementti Ahjola oli varsinainen opinahjo. Siellä vaikutti tekniikan tuhattaituriksi mainittu Veikko Yrjölä. Radio- ja valokuvauskerhoja vetänyt Yrjölä opetti filmin kehityksen ja kuvien vedostamisen. Radiokerhossa laskimme verkkomuuntajien arvoja, teimme tasasuuntaajia ja transistoreiden myötä kidekoneeseen vahvistusasteita. Tein kerhossa

myös ensimmäisen ULA-taajuudella toimivan lähettimeni. Muutamia satoja metrejä kantanut lähetin sotki uimarannalla matkaradioita kuuntelevien taajuudet ja aiheutti hämminkiä. Kytin lähettimeen myös mikrofoniin. Kelanauhuriin kytkettynä lähettimestä tuli oma pienimuotoinen merirosvoradioni!

En päässyt ammattikoulun radiopuolelle, enkä läpäissyt **IBM:n** testejä. Pysin vapaaehtoisena armeijan viestijoukkoihin. Osasin morsettaa kohtuullisella (60 merkkiä minuutissa) nopeudella, mutta en silti päässyt titaaajien porukkaan. Jouduin kranaatinheitinkomppaniaan ja myöhemmin kokkikouluun Santahaminaan. Opin tekemään ruokaa sadalle miehelle ja vetämään hevosella kenttäreittiä lumisessa metsässä. Myöskään tietotekniikkajätti Nokia ei myöhemmin huolinut minua joukkoonsa. Maailma on pettymyksistä punottu.

Sitten tulivat tietokoneet. Kävin läpi eri käyttöjärjestelmiä ja opettelini Basicin perusohjelmoinnin. Myöhemmin törmäsin Oulussa tulevaan tohtori **Juhani Lindqvistiin**, joka johdatti minut **Truebasiciin**, sen hetken modernimpaan käännettävään ohjelmointikieleen. Lindqvist oli tehnyt sillä mm. **Pato-tilasto-ohjelman** ja **Edito tekstinkäsittelyohjelman**, joilla tehtiin mm. useita väitöskirjoja. Sain oppia ja apua myös Oulun vanhimmalta tietotekniikkayritykseltä **Mikrovo Oy:ltä**. Minusta tuli tietotekniikassa oman tieni kulkija, joka teki poikkeuksellisia ratkaisuja tietokonemaailmassa. Telepatiaohjelmani teki vaikutuksen alan huipputekijöihin **Nokian Kilon tehtailla**: ”*Se mitä juuri näimme, ei ole mahdollista meidän koneillamme!*”.

Esitysteni pohjalta Nokia sponsoroi minulle sen hetken huippukoneen **MikroMikon**. Niitä ei siihen aikaan juuri ollut yksityiskodeissa. Luentoni oli jälleen kerran hyvä, mutta liian halpa. Hinnoittelusta oppineena laitoin **Opettajien kesäpäivillä** pitämäni luentoa suolaisemman palkkion. Yllätyin huomattuaani veronpidätystodistuksesta, että olin ”insinööri”. Moitin asiaa, ja sain selityksen, jonka mukaan ”*luennon hinta oli liian suuri uimamaisterille. Olisimme muuten joutuneet tekemisiin tilintarkastajiemme kanssa*”. Hauskuutin keksinnöilläni yleisöä Oulun Blankkomessuilla, jonne tein pelikortteja lukevan ohjelman. Raahen tietotekniikan opettajat seisoivat takanani ja sanoivat, että eivät poistu ennen kuin ohjelman salaisuus ratkeaa. Ei ratkennut: he eivät huomanneet, että olin vetänyt tietokoneen verkkojohtoon ylimääräisen kaapelin ja siinä olevaa mikrokytkintä pääsin painelemaan lattiaa vasten isolla varpaallani. Olin leikannut kengänpohjaan aukon varpaan kohdalle.

Tietotekniikkaosaamiseni vei minut jonkinasteisen liiketoiminnan pariin. Kehittelin valtaisan tietopankin lehtijuttuihin perustuvista maailman tapahtumista 50 vuoden ajalta. Tiedonkeruuseen palkkasin apulaisia, jotka kävivät lävitse kirjastossa sanomalehtien mikrofilmejä ja naputtelivat tapahtumia juuri markkinoille tulleisiin sylimikroihin. Tästä

tietokannasta kehittelin **Kosmisen Aikakirjan**, jonka eri versioita esittelin menestyksellisesti messuilla ja toreilla. Kun koneelle antoi syntymäajan, se tulosti A4 -kokoisen paperin, jossa oli tuon ajan tapahtumia. Ihmisiä kiinnostivat syntymäpäivänsä aikaiset tapahtumat, esimerkiksi **Hiroshiman pommin** räjäytys tai **Mannerheimin** kuolema.

Kosmisesta aikakirjasta tein sittemmin tietopelin, johon ohjelmoin pelin kulkua seuraavan kirjanpidon ja pelin vaikeutta säätelevän ohjelmiston. Vetäydyin puoleksi vuodeksi Pikkusyötteelle asuntovaunuun tietokirjojen parissa ja kävin lävitse tuhansia sivuja erilaisia tapahtumia ja naputtelin niistä kysymyksiä koneelleni. Asuntoperävaunun ikkunasta aukeni mitä kaunein maisema, ja se oli yksi hienoimmista työpaikoistani koskaan. Näin syntyntä peliä vein menestyksekkäästi esimerkiksi kaljabaareihin, joissa se sai suuren suosion.

Ystäväni tuella pelistä tehtiin unkarinkielinen demoversio ja yritin saada sitä esille Unkarissa. Pienenä ongelmana oli tosin se, että Unkarissa ei juuri ollut kotitietokoneita. Sittemmin möin Kosmisen Aikakirjan oikeudet pois. Minkä taakseen jättää, sen edestään löytää: vuonna 2019 minua lähestyi joukko ”digiarkeologian” harrastajia, jotka halusivat Kosmisen Aikakirjan kokoelmiinsa ja lupasivat järjestää sen alan museoon säilytettäväksi. Annoin tietoja henkilöistä, jotka voisivat mahdollisesti auttaa heitä. Minulle tuo aika on jo historiaa, sillä materiaalia ei enää ole. Pappa muuttuu osaksi historiaa.

Tältä pohjalta rakensin myöhemmin **Mikro-Visa 10 000** tietopelihirviön, jonka osti **WSOY**. Peliä myytiin jonkin verran, mutta sitä sai itänaapuristamme myös piraattina. DOS-pohjaisen pelin kehitystyö kaatui Windowsin tuleminen rytinällä ja viimeisen niitin sen arkkuun löi **Millenium-ongelma**. Maailman johtavat tietokoneammattilaisetkaan eivät olleet hoksanneet ottaa huomioon ongelmia, jota 2000-luku toisi tullessaan tietokoneille ja ohjelmoinnille. Pulma syntyi siitä, että vuosiluku ei alkanutkaan enää ykkösellä! Ongelman korjaaminen vaati paljon ohjelmointia ja tietoa.

KUVA 14 (Viite: lehtijuttu tietopelistä)

KUVA 15 (Viite: Lehtijuttu hakkeroinnista, kuvassa kaksi ihmistä)

KUVA 16 (Viite: kopio sähkeestä Oulun yliopistolta)

Käytin paljon aikaa luodakseni muokattavan romaanin. Kirjoitin satoja sivuja tekstiä ja rakensin teksteihin erilaisia juonenkulkuja. Tämä kaikki ympätyinä sivuntaitto-ohjelmaan loi mahdollisuuden tehdä menu romaanista. Tässä menussa kirjan tilaaja ruksasi erilaisia mahdollisuuksia kirjan juonenkulkuun ja vaikutti näin teoksen tunnelmaan. Hän antoi myös lisätietoja haluamastaan henkilöstä, jonka hän halusi romaanin sivuille. Tulostin romaanin A-4 kokoon ja leikkasin leikkurilla puoliksi. Tämän jälkeen liimasidoin teoksen kartongista tulostamiini kansiin. Osa kirjoista sidottiin käsin juhlapainoksiksi. Esittelin käyttökelpoista

ideaa useilla messuilla, ja tulostin muutamia satoja romaaneja. Vaikeutena oli saada sivujen taitot ja juonenkulut menemään loogisesti yksiin. Toinen pulma olivat laitteet: käytin tulostamiseen ensimmäisiä lasertulostimia, jotka olivat hitaita ja kalliita.

Merkittävimmän kirjageneraattorikeikan tein Hailuotoon Helsingin Sanomien viikkoliitteen toimittaja **Esa Keron** ja kuvaaja **Harri Nurmisen** kanssa. Tein paikan päällä romaanin vanhalle kalastaja Viljolle, joka lähipiireineen suhtautui koko ajatukseen hiukan epäillen, mutta joka poistuttuamme jäi tyytyväisenä lukemaan ”*Viljon suuri lohi*” -nimistä teosta. Kantaessani laitteitani autoon, kuulin Viljon hiljaisen muminan: ”*Näin minä kyllä sanoin...*” Kirjan kanteen Viljo sai oman kuvansa, jonka otin Polaroidilla ja skanneroin teokseen. Silloin ei ollut muuta mahdollisuutta tyylikkään kannen tekemiseen. Digikameroita ei vielä ollut.

Kirjoitan tätäkin tietokoneellani, mutta olen alkanut suhteutua niihin osittain kielteisesti. **Bill Gates** kumppaneineen on mielestäni saanut liikaa valtaa. Olen kunnostanut lähipiirilleni useita mekaanisia kirjoituskoneita. Postin muututtua liikelaitokseksi, nostettua hintojaan ja huononnettua palvelujaan haaveilen kirjekyyhkyjen kasvattamisesta. Jos maailmasta poistettaisiin yksi pieni asia, olisi työllisyys taattu. Se asia on mikroprosessori!

MEDIA:

- VR Express 1 1990 ”Kulkurijuppi on uutta ihmisrotua”
- Kaleva 3.4.1993 ”Oikea lottorivi jo tänään!” Sarastamon lottogeneraattori arpoi...
- YV 9/1990 ”Vakavasti otettava kulkuri”
- Ilta-Sanomat 30.11.1990 ”Puhemies Sorsa käynnisti Oulun ”Aikavuoren”
- Savon Sanomat 1.7.1990 ”Kylähulluksikin tituleeratun oululaisen Markku Sarastamon Kosminen Aikakirja Mikkelin torilla”.
- Kainuun Sanomat 19.6.1990 ”Kosminen Aikakirja. ”Jos tuollainen olisi, niin mikä se olisi?”
- Raahen Seutu 2.7.1993. ”Kukkahatturobotteja ja perhonnikkareita”
- Aamulehti 25.2.1992. Ammatti -keksijä ”Kosmisen Aikakirjan kehittäjä esittelymatkalla Inarissa asti”
- Kaleva 28.10.1994 ”Kosmisten Iskujoukkojen komentaja testaa välillä kylähullun mainettaan”
- Oulu-lehti 15.11.1990 ”Keksijä Markku Sarastamo ja sadan vuoden Aikavuori”
- Raahelainen 5.7.1988 ”Minustako kirjailija? Sarastamo tekee kirjan mittatyönä parissa tunnissa”
- Kaleva 8.6.1988 ”Tahdotko romaanin sivuhenkilöksi? Luova hullu tekee sen tietokoneella”
- Nokian asiakaslehti 1/1987 ”Shamaani Sarastamo: Maagisen maailman suurvisiiri ja näkyvän olevaisen telepaatikkotaikuri Markku T Sarastamo on loihtinut MikroMikolle telepatiaohjelmiston” - Ilta-Sanomat 4.11.1986 ”Ouluradio onnistui ”suorassa murrossa” Ouluradio seurasi hakkerointia”
- Kaleva 1994 ”Tirpusemiehellä on idealaboratorio Keksijän rautakangesta kerrotaan sivulla 11”
- NET 1/1987 Blanko-Messut Oulu ”Sarastamon telepatiaohjelma lukee pelikortteja”
- Kemi 1994 ”Ideageneraattori – viihdettä ja virikkeitä”
- Kansan Tahto (Maija Aalto) 30.04.1996 ”Markku Sarastamo saarnaa tekemisen evankeliumia. Ikineron hiekkalaatikko siirtyy pian CD-levylle”
- Iltalehti Kotimaa 29.1.1994 ”Kemin Kylähullu-konttorissa ei naureta edes ikiliikkujan keksijälle”

- Lapin Kansa 11.5.94 ”Suomalainen tietopeli kelpaa jo vientiin. Sarastamon tietokonepeli viihdeksi ja opiksi”
- Kaleva 20.10.1993 ”Uuden tapahtuman keskusteluavaus”
- Juoksupoika-lehti Tyrnävä 1993 ”Saara -tietokysymyspeli Raamatusta ja uskontojen historiasta © Markku Sarastamo ja Rosamondo oy”
- HeSa 28.12.1988 Esa Kero, Jorma Korhonen. Kuvat Harri Nurminen. Iso juttu kuukausiliitteessä kirjageneraattorista. Sarastamo teki kirjan hailuotolaisesta kalastajasta. ”Pököön talossa tehdään romaania”
- Meri-Lappi helmikuu 1994. Perjantai. ”Väinämöinen Kemin Kylähullu-konttorissa: Keksijälle tietokone kuin rautakanki”
- 28.11 1991 ”Sarastamolle ei riitä Aikakirja. Kosminen hymy”
- Savon Sanomat 4.11.1991 ”Kosminen Aikakirja tietokonepeliksi”
- Oulu 1988 Leo Kärsämä ”Sarastamo tekee kirjan mittatyönä”
- Oulu 3.1.1993 Sarastamo aikaa viedä uusimman tietopelinsä maailman markkinoille”
- Kaleva 1.9.1993 Markku Sarastamo Factory Universum Oulun taiteen 28. näyttelyssä”
- Kaleva 24.10.1992 ”Kylähullun maine ei häiritse. Sarastamo heittää ideoita kuin luita koirille”

IHAN OIKEA KEKSINTÖ!

Sattumalta sain käsiini yhden ensimmäisistä tietokoneen kovalevyistä. Avasin sen ja tutkin gramofonilevyjen kokoisia kiekkoja, joita luku- ja kirjoituspää pyyhkivät. Massiivinen laite, joka kuitenkin pystyi taltioimaan tietoa vain vajaan megatavun verran. Se oli kuitenkin alkusysäys kiinnostukselleni varastoida binaarista tietoa.

Ajat muuttuivat, ja markkinoille tulivat puolijohteisiin perustuvat muistipiirit. Sain idean tiedonkeruulaitteesta, joka monitoroisi ympäristöään mahdollisimman monipuolisesti ja taltioisi havaitsemansa olosuhteet ja niiden muutokset. Se olisi ikään kuin lentokoneen oranssi ”musta laatikko”, mutta vain tulitikkulaatikon kokoinen, jonkinlainen agenttityökalu. Tuumasta toimeen. Kehittelin ideaani, ja sattumalta tapasin Oulun Teknologia kylässä

yrittäjästä **Elektrobit Oy:tä** käynnistelleen **Juha Hulkon**. Yritys oli vielä tuolloin sen verran pieni, että sinne pystyi marssimaan sisään noin vain, tapaamaan elektroniikan mestareita.

Elektrobitiläiset ottivat minut vastaan ystävällisesti. He ottivat idean siipiensä suojaan, ja aloittivat tuotteen kehittelyn. Sain seurata läheltä mitä moninaisimpia pulmia ja niiden ratkaisuja. Halusin esimerkiksi laitteen keräävän tietoa ympäristön lämpötilasta ja laitteen saamista iskuista. Jälkimmäinen toive osoittautuikin pulmalliseksi. Isku on kolmedimensionaalista ja laitteen kotelo värähtelyineen lisää valmistuksen vaikeuskerrointa. Lopulta laitteen kotelo, elektroniikan kytkentäalusta ja kokoaminen tuotettiin kaukomailla. Esimerkiksi laitteen tarvitsema kiihtyvyyssanturi lähetettiin sinetöitynä alihankkijalle itämaisten mystikkojen tutkittavaksi.

Savukeaskin kokoisesta tuotteesta tuli menestys. Pienen kokonsa ja paristonsa voimin se pystyi itsenäiseen työskentelyyn ja kulkemaan vaikkapa rahtikontin sisällä ja kotiin tullessaan tulostamaan tietokoneen kautta paperille dataa olosuhteista joissa se oli taivaltanut. Se kesti iskuja ja kuumuutta, sillä siinä ei ollut herkästi hajoavaa kovalevyä, vaan tieto tallentui pieniin muistipiireihin. Kuljetusyrietykset ja vakuutusyhtiöt ottivat laitteen vastaan innolla. Sillä tutkittiin banaanikuljetuksia sekä napajäätikön ominaisuuksia ja sademetsän lämpötilavaihteluja. Instrumentti sai nimen **”Kulkuri”** (**”Wanderer”**).

KUVA 17 (Viite: Lehtijuttu kulkurista)

KUVA 18 (Viite: Helmitaulujuttu)

Keksintö aiheutti samankaltaisen kohun kuin ikiliikkuja aikoinaan. Erona vain oli se, että minua ei pidetty kylähulluna, vaan varteenotettavana keksijänä. Minua pyydettiin mielenkiintoisille foorumeille ja kävin luennoimassa aiheesta Nokian kaltaisille suurille yrityksille. Moin tuotteen Elektrobitille kuin oravan nahan, kertakorvauksella. Rojalti olisi ollut toinen mahdollisuus, mutta vaarana oli se, että Kaukoidästä olisi kohta tullut vastaava halvempi laite, joka lisäksi olisi ollut monipuolisempi. Juha Hulkko kohteli minua asiallisesti ja oikeudenmukaisesti, kertoen avoimesti eri vaihtoehdoista. Kaiken kaikkiaan koko prosessi oli melkoinen korkeakoulu. Oli mielenkiintoista seurata niitä vaiheita ja vaikeuksia, jotka uusi tuote kohtaa matkallaan ideasta asiakkaalle. Huomattavaa on, että minua ei väärinkäytetty taloudellisesti. Olen kiitollinen saamastani monipuolisesta opista, joka käsittelee yritysten mekanismeja, markkinointia, patentoimista ja bisnesmaailman etiikkaa.

Yrityksensä alkuvaiheissa Hulkko kertoi minulle huolensa kymmenen työntekijänsä toimeentulosta ja palkanmaksuista. Sittemmin yritys meni pörssiin, siitä tuli tuhansien ihmisten maailmanlaajuinen konserni. Tapasin Hulkkoa tuona aikana viihteellä vain kerran. Tapaamispaikkana oli Oulun keskustassa oleva pubi. Tummaa pukua käyttänyt Hulkko ei

mielestäni sopinut moiseen paikkaan lauantai-illan huumassa. Enkä ollut nähnytkään häntä koskaan ravintolassa tai humalassa. Mies on vaatimattomasti tuonut esille kristillisen arvomaailmansa. Juha tervehti minua iloisesti ja metelin keskellä sanoi jotain korvaani. En kuullut selvästä ja pyynnöstäni hän toisti sanomansa: *”Meitä fantomeita on harvassa!”*

Juha Hulkko oli 2015 eniten ansio- ja pääomatuloja tienanneiden suomalaisten listan kärjessä. **Elektrobitin Automotive**-liiketoiminta myytiin 2015 saksalaiselle **Continental AG** -yhtiölle. Tämän jälkeen yhtiö on toiminut **Bittium**-nimellä. Hulkko totesi Talouselämä-lehdelle, että *”Onhan se iso kauppa. Raha ei kuitenkaan ole onnistumisen mittari. Olemme 30 vuoden ajan työllistäneet ihmisiä ja luoneet arvoa. Sillä on minulle paljon suurempi merkitys kuin sillä, mitä omistajana nyt mahdollisesti saan”*.

MEDIA:

- Kaleva 11.4.1990. ”Suomi ei tue keksimistä”
- Ilta-Sanomat 11.4.1990. ”Uusi keksintö paljastaa, kuka pilasi banaanit”.
- Insinööriuutiset 23.9.1988. ”Uusi ratkaisu valvomaan kuljetuksia. Kulkuri paljastaa tärinän ja lämpötilan vaihtelut
- Runsaasti muita artikkeleita

TAIDE

”Taide, -siitä en ymmärrä mitään”

Sattumalta olen tarttunut piirtimiin ja sulkakynään. Sattumalta ihastunut Kosmiseen musiikkiin, ja sattumalta jättänyt piirtoni Tabula Rasaan, periaatteena: *”Nulla dies sine linea.”* Olen vuosien saatossa kehittänyt reseptin täydellisen hybriditaiteilijan tekemiseen: Otetaan ripaus palmua, hyppysellinen palsaa (1947–87) sekoitetaan **Särestöniemellä** (1925–81) ja kuorrutetaan **Schjerbeckillä** (1862–1946). Pahitteeksi ei ole myöskään pieni annos **Dalia** (1904–89).

Todennäköisesti lopputuloksena olisi samanlaista kakofoniaa kuin jos laittaisi komitean säveltämään sinfoniaa. Ainoa mahdollisuus taiteen tekemiseen on hypätä silmät ummessa alle

murrosikäisenä huhmareeseen, jossa taitava käsi murskaa lapis lasulia huumaavatuoksuisten öljyjen ja spiritus fortuksen kanssa kera munankeltuaisen, ja jatkaa tätä mikstuuraa koko elämänsä. Tähän ovat pystyneet vain Alankomaiden ja Italian renesansin mestarit. Suljen tahallani pois Etelä-Amerikan alkuperäiskansojen mestariteokset, Egyptin aarteet ja **Rafael Wardin** (s.1928).

Nyt kirjoitan ja maalaan maasta, jonka nimi on **Karbujo**. Nimi on esperantoa ja tarkoittaa Hiilimaata. Teoksen päähenkilöitä ovat luomani satuhahmot, matkimustutkailija **Sampo Sarastar** ja Kosmiset Iskujoukot johtajanaan alter egoni, komentajakapteeni **Marcus Aurelius Sarastus**. Työ on kesken ja se kerää materiaalia myös tämän kirjan aiheista. Olen julkaissut tuosta satumaailmastani otteita eri medioissa ja eri taiteen tekniikoilla höystettynä. Lopullinen teos, joka muistuttaa kirjavuudessaan renessanssiajan hollantilaisen taidemaalari **Hieronymus Bosch**in (1450–1516) tunnettua triptyykkiä maallisista iloista muunnettuna Kosmiseksi Naivismiksi, ei ehkä valmistu koskaan. Prosessi ja matka ovat tärkeämpiä kuin triptyykki, jonka ohi vaeltaisi samanlainen ihmisvirta kuin Louvressa Mona Lisan kohdalla, ihmetellen: ”Onko se noin pieni?” Työtä tehdessä on muistettava, että köyhä on ainoastaan se, jolla on aineellisia pyyteitä. Realismia on kuitenkin se, että leipää ja bittejä on piisattava. Työn iloa ja heittäytymistä haaveisiin itse kullekin!

KUVA 19 (Viite: Elo on iloinen leikki, lehtijuttu)

MEDIA:

- Mäntän taideviikot kutsuttuna näytteilleasettajana, oma osasto 2008
- Oulun Taidemuseo, mukana useassa näyttelyssä.
- Oulun Taiteilijaseura, jäsen
- Töitä esillä useissa yksityisnäyttelyissä
- Näyttely Pyhän kolminaisuuden luostarissa 15.5.2005 lähtien (Luostari lopetettiin väärinkäytösten vuoksi) - ITE-taiteen näyttelyissä mukana: Kaustinen, Helsingin Taidemuseo, Kajaani... -Janakkalan-Rengon Sanomat 2.2.2005. ”*Sarastamo poimii kaatopaikalta uusiorunoja*”.
- Hämeenlinnan Kaupunkiutiset 9.2.2005. ”*Markku Sarastamo on onnistunut...*”.
- Järviseuutu 21.6.2006. ”*Satuesineisiin saa koskea*”.
- Kaupunkiutiset 7.1.2006. ”*Sarastamo kirjoitti omakustannekirjan Kreivitär ja hänen huikea elämänsä*”.
- Kaleva 8.7.2005. ”*Tosikot alkööt vaivautuko, taidenäyttely*”.
- Pyhäjärven Sanomat 6.5.2005. ”*Taidetta jätepuusta ja villedä viivoja*”.
- Helsingin Sanomat 6.9.2004. ”*Ulkopuolisessa Tapiolassa. Ousite-näyttely Erkki Pirtola ystävineen*”. – Hämeen Sanomat 3.2.2011 ”*Satunmaa, johon saa koskea*” Markku Sarastamo esittelee mielikuvitusmaailmaansa ensi kertaa hämeenlinalaisille
- Kaupunkiutiset 2.2.2011 ”*Sarastamon teoksiin saa koskea*”
- Kaleva 1.9.1993. ”*...Ja Markku Sarastamon Factory Universum Oulun taiteen 28. näyttelyssä*”. – Hämeen Sanomat 9.7.2008. ”*Ympäristökatastrofi kohtaa kirkkokansan. Mäntän kuvataideviikolla on tänä*

vuonna poikkeuksellisen paljon nuorten taiteilijoiden töitä. Toinen kantahämäläinen näyttelyssä on Markku Sarastamo (s. 1948), jota voi pitää ITE-taiteilijana”.

- Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset 3.2.2016. ”Markku Sarastamo on jälleen kerran ylittänyt itsensäkin”. – Forum 12.3.2003. ”RAY:y:n edustajat saivat lahjaksi mm. Sarastamon tekemän maailman ensimmäisen unikoneen”.
- Liitto 1.9.1999. ”Oulun Taiteen vuosinäyttelyssä palkitaan myös nuori lupaus. Näyttelyssä oma lukunsa on Markku Sarastamon ikiliikkuja, joka toistaa ”Sinut on paljastettu!” ja nauraa universaalisti jokaiselle katsojalle, jonka se vangitsee tuijottamaan monitoria.”
- Sarastamon vihkonen vuodelta 1984. ”Kosminen Susi tulee Tellukselle. Marcus Kevytkajo (Sarastamo). Tämä teos aukaisi portaalini Kosmiseen Maailmaan ja Kosmiseen Naivismiin”.
- Rumputus Oulu 2/2002. ”Pysäkki – Oulun läänin aluenäyttely”.
- Keskipohjanmaa 29.9.2002. ”Taiteilijat lasten maailmaa etsimässä”.
- Kaleva 1.9.1993. ”71 teosta 46 taiteilijalta”.
- Keski-Häme 3.2.2011 Sarastamon iso satu tuli Lammille”
- Hyvä mieli 2002. ”Pääministeri Lipponen Hyvän Mielen talolla”.
- Anjalankosken sanomat 18.6.2002 ”Tuhattaituri Markku Sarastamo Artpurhan seuraava vieras”.
- Järvisseudun Sanomat 24.5.2006 ”MakasiiniGalleriassa Kreivitär kohtaa matkimustutkailijan”.
- Järvisseudun Sanomat 29.5.2006. ”Kesänäyttely MakasiiniGalleriaan: Markku Sarastamo, esperantisti, illusionisti, ite-taiteilija, keksijä, kirjailija, käsityöläinen ja vieläpä judokakin...”
- Kansan Tahto 29.4.1999. ”Sampo Sarastar seikkailee virtuaalina ja vitriinissä”.
- Revanssi 1/2004. ”Hyvän mielen risteilyllä...”.
- Oulu-lehti 19.4.1998. ”Ihme-seikkailuja näyttelyssä”.
- Kaleva 29.9.1998. ”Sampo Sarastarin muotokuva paljastettiin”.
- Torstai-lehti 24.5.2006. ”MakasiiniGallerian kesäkuu: Kreivitär kohtaa Matkimustutkailijan”.
- Hyvä Mieli Kevät 2001. ”Sampo Sarastarin eksoottiset Seikkailut. Keskiäukeama”.
- Hyvä Mieli kevät 2001. ”Satusetä Sarastamon näyttely Hyvän Mielen Talolla”.
- Revanssi 2/2001. ”Hyvä satu saatavilla”. (CD-rom)
- Pohjolan Sanomat 22.9.2002. ”Taiteilijat lasten maailmaa etsimässä”.
- Kansan Tahto 10.9.2002. ”Ällitälli”-näyttelyssä lapset saavat koskea ja kokea”.
- Kaleva 26.1.2001. ”Matkimustutkailijan sadun palasia”.
- Kaleva 23.10.1999. ”Pääkirjaston lastenosasto ”Matkimustutkailija Sampo Sarastar kello 13.00”.
- Kaleva 13.3.1999. Ilmoitus: ”Rusettiluistelu. Mukana matkimustutkailija”. Nuoret Kotkat
- Forum 30.4.2002. ”Kosmisten iskujoukkojen edustaja Markku Sarastamo ojensi pääministeri Paavo Lipposelle Sampo Sarastar -koneen, joka on laadittu galaksien väliseen kommunikointiin”.
- Juoksupoika 17/1999. ”Matkimustutkailijan romppu kuin sademetsä”.
- Oulu-lehti 28.11.2000. ”Matkimustutkailija tekee satuja, muttei bisnestä”.
- Kainuun Sanomat 9.6.1999. ”Nuorten työpaja monen nuoren tie työelämään”.
- Tampereen Esperantoklubo 2/2006. ”La grafino kaj shia fantasta vivo”.”13.5.2002
- Esperantolehti 6/2006 ”Eksterordinara libro por infanoj chiuaghaj” - Järviseuutu 21.6.2006. ”Satuesineisiin saa koskea”.
- Tikkurilan asiakaslehti 2007. ”Taiteilija Markku Sarastamo: Taidetta jätteistä ja maalia pintaan”.
- Jatanen ”Pääministeri hyvää mieltä hakemassa. Sai Sampo-koneen!”

- Kaleva 18.4.1998. ”*Tee-se-itse -satu tietokoneelle. Taiteilija Markku Sarastamo eli komentajakapteeni Marcus Aurelius Sarastus Kosmisista Iskujoukoista on työstänyt 50-vuotispäivänsä kunniaksi atk-pohjaisen kirjageneraattorin*”
- Anjalankosken Sanomat 25.6.2002. ”*Mies joka loi yliheittäjän alipaikkaajan*”.
- Kouvolan Sanomat 25.6.2002. ”*Kosminen naivisti iskee silmää*”.

KREIVITÄR

”Jälleen sattuma korjaa satoaan!”

Sattumalta rakastuin. Se ei sinänsä ole ihmeellistä, sillä niin käy monille ihmisille. Kohteeni oli jotain ihan uskomatonta. Minulle hän oli **Kreivitär** ja satuhahmo. Päätin kirjoittaa hänen kuvitellun elämänsä satukirjan muotoon, ja niin myös tein. Jotta kyseessä ei olisi ihan tavanomainen satukirja, päätin tehdä siitä kaksikielisen. Toinen kieli olisi ehdottomasti esperanto. Omat taitoni eivät riittäneet kääntämiseen, ja sain kääntäjäksi jo aiemmin ”esperantomaassa” tapaamani opettaja **Raita** ”Saliko” **Pyhähälän**. Hän tekikin hienoa työtä käännöksen kanssa. Käytin kaikki ontuvat taitoni ja maalasin kirjaani runsaan akvarellikuvituksen.

Teosta painettiin vuonna 2005 vaatimattomat 300 kappaletta. Tosin niidenkin levittämisessä minulla oli ihan riittävästi työtä. Osa meni kirjastoille, osa esperantisteille jopa muihin maihin. Esperanton maailmanliiton suomalainen johtaja **Osmo Buller** levitti kymmenkunta kirjaa varsin arvostettuihin paikkoihin. mm. esperantomuseon kirjastoon. Joitakin kappaleita vein mukanaani Japaniin, Esperanton Maailmankongressin tapahtumiin. Teosta kunnioitettiin jonkinlaisena kulttuuritekona. Olihan kyseessä ensimmäinen suomalainen satukirja, joka julkaistiin suomeksi ja esperantoksi. Taisin saada painoksesta juuri ja juuri omani pois.

Teos on askarruttanut mieltäni vuodesta toiseen, ja vuonna 2019 päätin tehdä siitä pienen painoksen näkövammaisille. Avukseni pyysin Näkövammaisten liiton kirjapainon. Kustansin kymmenen kappaletta ”*Kreivitär ja hänen fantastinen elämänsä*” -teosta esperantoksi (La grafino kaj ŝia fantasta vivo), ja pistekirjoituksella. Kohderyhmänä oli siis vähemmistön vähemmistö. Tätä kirjoittaessa teos on painossa, ja jotta saisin siitä omani pois, on jokainen kirja myytävä ja verraten kovaan hintaan.

Olen informoinut esperantisteja Hankkeestani keskusjärjestön kautta. Vastauksia ei ole kuulunut. Teoksen esperantistaja Raita Pyhälä esittelee kirjan Esperanton maailmankongressissa Lahdessa 2019. Hän esitelmöi 42 näkövammaiselle esperantistille, jotka ovat tulleet Lahteen eri puolilta maailmaa. Odotan mielenkiinnolla lopputulosta. Vuonna 2021 kymmenen kappaleen painoksesta on viisi myymättä. Suomen Esperantoliitto ei ostanut kokoelmiinsa yhtään teosta! Onneksi Euroopan keskusjärjestö osti ja muihin maihin meni jokunen kirja.

KUVA 20 (Viite: Kreivitär-kirjan kansi)

KUVA 21 (Viite: Satu sormille, jotka näkevät, lehtijuttu)

Teoksen ensimmäisestä kaksikielisestä painoksesta kulttuuripersoona ja esperantisti Jorma Ahomäki kauniisti sanoi seuraavaa:

”Fabellibro el Finnlando.

Sarastamo, Markku-Tapio. Kreivitär ja hänen huikea elämänsä = La grafino kaj ŝia fantasta vivo / Trad. el la finna Raita Pyhälä. — Hämeenlinna: Markku Sarastamo, 2006. — 92 paĝoj, il.; 300 ekz.

Malofte oni ekscias pri novaj esperantlingvaj verkoj en Finnlando. Tamen iam kaj tiam okazas ĉi-rilate feliĉaj surprizoj. Markku Sarastamo eksplodigis veran informan bombon. Liaj fabelaj figuroj aventuras sur la paĝoj de nova publikaĵo ĉi-aŭtuna La grafino kaj ŝia fantasta vivo, kiu legeblas inter la samaj kovriloj kaj finne kaj en Esperanto. La aŭtoro estas krome artisto, kies ilustraĵoj multkoloraj bele kompletigas la tutaĵon.

Kolomano Kalocsay antaŭ longega tempo invitis gesamideanojn jene: “Al la lando de mil lagoj, muskaj montoj murmurantaj, vetflugante kun la vento vokis voĉ’ de Väinämöinen.” Nun nia nova bardo montras fepotencan fabelforton, kiu tegas tutan teron kaj taŭgas por la tutgloba vilaĝo de niaj samlingvanoj kiel esprimas la aferon

usonano Sylvan Zaft el Detroit. Preskaŭ nekonata estas al mi ĉi tiu fantazia mondo, kiun tamen per ĉarma maniero malfermis al mi Markku Sarastamo. La verkisto kultivas vere fekundan vortaran kampon, sur kiu kreskas multaj raraj, tre belaj kaj koloraj esprimoj. La tradukinto Raita Pyhälä sukcese venkis malhelpajn ŝtonojn sur la interpretada vojo. Ambaŭ gekolegaj kunlaborantoj meritas sinceran kaj varman gratulon. Iujn preserarojn mi simple transsaltis, ĉar ili apartenas al flankaferetoj amataj de ĉiuj presejaj koboldoj kaj harsplitantoj.

La ĉefrolulino estas Malgranda Pirolo, kiu dum sia aventurriĉa vivo renkontas kaj fantaziajn kaj realajn estaĵojn. Tutan tempon leganto plukas amuzajn kaj instruajn erojn, kiuj posedas magnetan atentotiran kapablon. Infanoj egale kun plenkreskuloj preskaŭ forgesas spiri dum streĉaj momentoj kaj ege entuziasme sekvas okazintaĵojn. Por finnoj estas en la fino de la libro klariga vortareto. Similan liston esperanteparolantoj ne bezonas. Sen hezito kaj prokrasto revenis en mian memoron J.E. Leppäkoski, kiu tradukis nian nacian epopeon Kalevala en Esperanton tiel brile, ke finnoj ne bezonas por esperantlingva versio iujn klarigojn, sed por la nacilingva eldono helpiloj estas nepre bezonataj pro arkaikaj esprimoj.

Indas noti, ke la teksto taŭgas bonege por bezonoj de diversaj studrondoj — precipe en Finnlando, sed ankaŭ aliloke, kie vivas ŝatantoj de la finna lingvo. La enpaĝigo iomete ĝenas senperan komparadon, tamen mi jam spertis, ke tiajn erojn oni povas facile sen grandaj problemoj venki. Ege malofte ĝis nun fabellibroj ricevis konstantan neston en miaj manoj. Tio estas bedaŭrinda fakto. Verŝajne estus saĝe iom reĝustigi mian direkton sur la literatura maro, ĉar Markku Sarastamo donis al mi novajn sugestojn kaj pensojn. Indas ekkoni kaj sekvi la aventurojn de liaj geherooj.”

OPISKELU

Uskon, että kuka tahansa voi oppia mitä tahansa. Se ei kuitenkaan ole mahdollista ilman lujaa uskoa asiaansa ja palavaa halua. Se kuinka tuo ”palava halu” löytyy tai herätetään, onkin jo monimutkaisempi kysymys. Päämäärän saavuttamiseen on helppo keino: *aamalla herätessäsi mieltä, että mitä tänään voit tehdä saavuttaaksesi päämääräsi, ja tee sitten niin!* Loppu sujuu itsestään. (Paraskin neuvoja!)

Kansakouluvaiheeni oli rikkinäinen, koska perheeni muutti jatkuvasti. Tampereella ennätin käymään kansakoulua **Kalevassa, Koivistonkylässä, Raholassa ja Pispalassa**. En päässyt ammattikoulun pääsykokeista läpi. Oppikoulu ei tullut kysymykseenkään. Taloudelliset seikat

ajoiivat suoraan työelämään. Neljännesvuosisadan terästäytyttyäni suoritin Hämeenlinnassa iltakeskikoulun. Yritin myös lukion suorittamista eri iltalukioissa, mutta asuinpaikkakuntien vaihtuessa aie jäi aina kesken.

Pääsin parikin kertaa läpi teknillisten oppilaitosten pääsykokeista. Hioin housunpersauksiani Oulun ja Helsingin tekujen penkkeihin, sillä se mahdollisti pääsyn paikkakunnan opiskelija-asuntosäätiön kirjoihin ja kämpän saamiseen! Tekukokeilut jäivät kuitenkin lyhyeksi. Vuosia myöhemmin tapasin **Oulun Teknillisen** koulun konepiirustuksen opettajan, joka tuumi, että ”*Oli se hyvä, että jätit koulun kesken. Olisi mennyt hyvä keksijä pilalle ja nyt myisit jossakin maaseudulla hitsauspuikkoja Ladasta.*” Siinäpä on elämää ymmärtävä ja älykäs opettaja!

Vihdoin 55-vuotiaana pakotin itseni Oulun aikuislukion iltakouluun. Olin kurssin vanhin osallistuja. En juuri istunut koulunpenkillä, mutta suoritin kaikki vaadittavat aineet. Hankin ainoastaan yhden oppikirjan, *Matematiikan taulukot*, sillä arvelin tarvitsevani sitä myöhemminkin. Tein trigonometrisistä funktioista C-kasetin, ja kuuntelin kaavoja kuulokkeet päässäni. Näin opin parhaiten. Muut aineet luin netistä tai kirjastoissa. Ylioppilaspuheessani ihmettelin biologiasta saamaani heikkoa arvosanaa: minulla on sentään kaksi lasta!

Kielitaitoni on surkea, mutta olen silti yrittänyt. Pispalassa nuorukaisena hankin **Linguaphonen** englannin ja japanin kielten äänilevykurssit. Opin jokusen lauseen. Yritin opiskella englantia myös Työväenopistossa. Parhaiten kuitenkin opin pienestä tikku-ukkopiirroksilla opettavasta kirjasta ”*English through pictures*”. Kirjan esilehdellä oli ohjeet sen lukemiseen 40 eri kielellä – myös suomeksi: ”*Jos et ymmärrä lukemaasi, palaa edelliselle sivulle!*” Kirjassa seikkaili kaksi hahmoa ”I” ja ”You”. Lausumista se ei opettanut. Kuitenkin kirjasen loppuvaiheessa se selitti miksi kuu kiertää maapalloa ja miksi kynä näyttää taipuvan, kun sen upottaa vesilasiin. Kaiken kaikkiaan hieno opus. Tehdessäni tirpusia Mikkelin torilla, menin aina toripäivän jälkeen kirjaston kielistudioon kuuntelemaan englanninkielen opetusnauhoja. Väkisinkin jäi jotain päähäni.

Kuultuani, että Helsingin Yliopisto oli opettanut sanskriittia yli sata vuotta, tilasin heiltä oppimateriaalia. Innostuksen antoi ystäväni **Aleksi**, joka lahjoitti minulle sanskriitin kieliopin. Halusin ymmärtää ”tiibetiläisiä” uniani, mutta koska en ole **Ramstedt tai Wallin**, lopetin opiskelun alkuunsa. On kuitenkin kiehtovaa yrittää selvittää itselleen täysin uuden kielen peruseriaatteet. Myöhemmin olen hankkinut kohtuullisen kielitaidon ruotsissa, englannissa ja esperantossa. Judoharrastukseni myötä olen opetellut jokusia lauseita japania ja hämmästyttänyt niillä japanilaisia turisteja sekä paikkakuntalaisia Japanin seikkailuni aikana.

Yhteenvetona voin todeta, että jos on innostunut asiasta, ei tarvitse välttämättä mennä pitkille oppikursseille alan oppilaitoksiin. Asiallisesti etenevä koulu on hieno asia. Sen ikävänä puolena on kuitenkin niiden asioiden jankkaaminen, jotka itselle ovat jo selviä ja toisaalta ihan käsittämättömien juttujen ohitse vain hypätään. Mitä tulee muihin oppimiini taitoihin, olen hakenut tietoa suoraan mestareilta, Jurvassa etsin käsiini käsityöneuvos **Parkkamäen**, ja Lahden Kultaseppäkoululta opettaja **Esko Timosen**. Mestarit opettavat mieluusti taitojaan ja tuntevat yleensä itsensä vain imarrelluksi, kun amatööri kysyy neuvoja. Olen tosin törmännyt muutamaan poikkeukseenkin.

KUVA 21 B (Viite: matkimustutkailija vaihtoi lakkia)

MEDIAA:

- Hämeen Sanomat 23.8.2005. *”Lukion voi käydä ostamalla vain yhden kirjan. Suhteemme kirjaan on vääristynyt”*.
- Kaleva 12.9.2000. *”Ministeri ja iltaopiskelu”*. Sarastamon yleisönosastokirje ministerille: Miksi iltaopiskelija menettää työttömyyskouvoksensa.
- Kaleva: *”Sarastamo keksi nyt ylioppilaslakin”*.

TEMPAUKSET

Sattumalta olen törmännyt veijareihin, jotka ovat sitä tietäen tai tietämättään. Olen tehnyt lukuisia kokeita lajitoveriemme keskuudessa erilaisilla tempauksillani. Minua on kiinnostanut tietää, kuinka muut reagoivat odottamattomiin tilanteisiin. Näistä kokeiluista kerron nyt.

KUVA 19 (Viite: KEKSIJÄ 50 v, Kalevan artikkeli)

KUVA 31 (Viite: Hyvänmielen lähettiläs, lehtijuttu)

KUVA 32 (Viite: Muovikulttuuria vastaan)

MYYN RAHAA

Vuonna 1995 sain erään mobilen myynnistä jonkin verran ylimääräistä rahaa. Ajattelin pitää sen kanssa hauskaa ja tehdä itse keksimäni sosiaalipoliittisen kokeen. Toinen vaihtoehto olisi ollut mennä kapakkaan ja hankkia miehekäs kankkunen. Jälkimmäinen ei tuntunut hyvältä idealta. Marssin Helsingin Sanomien Oulun konttoriin, ja pyysin laittamaan lehteen seuraavan maksamani ilmoituksen:

”Osta Suomen Pankin painamia voim. olev. sadan markan seteleitä 50 mk/kpl. Lähetän postiennakolla. Postikul. lisät. Älä lähetä rahaa! Markku Sarastamo. Poste restante, Oulu”.

Sitten vain odottamaan. Mitään ei tapahtunut. Ilmoitusta ei julkaistu. Kysyin kirjeitse asiaa. Sitten tuli Hesarista kirje:

Kirjeenne 18.10.1995

Tiedustelumme johdosta toteamme, että ennen ilmoituksen mahdollista julkaisemista haluamme ainakin seuraavat lisätiedot asiasta:

— Mikä on motiivinne asiassa? Miksi haluatte pienentää rahavarojenne arvon puolella?

— Kuinka paljon Teillä on satamarkkasia varattuna tähän tarkoitukseen? Aiheutuisiko ilmoitukseenne vastanneille lukijoillemme vain turhia postikuluja, kun rahoja todennäköisesti ei riittäisi kaikille halukkaille? - Samalla viittamme Mainonnan Kansainvälisiin Perussääntöihin ja huomautamme, että postimyynti-ilmoituksissa on mainittava myyjän katuosoite.

Odotamme lisäselvityksiänne, jotka saatuamme harkitsemme asiaa uudelleen.

Ystävällisin terveisin

Helsingin Sanomat

Ilmoittajapalvelu

Pertti Teräsvirta, osastopäällikkö

Liite: Ote mainonnan Kansainvälisestä Perussäännöstä.

No, siinähan se tuli selväksi. Kokeilu onnistui, sillä sitä ei voitu edes aloittaa. Ihan mitä tahansa ei saa tehdä. Mielenkiintoisin puoli koitti marssittuani Hesarin myyntikonttoriin ja pyytäessäni maksamaani ilmoitusmaksua takaisin. Viehättävä konttoristi kysyi, vieläkö niitä rahoja oli vielä jäljellä ja voisiko hän ostaa muutaman. Moin yhden. Hämmennystä se on pienikin hämmennys! Huhu oudosta rahanmyyjästä kulkeutui taatusti pääkallonpaikallekin.

Ilmeellisintä on kuitenkin se, että hämmentynyt konttoristi palautti maksamani summan, eikä vaatinut kuittausta mihinkään. Omituista toimintaa: mitähän tilintarkastajat sanovat?

HULLU HEVONEN eli NPAKELKKA eli Hoijakka.

Kokeiluni Oulun Arktisilla viikoilla 1996

Kuka keksi g-voimat? Napakelkassa jäädytetään parru avantoon siten, että metrin verran parrua tulee kohtisuoraan avannosta ylös. Tolpan nokkaan lyödään laakeriksi rautatappi ja siihen monimetrisen poikkiaisa. Aisan päähän kiinnitetään kelkka. Aisaa työnnetään, ja kelkassa istuu joku hurjapää.

Minun versioissani sponsori antoi silikonipohjaiset sukset, joihin kiinnitin kelkan. Stuntti istui kelkassa kypärä päässä. Aisana piti olla hiilikuituinen lipputanko, mutta myöhästymisen takia se korvattiin nuorella koivulla, josta karsittiin oksat pois. Koivuaisaa työntämään tuli luistinseuran nuorukaisia luistimet jalassa.

Olin kutsunut paikalle poliisilaitoksen edustajan nopeustutkan kanssa. Muutaman kierroksen jälkeen vauhti oli sellainen, että aisa katkesi ja kelkassa istunut tyyppi lensi kelkasta kierien yleisön joukkoon luistimet jalassa! Siinä olisi voinut käydä monella tavalla hullusti. Ympyrän säde oli sen verran pieni, että kehänopeuden voimat olivat liikaa. G-voimien kanssa ei pidä leikitellä! Tutkalla mitattu nopeus oli 30 km/h. Vakuudeksi: **Oulun Poliisilaitos** / nuorempi konstaapeli **Kimmo Jokinen** ja vanhempi konstaapeli **Merja Heikkinen**.

Tällä mentiin Guinnessin ennätysten kirjaan.

TULIPYÖRÄ OULUSSA

”Kun oululainen keksijä Markku Sarastamo puhuu jäälle nousevasta tulipyörästä, jonka läpimitta on seitsemän metriä, ja jonka vetävät hevoset käyntiin, kuulijan mieleen tulevat heti muinaistaruston parhaat palat.” Helsingin Sanomat, 3.3.1995.

Näin sen piti olla. Sitä ennen käynnistäjinä piti olla alastomat neitsyet. Neitsyitä ei löydetty tarpeeksi ja pakkanen oli liian kova alastomille immeille. Olin pystyttänyt meren jäälle Oulun ulkopuolelle tukikohdakseni sotilasteltan. Kamina lämmitti. Teltassa oli myös sohva ja sen edessä pilkkiavanto. Joku toi telttaan myös television, mutta sähköä ei ollut. Paikalle tulleet somalit kyselivät, minne minä muutan, kun jää sulaa? Somalit poistuivat paikalta, kun kaksi poliisia tuli hakemaan minua kesken luomistyön. Syynä oli maksamaton sakko. Maksoin sakon ja vältin linnareissun. Tarkoitukseni oli mennä sakon muuntovankeuteen toteuttamaan yhtä uutta ideaa. En nyt kuitenkaan joutanut.

Moottorikelkalla paikalle vedetty puutavara riitti lopulta vain kolmemetriseen pyörään, jonka päällystin jutekankaalla, tervalla ja valelin bensalla. Jouduin lopulta vetämään pyörän käyntiin yön pimeydessä itse. Tulivanat olivat komeat, mutta lyhytaikaiset. Pyörä sinkosi palavia tervattuja rättejä ilmaan ja bensa haisi. Jauhesammuttimista ei ollut tietoaakaan. Yleisö hurrasi yön pimeydessä!

PITKÄAIKAISTYÖTÖN SANOI ITSENSÄ KORTISTOSTA 1996

Työvoimatoimisto kiusasi lähettämällä minut pitkäaikaistyöttömänä kummallisille kursseille. Mittani tuli täyteen, kun sain lähetteen ”*Käytännön työelämän englanninkielen kurssille*”. Mukana oli menolippu, mutta ei majoitusta, ja paikkana Jämsänkoski. Tuumin, että asialle täytyy tehdä jotakin ja marssin toimittajan ja valokuvaajan kanssa Oulun Työvoimatoimiston johtaja **Erkki Holman** pakeille, ja sanoin itseni irti työttömyyskortistosta.

Kerroin kirjoittaneeni työvoimatoimiston lappuun sanan ”työtön” 400 kertaa, ja alkanut itsekin uskoa asiaan. Tein jopa ”työtön” leimasimen. Sitä ei saanut kuitenkaan käyttää, sillä ”*Sen käyttäminen ei motivoi työnhakuun!*” Ei auttanut sekään, että virkailijatar sanoi minulle: ”*Keksijä keksii nyt vaan, ja taiteilee!*” Holma toppuutteli ja sanoi homman järjestyvän. En kuitenkaan perunut irtisanoutumistani. Olin vapaa keksimään ja taiteilemaan, eikä minun tarvinnut enää kirjoittaa lappuihin ”työtön”. Niin helppoa se oli!

MAAMIINA

Löysin Oulun rannasta maamiinan. Miinaa oli joku käyttänyt verkkopainona ja siitä puuttui sytytin. En koskenut räjähteeseen, mutta menin pajalleni ja tein ufomaisen härvelin ja soitin poliisit paikalle. Väitin löytäneeni miinan tekemälläni ”**miinanuuskulla**”. Tästäkö keltainen lehdistä innostui ja sain pitkästä aikaa audienssin Puolustusvoimien räjähdysasiantuntijoiden luokse. Tunnustin homman, ja lähdimme sotkuun munkkikahville.

LÄNNENKIRJA

Kerran yksinäisenä hetkenäni mieleeni tuli ammoisina aikoina kuuleman vitsi. Minulla nimitäin on yksi erityisominaisuus: pystyn muistamaan tarinoita. Olen tehnyt Hymylehdelle vitsiliitteen: menin tietokoneen ja aurinkopaneelin kanssa tunturin huipulle ja kirjoitin ulkomuistista muutaman sata vitsiä. Vitsit julkaistiin, ja ystäväni törmäsi myöhemmin tähän muovitettuun liitteeseen espanjalaisessa suomalaisbaarissa.

Olen myös työhuoneellani istunut kolmijalan päälle viritetyn videokameran edessä ja kirjoittanut ylös satoja juttuja. Samaa menetelmää käytin etälukio-opiskelussani, kun tein C-kasetille nauhan trigonometrisistä funktioista ja kuuntelin nauhaani kuulokkeilla pitkillä junamatkoillani Suomessa. Asuin muutaman viikon kuukausilipulla raiteilla Rovaniemen ja Helsingin välissä ja markkinoin Korttitaituri -kirjaani suoraan kassista.

Sitten itse vitsiin. Se menee näin:

”Hullujenhuoneella hoidossa ollut mies kirjoitti kirjan, jonka nimi oli ”Yksinäinen ratsastaja”. Saatuaan käsikirjoituksen valmiiksi, hän vei sen johtavalle ylilääkärille. Lääkäri totesi, että mies, joka kirjoittaa moisen tuhatsivuisen teoksen, ei voi olla hullu ja passitti kirjailijan kotiin. Illalla lääkäri istui takkansa eteen, sytytti piippunsa ja aloitti teoksen lukemisen nautinnollinen ilme kasvoillaan ja kylpyviittaansa kietoutuneena. Suuri oli

tohtorimme hämmästyks, kun jokaisella sivulla luki vain ”Kopotikopoti kopoti...” Yksinäinen ratsastaja iski jälleen.”

Minä tein moisen teoksen. Monistutin 500 sivua ”kopotokopota”, sidotutin lehdykät kirjaksi ja tein loppuhuipennuksen viimeiselle sivulle. Siellä luki ”kops”. Siinä yksinäisen ratsastajan hevonen kompastuu myyränkoloon, mutta sitä ei kerrottu. Sattumalta tämäkin riistäytyi käsistä. Toimittaja **Kari Mustonen** teki asiasta lehtijutun: ”*Oululaisten oma keksijä ja taikuri on muiden puuhastelujensa ohessa ryhtynyt kirjailijaksi*”. Syntyi kunnan lännenkirja, ”Yksinäisen ratsastajan kuolema”, peräti 1200-sivuinen tiiliskivi.

Eikä siinä vielä kaikki. Tämän vuodatti **Oulun Yliopiston** tietokantaan kesätyöntekijä, joka kirjasi sinne muitakin ”eläinjuttuja”: ”*Karhu Titan myyty*”, ”*Kuinka estän otsoni kadon*”. Oulun kaupunginkirjasto lähestyi minua kirjeellä ja pyysi saada teoksen hyllyynsä, koska sitä kysellään kovasti.

TASKUATOMIPOMMI

Muutin vuokra-asuntoon Hämeenlinnassa. Hellahuone puutalossa, josta oli juuri kuollut eläkeläismies. Kutsun miestä Artturiksi. Vaatenaulakkoon jääneestä, käsin veistetyistä jättikokoisesta henkarista päätellen hän oli kookas mies. Artturin jäämistössä oli myös klaffipiironki ja nippu Artturin saksimia lehtileikkeitä vuosilta 1932–64. Osa niistä oli ihan asiallisia.

Kokosin materiaalista teoksen, jonka ilokseni näin vielä jokin aikaa sitten netissä divareiden nettisivuilla. Hinta oli päätä huimaava. Päivätyt lehtileikkeet käsittelivät neuvostosaavutuksia. Milloin oli syöpä voitettu, milloin oli keksitty vihollisen lentokoneen kahtia leikkaavat kuolemansäteet. Oli keksitty jopa itsestään liikkuva puimakone! Viemäriverdet muutettiin lähdevedeksi ja kaikki oli kuin paratiisissa.

Möin teosta junissa kuukausilipun kanssa matkustaessani. Jaoin sitä myös kirjastoille. Osa myös lunasti teoksen itselleen. Olisin ostanut netistä bongaaamani teoksen kokoelmiini, mutta hinta oli minulle liian korkea.

SHAMAANI SARASTAMO LÄHTEE AVARUUTEEN

Sain kuulla, että Euroopan Avaruusjärjestö ESA lähettää syksyllä raketin kohti Jupiterin Titania-kuuta, ainoata aurinkokuntamme kappaletta, jolla voisi nykyarvion mukaan olla elämää. Tehtävän kunniaksi ESA aukaisi kanavan, jolla voisi lähettää terveisensä Titanin asukkaille. Laitoin terveiset esperantoksi, ja haastoin Titanin asukkaat kilpailemaan kanssani tekemääni tietopeliä vastaan. Käyttämäni kieli oli tietysti esperanto: ”*Amikoj, kiel vi fartas...*”

Totesin toimittajalle olevani varma siitä, että Titanilla ” on älykästä elämää. Perustelen sen sillä, että sieltä ei edes yritetä ottaa meihin yhteyttä!”

KUVA 26 (Viite: Kosminen taistelija, Sarastamo mustissa laseissa, mitalitakki yllä. Kuvan numero on oikein!)

KUVA 26 B (Viite: Kosmiset Iskujoukot)

MEDIA:

- Kuitti rahanmyynti-ilmoituksen maksamisesta.
- Art&Style mainoslehti. ”Sarastamo pyörittää Hullua Hevosta eli Hoijakkaa Maailmanennätykseen”.
- Oulun poliisilaitoksen nopeustodistus hoijakan nopeudesta.
- Helsingin Sanomat 03.03.1995: ”Jo riittää veltto tilataide”.
- Iltasanomat (tai Iltalehti?) 20.03.1996.
- Iltalehti 2.1.1996: ”Hoijakka hajosi ME-kokeessa. Ennätys kuitenkin syntyi”.
- Iltalehti 3.3.1995: ”Kesken luomistyön taiteilija oli joutua linnaan”.
- Kaleva 10.6.1994: ”Lähes Oulun keskustasta löytyi vanha maamiina”.
- Lehti 9.6.1994: ”Saksalaisten majoitusalueelta löytyi maamiina. Poliisin pommiryhmä kävi noutamassa miinan. Se kuljetettiin tuhottavaksi Hiukkavaaraan”.
- Oulu-Lehti? 22.5.1994: ”Sarastamo teki lännenkirjan. Kylähullujen oma teos: Yksinäisen ratsastajan kuolema”.
- Suomi 1983: ”Taskuatomipommi. Sarjassamme suomalaisia omakustanteita. Sarastamo on koonnut omaperäisen valikoiman lehtileikkeitä kirjaseksi”.
- Oulu-Lehti 26.3.1997: ”Sahamaani Sarastamo lähtee avaruuteen”.
- Iltalehti, tammikuu 1995: ”Taikuri Sarastamon tempaus: Poikamieskylpy kangaskaupassa!”.

IKILIKKUJAT

Istahdin oululaisen **Botnia-pubin** kulttuuripöytään. Tavanomaisessa iltatunnelmassa oli läsnä joukko toimittajia ja kulttuurivaikuttajia. **Oulun Teknillisen** oppilaitoksen legendaarinen fyysikko **Pekka T. Laakso** esitteli viimeisintä havaintovälinettä; kynttilää, joka syttyi kun siihen puhalsi, ja sammui kun tuli pimeää. Pekka oli tunnettu siitä, että hänen kansanvalistustyönsä laajeni oppilaitoksesta baarien uumeniin.

Sattumalta paikalla oli myös havaintopsykologian professori **Timo Järvillehto**. Tuohon aikaan hänet saattoi vielä nähdä pyöreässä pöydässä. Ei enää myöhemmin, miehen elämäntapamuutosten jälkeen. Hän oli kiinnostunut Ilta-Sanomien jutusta, joka kertoi Helsingin keskustassa pyörivästä laitteesta, joka omasi ikiliikkujalle tyypillisiä elkeitä. Laitteessa pyöri polkupyörän pinnoitettu vanne ilman näkyvää syytä. Laitteen saama suosio oli huima. Härveli esiintyi jopa näköradion uutisten kevennysosassa.

Järvillehto oli kiinnostunut tietämään, että oliko laite illuusio vai mekaaninen kone. Timo pyysi minua lähtemään Helsinkiin katsomaan ihmettä ja raportoimaan siitä hänelle. Yritin vastustella ja sanoin, että nyt ei ole rahaa edes junalippuun. Timo löi eteeni joitakin seteleitä ja sanoi, että yöjuna lähtee tunnin kuluttua joten ”hopi hop”. Tuoppini jäi kesken ja kiiruhdin innossani Helsinkiin kolistelevaan junaan.

Taustaa laitteelle

Brittiläinen kemisti **David E.H. Jones** (1938–2017) oli tuonut laitteen näytille Helsingin keskustaan. Mies tunnetaan lukuisista samankaltaisista keksinnöistään. Nytemmin vimpain pyörii tiedekeskus Heureka: on pyörinyt jo 26 vuotta, pienin ”huoltovälein”.

Aamu-unisin silmin toljotin lasin takana pyörivää ”ikiliikkujaa”. Siinä se pyöri napansa varassa. Mitään mekaanista syytä sen liikkeelle ei ollut näkyvissä. Iso joukko ihmisiä loi asiasta kuta hurjimpia teorioita, joista ei tullut hullua hurskaammaksi. Kotimatalla loin muutaman mahdollisen teorian laitteen pyörimiseksi. Menin vaatimattomaan pajaani ja aloin toimeen. Laakeriyrityksen toimitusjohtaja antoi velaksi laakerit: ”*Tottakai, jos se kerran ikiliikkujaan tulee. Maksat sitten kun se pyörii!*”. Asenne kuvaa miehen suuruutta.

Sitten alkoi täysin odottamaton rumba. Sain muutaman viikon kokeilujen jälkeen samankaltaisen instrumentin toimimaan, ja Oulun Kevätmessut 1987 halusi sen vetonaulakseen. Näin tehtiinkin. Suuren kohun saattelemana keksijä Sarastamon ainutlaatuinen ikiliikkuja paljastettiin messujen avajaisissa ja samalla Mr. Jones haastettiin kaksintaisteluun ikiliikkujien toimivuudesta.

KUVA 22 (Viite: Kuva ikiliikkujasta Oulun messuilla)

KUVA 22 C (Viite: Ikiliikkuja polkupyörän päällä)

Laitetta kuvattiin, se oli televisiossa ja iltapäivälehdissä. Sitten se käyttäytyi ikiliikkujalle ”ei tyypillisellä tavalla” ja pysähtyi. Minulle oli tuotu kuminen näköishiiri, jota esittelin laitteen koneenkäyttäjänä. Kerroin, että nyt oli vain käynyt siten, että koneenkäyttäjä kuoli ja esittelin kumihiirtä kämmenelläni. Ilta-Sanomien toimittaja **Kari Mustonen** teki aiheesta jutun, jonka **Harri Nurminen** kuvasi. Jutun otsikko kuului: ”*Oulun ikiliikkuja arvoitus ratkesi. Konetta polkenut hiiri menehtyi*” (IS 4/8 87).

KUVA 24 (Viite: Hiiri kuoli työnsä ääreen, lehtijuttu, lööppi)

KUVA 25 (Viite: Juoskoon Sarastamo itse, lehtijuttu)

Tästäkös riemu repesi. Minua kuristettiin ihan fyysisesti keskellä, Oulua ja lehdet pursuivat mitä hirveimpiä uhkauksia: ”*Sarastamo pitäisi heti sulkea ilmattomaan tilaan polkemaan konetta!*” // ”*Ikiliikkujan keksijä pitäisi sulkea välittömästi Nikkilän mielisairaalaan.*” // ”*Jumalatkin ovat voimattomia typerysten edessä*”.

Ikiliikkuja matkaa Venäjälle

Törmäsin vahingossa mieheen, joka oli järjestänyt minulle laakerit edelliseen ikiliikkujani. Kone ja Laakerin päällikkö tervehti minua iloisesti ja sanoi tarvitsevänsä ikiliikkujan Muurmanskin messuille. Siellä olisi tosin muitakin vetonauloja, esimerkiksi viritetty Lada! Sovimme, että hän noutaa laitteen työhuoneeltani parin viikon päästä. Minulle tuli siis kiire. Noutopäivänä pajaani saapui kaksi miestä. Laite toimi upeasti, ja se hyväksyttiin ja maksettiin naureskellen.

Pyysin olemaan varovainen vimpainta kuljetettaessa, koska ryssillä on kuulemma kuoppaiset tiet. Toinen miehistä totesi suomea murteellisesti vääntäen: ”*Meillä on siellä myös sellainen laitos kuin tulli!*” Ja niinhän siinä sitten kävi, että Venäjän tulli purki laitteen ja sen osia koottiin monimutkaisten puhelinjärjestelyjen avulla Muurmanskissa ja laite saatiin esittelykuntoon. Puhelujen hinta oli suolainen. Sittemmin kävin siten, että kun Muurmanskin tv kuvasi ikiliikkujaa parhaaseen katseluaikaan, tuo masiina pysähtyi. Kuvaajat siirtyivät kehumään viritettyä Ladaa, joka toimi moitteettomasti.

KUVA 23 (Viite: Lehtijuttu ikiliikkujasta Venäjälle)

Ikiliikkujaa ei sen koomin nähty. Materia voisi siis muuttua energiaksi ja siirtyä toisiin värähtelytasoihin. Myöhemmin törmäsin ikiliikkujan ostaneeseen mieheen Oulun kävelykadulla.

Hänellä ei ollut juuri sanottavaa minulle: ”Tuolta se kertakäyttöikiliikkujan tekijä tulee!”

IKILIKKUJEN VIIMEINEN NÄYTÖS

”Hullu tykkää pyörivästä liikkeestä” (Suomalainen kansanviisaus)

Ote saamastani kirjeestä:

”--- jos sukeltaa liian syvälle ikiliikkujen maailmaan, löytää itsensä rakennuksesta, joissa ovien molemmilla puolella on lukkopesät ilman ripoja, ja jossa hoitavilla ihmisillä on valkoinen takki.”

Keuruun museo järjesti 2013 laajan ja kauaskantoisen näyttelyn ikiliikkujista tieteessä ja taiteessa. Mukana oli pienoismalleja **Leonardo Vincin** ideoista, **Tampereen Yliopiston** laite ja Sarastamon laite. Sarastamon versio oli ainoa, joka toimi edes jollain uskottavalla tavalla. Totesin Keski-Suomen uutisten haastattelussa: ”*Muuten hyvä ikiliikkuja, mutta vie liikaa sähköä*”.

Väsyin lopulta moiseen hömppäilyyn. Ideat alkoivat toistaa itseään; lopullista versiota ei tuntunut löytyvän, ja törmäsin ikiliikkujen tekijöiden ikuisen pulmaan: ”*Aina puuttuu se viimeinen herkkä laakeri*”. Myin vimpaimet maailmalle. Yksi meni huutokaupassa Raahen Technoparkkiin, toinen Oulun Tietomaahan, kolmas katosi Venäjälle, ja jokunen viritelmä lähti kiertämään maakuntaa esimerkiksi kirjamyymyjien matkassa. Olin helpottunut. Mutta tarina ei ollut vielä ohi. En ollut saanut rahojani yhdestä myymästäni laitteesta, joten hain sen pois. En tullut kysyneeksi lupaa, joten minut haastettiin oikeuteen. Oikeudenkäynnistä tuli lyhyt. Käräjäsaliin otettiin kantaa siihen, voiko moista kapistusta olla olemassa ja voiko oikeudenkäyntiä jatkaa. Näin kysyi esimerkiksi Aamulehti. Lopputulos oli, että sain sakot oman käden oikeudesta, ja homma kuopattiin omaan mahdottomuuteensa.

Tämän jälkeen en ole ollut missään tekemisissä ikiliikkujoiden kanssa. Tosin vielä jokin aika sitten perääni huudettiin ”*Mitä hiirentappaja!*”. Huudolla viitattiin kumihiireen, jota näytin ikiliikkujan mahdollisena voimanlähteenä. Ryhdyin kehittämään maan vetovoiman katkaisevaa gravitaatiolevyä ja sen käyttöä Kosmisessa Pumpussa. Ikiliikkujani ja gravitaatiolevyni ovat päässeet myös Kymmenen Uutisten loppukevennykseen.

MEDIA:

- Keski-suomalainen 17.6.2013: ”*Ikiliikkuja ennen ja nyt! Keuruun museossa esitellään liikettä tieteen ja taiteen keinoin*”.
- Kansan Tahto 03.04.1987: ”*Ikiliikkujan keksijä: Ongelmaa täytyy lähestyä rakkaudella*”.
- Pääskynen-lehti, Oulu 1988. ”*Ikiliikkuja se on*” Ikiliikkujan keksijä kellarilaboratoriossaan.
- Oulu-Lehti 8.11.1988: ”*Sarastamolta uusi versio ikiliikkujaksi*”.

- Sanomalehti Kaleva 21.5.1996: *"Matkaikiliikkuja pyörähti käyntiin!"*.
- Oulu-lehti 25.4.1996: *"Nyt paljastuu ikiliikkujan salaisuus"*.
- Raahen seutu 6.7.1995: *"Ikiliikkuja pelastettiin Technoparkkiin"*.
- Iltalehti 27.5.1995: *"Suomalainen ikiliikkuja näyttille Venäjälle"*.
- Aamulehti 14.8.1999. *"Fysiikan lait murtuvat. Esson baarilla pyörii ikiliikkuja!"* - Oulu-lehti 28.11.1991. *"Markku Ikiliikuttaa. Multikeksijä Markku Sarastamo on..."*.
- Kansan Tahto 22.10.1992: *"Ikiliikkujaa puitiin raastuvan penkillä"*.
- Ilta-Sanomat 4.8. 1987. *"Hiiri kuoli työnsä ääreen"*. Lööppi. *"Konetta polkenut hiiri menehtyi."*
- Messu-Uutiset 1989: *"Haaveesta totta kevätmessuilla"* (kuva ikiliikkujastani).
- Kansan Tahto 8.4.1987 *"Ikiliikkuja, ikuisen voiman lähde?"*. Sarastamon kirjoittama artikkeli aiheesta.
- Ilta-Sanomat 2.4.1987: *"Haastan Mr Jonesin kaksintaisteluun. Oululainen rakensi oman ikiliikkujan"*.
- Kaleva 31.6. 1987. *"Ikiliikkuja, joka soittaa kosmista musiikkia"*.
- Ilta-Sanomat 8.10.1990: *"Oikea kylähullu ei lannistu koskaan. Kylähullut panivat tuulemaan syyspäivillään"*.
- Pohjalainen 16.7.1992: *"Tasapäästyminen surettaa ikiliikkujan myynyttä miestä"*.
- Laitteita esiteltiin myös Kymppiuutisten kevennyksessä ja YLEn uutisten Keski-Suomen osiossa Keuruun messujen yhteydessä.

ESPERANTO

Tulipa kuunnelleeksi, kun isä joskus 1950-luvun lopulla kertoi puolalaisen silmälääkäri **Ludovic Zamenhofin** (1859–1917) kehittämästä esperanton kielestä. Pispan kansakoulun opettajana toiminut Tumi mainitsi ikään kuin ohimennen jotain esperantosta. Hän veti koulun esperantokerhoa ja vaikutti myöhemmin myös Tampereen esperantistien yhdistymiseen. Pispassa oli myös toinen, ilmeisen hyvin esperantoa osannut opettaja.

Minä heräsin esperantoon vasta vuosia myöhemmin, 1970-luvulla. Olin vuokrannut VR:ltä Kainaston vanhan rautatieaseman; jostakin Terijoen tienoilta Kauhajoelle siirretyn komean puurakennuksen. Minulla oli siellä pieni idylli: kaksi kanaa, kaneja ja possu. Koirakin oli hetken aikaa. Leipäni tienasin pääosin valokuvaamalla: esimerkiksi paikkakunnan romanit pyysivät kuvaamaan juuri syntynyttä varsaa.

Kainastossa asuessani etsin **Vilho Setälän** (1892–1985) puhelinnumeroa. Tiesin hänen olevan E.N. Setälän poika ja maankuulu esperantisti. Numerotiedustelussa kysyttiin, ”*Onko se tämä Setälä, joka asuu Vantaalla Esperantotie ykkösessä?*”. Hänhän se! Setälälle soittaessani minua jännitti, sillä olin lukenut hänen teoksiaan ihailien. Setälä lähetti minulle pienen vihkosen, jossa oli esperanton alkeet, kielioppi ja mallilauseita. Mukana tuli ohut ja taipuvainen vinyylilevy, joka pyöri levysoittimessa nopeudella 45 kierrosta minuutissa. Levyllä opetettiin esperanton lausumista ja peruslauseita. Mahtavaa! Olin myyty mies.

Halusin samantein testata kielen toimivuutta, ja muutaman viikon kuluttua lähetin kymmeneen maahan kirjeen, jossa osoitteena oli kyseisen maan pääkaupunki ja ”Esperantoklubo”. Kaikki maat vastasivat – viimeisenä Helsinki. Kiinasta tuli esperantonkielinen Maon punainen kirja, ja puoli vuotta myöhemmin Maon kootut teokset osa kaksi.

Olen puhunut paljon esperanton puolesta. Olen tietoinen siitä, että siitä ei tule koskaan Telluksen valtakieltä. Idea on silti kaunis ja toimiva. Olen yhä innostunut esperantosta. Opetin kieltä yhden lukukauden Vanajaveden kansalaisopistossa, oppien sitä samalla itsekin. Monet lempikirjailijoistani ovat puhuneet esperantoa: esimerkkeinä **Yrjö Karilas** (1891–1982) ja **G.J. Ramstedt** (1873–1950), joka piti Japanissa esperantoksi luennon Suomesta. Esperanto oli tuolloin kielletty kieli Japanissa, mutta myös Hitler ja Stalin kielsivät esperanton omissa

maissaan. Esperanto vei minut Japaniin Esperanton Maailmanliiton kongressiin. Tulkkeja ei tarvittu, vaikka väkeä oli 60 maasta. Nykyisin käytän esperantoa työkielenäni Facebookissa.

KUVA 27 (Viite: Mitä jos kaikki puhuisivat samaa kieltä)

Esperanton isä

Kaikkien aikojen puhutuimman keinotekoisien kielen kehittäneen Ludovic Zamenhofin äidinkieli oli jiddiŝ. Synnyinkaupunkinsa väestöryhmien välisistä vihamielisyyksistä huolestunut Zamenhof uskoi näiden tarvitsevan yhteisen kommunikointikielen. Zamenhof kehitteli useita malleja, joiden vaikeutena oli kuitenkin monimutkainen kielioppi. Englantia opiskellessaan hän oivalsi, että kieliopin täytyy olla jokseenkin helppo ja sen on voitava käyttää hyväkseen uusien sanojen muodostamiseen tarkoitettuja etu- ja jälkiliitteitä. Zamenhofin projekti oli miltei valmis 1878, mutta 19-vuotias miehenalku arveli olevansa liian nuori julkaisemaan työnsä.

Silmälääkäriksi 1885 valmistunut Zamenhof jatkoi projektia työnsä ohessa, ja yritti kahden vuoden ajan hankkia varoja kehittämästään kansainvälisestä kielestä kertovan kirjaseen julkaisemiseen. Lopulta hän sai taloudellista tukea tulevan vaimonsa isältä, ja julkaisi 1887 salanimellä ”*Doktoro Esperanto*”¹ kirjan ”*Lingvo internacia. Antaŭparolo kaj plena lernolibro*”². Useita teoksia esperantoksi kääntäneen Zamenhofin kolmesta lapsesta Lidia kiinnostui esperantosta ja opetti sitä aikuisena. Varsovassa 14.4.1917 kuolleen Zamenhofin kaikki lapset menehtyivät holokaustissa.

MEDIA:

- Kansan Tahto, 25.7.2000: ”*Taivalkoskella tapahtuu. Metsäkylä jälleen maailmankartalle. Sampo Sarastar taikoi esperantoksi*”.
- Kansan Tahto, 19.9.2002: ”*Esperantoliiton syyspäivät Taivalkoskella*”.
- Hämeenlinnan kaupunkiutiset, 30.7.2005: ”*Markku Sarastamo herättelee esperantoharrastusta. Yhteinen kieli ihmiskunnalle*”.
- Hämeen Sanomat, 9.9.2005: ”*Markku Sarastamo opettaa esperantoa Kahvila Kanelissa*”.
- Esperantolehti, 6/2006. Mari Helen Desert: ”*Eksterordinara libro por infanoj chiuaghaj (La grafino kaj Shia fantasta vivo). Sarastamon teos kaikenikäisille*”.
- Hämeen Sanomat 5.6.2006: ”*Entäs jos kaikki ihmiset puhuisivatkin samaa kieltä?*”
Suomen Esperantolehti junio 2006. ”*Kreivitär kohtaa matkimustukailijan. Markku Sarastamon näyttely sadun esineistä Alajärvellä*”.
- Kaupunkiutiset HML 24.1.2007: ”*Esperanto ei ole vitsi*”.
- Esperantolehti aprilo 2/2007: ”*Talvikki Saarenkari, Markku Sarastamo, Kati Lindell kaj Marjatta Niemi en la vintraj tagoj. Esperanto-Societo en Hämeenlinna*”.

¹ Suom. ”*Tohtori Toiveikas*”

² Suom. ”*Kansainvälinen kieli. Esipuhe ja täysi oppikirja*”

- Suomen Esperantolehti 4/2007: ”Arta Lumo -Intimetosa kulturkreado. La festivalo Arta”.
- Viikko Savo 26.7.2007: ”Viikon kasvat: Markku Sarastamon esperantotaidetta...”

RUKKI

”Mikään ei ole niin tärkeää kuin kehrääminen, paitsi karstausta.” (Sarastamo 2020).

Kotiimme tuli iso koira, Nasu. Se pelastettiin pentuna kerrostalosta. Kerrostaloasunto ei ole oikea paikka 35-kiloiselle koiralle. Nyttemmin se ravaa päivittäisillä lenkeillä pihamaalla, ja on onnellinen koiraystäväni. Sillä on samassa taloudessa myös pikkuinen koirakaveri. Iso koira tuottaa paljon karvaa. Kaksi kertaa vuodessa tulee muovikassillinen kaunista kullaväristä villaa. Vitsailin lähipiirilleni, että vielä joskus joku kehrää tuon vuosien aikana keräämäni karvamäärän langaksi. Tapahtui ihme: haaveestani kuullut naapuri lahjoitti minulle hajoamistilassa olevan rukin. Kunnostin kapistuksen, ja suuntasin kulkuni Kirsin kehruukurssille kansalaisopistoon. Jokusen päivän kestäneen kurssin jälkeen vetäydyin perinnerukkineni kammiooni ja aloin tutkimaan kehruun saloja. Uusi maailma aukeni!

KUVA 28 (Viite: Kuvassa rukki, mies ja koira)

KUVA 29 (Viite: Kaulaliina)

Nyt olen kehrännyt jo muutaman sata metriä käyttökelpoista villalankaa. Osa on puhdasta koiraa, osa suomalaista lammasta ja oman koiran karvaa. Langastani neulottiin lämmin pipo. Ruokahalu on kasvanut syödessä ja kultani opetti neulomisen alkeet. Hiljattain valmistui ensimmäinen parimetrinen taiteilijakaulahuivini. Siinä on huivia loppuiäkseeni. Seuraavaksi syöksyn villapaidan tekoon, ja etsin käsiini sepän, joka opettaa minut tekemään keritsimet. Lampola on jo valmiiksi katsottuna. Menetelmäni nimi on *”Tyvestä puuhun”*.

Tästä kaikesta on vielä pitkä matka siihen, että istuisin kesäterassilla kaljatuoppi edessäni ja neuloisin. Kehräminen on hyvin meditatiivista ja rauhoittavaa puuhaa. Olen kiitollinen kehruopettajalleni Kirsille, rukin lahjoittaneelle naapurille ja neulomisen alkeet opettaneelle kullalleni. Kiitän myös kehrumateriaalini lähettä, isoa kultaista koirakamuani. Suosittelen kaikille käsityöperinteisiin tutustumista.

Tietoa kehräämisen alkujuurilta Intiasta:

Gandhi, Mahatma: *”Oma elämäkertä: Kokemukseni totuuden kanssa”*. Helsinki: Himalaya, 2003.

Gandhi, Mohandas: *”Vapaudesta”*. Like: Into, 2008.

Gandhi, Mohandas: *”Tottelemattomuudesta”*. Helsinki: Taifuuni, 2003.

Mohandas, eli **Mahatma Gandhi** (1869–1948) oli Intian itsenäisyysliikkeen johtaja. Hänet tunnetaan väkivallattoman vastarinnan satyagrahan kehittäjänä. Gandhi kasvoi Intiassa hinduperheessä ja opiskeli lakimieheksi Lontoossa. Hän aloitti yhteiskunnallisen toimintansa Etelä-Afrikassa, jossa työskenteli asianajajana 17 vuotta. Hänen kansalaistottelemattomuuteen perustuvan vastarintansa ansiosta maan intialaisten syrjintä lopetettiin.

Gandhi palasi Intiaan 1915 ja ryhtyi kamppailuun Intian itsenäistymiseksi Brittiläisestä imperiumista. Gandhi käytti tavoitteidensa ajamiseen väkivallattomia keinoja kuten puheita, kirjoja ja artikkeleita sekä paastoja, lakkoja ja marsseja. Britit pidättivät Gandhin toistuvasti, ja kivuliaan itsenäistymisprosessin jälkimainingeissa hinduradikaali murhasi hänet. Gandhin elämä ja opetukset ovat innoittaneet kansalaisaktivisteja. Intiassa ”kansakunnan isäksi” kutsutun Gandhin syntymäpäivä on kansallinen juhlapäivä.

Gandhi harrasti päivittäin kehräämistä. Hän piti sitä tapana saavuttaa kansallinen yhtenäisyys, mikäli kaikki intialaiset tekisivät sitä. Hän kiersi Intiaa keräämässä rahaa, joilla ostettiin rukkeja talonpojille, avattiin kotiteollisuuden tuotteita myyviä kauppoja sekä koulutettiin kehuun ja kudonnan opettajia. Gandhi ompelutti rugin kuvan Intian kongressipuolueen lippuun, mistä se siirtyi myöhemmin itsenäisen Intian lippuun. Gandhi eli itse köyhästi, mutta hänen tavoitteensa oli poistaa köyhyyttä, sillä se johti hänen mukaansa moraaliseen rappioon. Hän suhtautui varauksellisesti työttömyyttä aiheuttavaan koneellistamiseen. Hän halusi kyllä kehitystä länsimaisen teknologian avulla, mutta hintana ei saanut olla ihminen.

Gandhi murhattiin saman vuonna, kun minä synnyin, 1948.

MINULLE TÄRKEÄÄ KIRJALLISUUTTA

Sattumalta löysin jo ammin tekemäni listan lapsuuteni suosikkikirjoista. Lisään listaan jokusia teoksia ja kirjailijoita, jotka ovat tehneet minuun vaikutuksen. Astu sinäkin askel lähemmäksi markkuutta ja tutustu moisiin opuksiin ja niiden tekijöihin. Teokset ovat sattumanvaraisessa järjestyksessä.

Lapsuudestani 1950 -luvulta jäi voimakkaasti mieleeni englantilaisen nuortenkirjailija **Enid Blytonin** (1897–1968) **Viisikko-sarja**. Viisikko on rikosarvoituksia ratkaiseva lapsiryhmä. 1940–60-luvuilla kirjoitetut Viisikko-romaanit ovat tunnetuimpia Blytonin samankaltaisista kirjasarjoista.

Robin Hood. Robin Hood on englantilaisen tarinaperinteen mukaan Sherwoodin metsissä, Nottinghamin kaupungin läheisyydessä joskus 1100-luvun lopulla tai 1200-luvulla elänyt lainsuojaton ja taitava jousimies, joka varasti rikkailta ja antoi köyhille. Robinin rosvojoukot tunnettiin nimellä ”iloiset veikot”, hänen rakastettunsa oli Marian-neito ja arkkivihollisensa Nottinghamin seriffi.

Tarzan. Tarzan esiintyi ensimmäisen kerran 1912 romaanissa ”*Tarzan, apinain kuningas*”. Jo 1925 kirjoja oli käännetty 17 eri kielelle, ja vuoteen 1947 mennessä niitä oli myyty 20–25 miljoonaa kappaletta. Tekijänoikeudet omistava Burroghs Inc. ei ottanut sarjasta USA:ssa uusintapainoksia 1950-luvulla, ja 1960-luvulla markkinoille työntyivät pehmeäkantiset piraatit. Kirjoja ilmestyi lähes sata, ja 1963 yli kolme prosenttia julkaistuista pökkareista oli Tarzan-aiheisia. Vuonna 1991 Tarzan-tarinoita oli käännetty jo 34 kielelle.

Jules Verne (1828-1905). ”*Sukelluslaivalla maapallon ympäri*” on Vernen kirjoittama 1870 julkaistu, ja WSOY:n suomeksi hieman lyhennettynä toimittama romaani. Karisto on julkaissut kirjan suomeksi yhtenäisenä niteenä nimellä ”*Kapteeni Nemo ja Nautilus*” sekä kolmen erillisen niteen sarjana nimillä ”*Merten alitse*”, ”*Kapteeni Nemo*” ja ”*Nautilus*”. Minerva Kustannus on julkaissut kirjan hieman lyhennettynä nimellä ”*Kapteeni Nemo: Merten syvyyksissä*”.

Kirja kertoo kapteeni Nemosta ja hänen sukelluslaivalleen, Nautilukselle joutuneista professori **Aronnaxista**, tämän palvelijasta sekä harppuunamies **Ned Landista**. Se poikkeaa

useimmista Vernen kirjoista siinä, että sen kertojana on kirjassa esiintyvä hahmo, professori Aronnax. Vain harvat Jules Vernen kirjat on kirjoitettu minäkertojalla.

Mielen syvyyksistä puikahtelee esille mm. tällaisia nimiä:

Herman Hesse (1877–1962). ”Lasihelmipeli” on Hessen pääteos, jonka perusteella hän sai Nobel-palkinnon. Hesse kirjoitti tätä teostaan vuodesta 1931 vuoteen 1942 ja viimeisteli sitä vielä v. 1943, toisen maailmansodan aikana. Tarinan lämmin tunne ja ankara henkisyys yhtyvät kirkkaaksi, avaraksi kokonaisuudeksi. Teosta on luonnehdittu mm. utopistiseksi kehitysromaaniksi, jossa tekijä pyrkii yleismaailmalliseen, lännen ja idän viisauden yhdistävään humanismiin. Kirjaa on sanottu myös eräänlaiseksi ajan monumentiksi, joka sisällyttää itseensä kaikkien aikojen läsnäolon. Tämän monumentin Hesse on luonut eräänlaisen esteettisen pelin muodossa, joka suo mahdollisuuden päästä osalliseksi kaikista maailmoista, kaikesta tietämyksestä ja kaikista kulttuureista.

Lauri Viita (1916–65). ”*Betonimylläri*” on Lauri Viidan esikoisteos, 1947 julkaistu runokokoelma. Osan runoista Viita kirjoitti jo rintamalla ollessaan. Kokoelman ilmestyessä Viita oli vielä sitä mieltä että hän jatkaa kirvesmiehenä, mutta sen saaman suosion ansiosta hän uskaltautui jättämään leipätyön. Kokoelmaa on pidetty ainutlaatuisena kirjallisena pommina.

Viita oli mitallisen runon mestari. Hän puheenomaistaa rytmiiikan ja tuo runokieleen luontevasti ”betonimyllärin” arkikuvaston. Vaikka vapaa mitta otti pian valta-aseman, Viidan ilmaisu kesti modernismin aallon. Monissa runoissa Viita kohdistaa kritiikkinsä kirkkoon, mutta Viitaa ei voi sinänsä pitää uskonnonvastaisena. Heikki Sarmanto on säveltänyt kokoelman runoja laulusarjaksi ”*Betonimylläri*”, jonka Tapani Kansa on levyttänyt.

Mika Waltari (1908–79). ”*Sinuhe egyptiläinen*” on 1945 julkaistu historiallinen romaani, josta tuli nopeasti kansainvälinen menestys. Waltarin pääteoksena pidetty romaania on käännetty 41 kielelle. ”*Sinuhe egyptiläinen*” äänestettiin 2008 suomalaisten rakkaimmaksi kirjaksi, ja 2017 se valittiin yleisöäänestyksessä vuosisadan kirjaksi.

Hupsu munkki. On aika palata juurille. Japanilaisen **Ryookanin** (1758–1831) pakottomat runot ovat varsinainen ihmelääke nykyrunouden aiheuttamaan hämmennykseen. Munkki Ryookan eli kuten ru-noili: yksinkertaisesti ja joutilaasti. Runokokoelman Suuri hupsu on suomentanut Kai Nieminen.

Georg August Wallin (1811–52) oli suomalainen tutkimusmatkailija, arabisti ja itämaisen kirjallisuuden professori. Opiskeltuaan arabian kieltä Pietarissa hän teki keisarillisen apurahan turvin kolme matkaa Arabian niemimaalle, jossa sai arabiankielisen nimen **Abd al-Wali**.

Edgar Lee Masters (1868–1950). ”*Spoon River antologia*” on 1947 suomeksi julkaistu kokoelma lyhyitä vapaamittaisia runoja, joista muodostuu kuva kuvitteellisen Spoon Riverin kaupungin elämästä. Masters nimesi paikan lähellä kotikaupunkiaan sijaitsevan Spoon River joen mukaan. Arvo Turtiaisen suomentamassa kokoelmassa on 212 henkilöä, joiden elämästä on 244 kuvausta.

Ilmari Jäämaa (1888–1934) ”*Nuorten kokeilijain ja keksijäin kirja*”. Kirjan viimeisin, 13. painos ilmestyi 1958 Oke Jokisen ja Vilho Setälän uudistamana. Muun muassa kameroita, filmi- ja diaprojektoritekniikkaa sekä radioita koskevat luvut oli tekniikan kehityttyä jouduttu kirjoittamaan kokonaan uudelleen. Lapsuuteni tärkein teos!

Muuten kirjan sisältö polveilee eri tekniikan muodoissa. Erilaisia rakennusohjeita on lukemattomia, joista esimerkkeinä voi mainita kuumailmapallon, kollodiumista tehdyn vetypallon, useita sähkömoottorimalleja, paristoja, akun, pienoisrautatien, laatikkoleijan, omatekoisen askartelupöydän, Stirling-moottorin varhaismallin, pystysuoran höyrykattilan, höyryturbiinin, Wimshurstin influenssikoneen, Ruhmkorffin kipinäinduktorin, Leydenin pullon, Teslan-muuntajan, elektroskoopin, linssityyppisen tähtikaukoputken, dia- ja kaitafilmiprojektoreita, laatikkokameran ja niin edelleen.

Arthur Conan Doyle (1859–1930). Sherlock Holmes on luoma, 1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen sijoittuva salapoliisi. Holmesista on tullut salapoliisikirjallisuuden arkkityyppi. Doyle julkaisi 1887–1927 neljä Holmes-romaanin ja 56 novellia. Ensimmäisen kerran Holmes esiintyy romaanissa ”*Punaisten kirjainten arvoitus*”. Strand Magazinessa julkaistut novellit koottiin myöhemmin viideksi novellikokoelmaksi.

Helena Petrovna Blavatsky (1831–91). ”*Salainen oppi*” on 1888 julkaistu, kirjoittajansa teosofinen pääteos, joka käsittelee kosmista, planetaarista ja ihmisen kehitystä sekä tiedettä, uskontoa ja mytologiaa. Kirjassa esitelty ”oppi” pyrkii selittämään useita hindulaisuuden, buddhalaisuuden, gnostilaisuuden, Raamatun, egyptologian ja aikakauden 1800-luvun lopun tieteellisen tutkimuksen aineksista uudella tavalla.

Yrjö Kallinen (1886–1976): ”*Elämmekö unessa*”. Kallinen oli osuustoimintaliikkeessä ja kansanvalistustyössä uransa luonut suomalainen sosiaalidemokraattinen poliitikko. Hän tuli tunnetuksi rauhanaatteen puolestapuhujana, mutta toimi myös Suomen puolustusministerinä 1946–48. Itseoppinut, myös itämaisestä filosofiasta ja teosofiasta kiinnostunut Kallinen sai opetusneuvoksen arvonimen 1957.

Herman Melville (1818–91). ”*Moby Dick*” on voimakas kuvaus 1800-luvun puolenvälin valaanpyynnistä. Monet kirjan 135 luvusta eivät oikeastaan edistä juonta, vaan käsittelevät

erilaisia kaskelotteihin ja niiden pyyntiin liittyviä seikkoja. Myös puolifilosofista pohdiskelua riittää, kun kertojanäänenä toimivalla valaanpyytäjä **Ismaelilla** riittää aikaa ajatella.

Yrjö Raevuori (1889–1975) oli varatuomari ja kunnallisvaikuttaja, joka tunnetaan myös sukututkijana ja historioitsijana. ”*Klondyken veljekset*” on kertomus kultaa kaivavista suomalaisveljeksistä. Kullalla rahoitettiin esimerkiksi Turun Yliopiston uusi kirjasto.

Gustaf John Ramstedt (1873–1950): ”Seitsemän retkeä itään” ja ”Lähettiläänä Nipponissa”. G. J. Ramstedt oli diplomaatti, kielentutkija, kirjailija ja tutkimusmatkailija sekä tunnettu esperantisti. Hän oli vertailevan altaillaisen kielentutkimuksen uranuurtaja ja modernin mongolistiikan perustaja. Merkittäviin suomalaisiin kulttuurihenkilöihin lukeutuvan Ramstedtin kiinnostus ulottui kulttuurin eri aloille. Hän saavutti maailmankuuluisuuden jo nuorena tiedemiehenä, mutta sittemmin hänen uransa on jäänyt melkein unohduksiin.

Kuinka montaa kieltä Ramstedt puhui? Pappisseminaarissa hän opiskeli latinaa, kreikkaa ja hepreaa. Hänen kerrotaan vaihtaneen kielitieteeseen sankritista kiinnostumisen myötä. Hän ansioitui mongolikielten tutkijana ja julkaisi ainakin kalmukia, mongolia ja tataaria koskevaa tutkimusmateriaalia. Ramstedt kirjoitti myös Korean kieliopin. Opettajana toimiessaan hänen aineisiinsa kuuluivat ruotsi, saksa, ranska, venäjä ja englantia. Toimiessaan suurlähettiläänä Japanissa hän oppi japania ja kiinnostui myös korean kielestä ja esperantosta.

Vilho Setälä (1892–1985). Setälä on minulle ennenkaikkea esperantisti ja tutkija, joka johdatteli kirjoitelmiensa kautta mielenkiintoisiin maailmoihin. Setälä oli koulutukseltaan filosofian kandidaatti. Hänen isänsä oli kielitieteilijä, tutkija ja Turun yliopiston kansleri E.N. Setälä (1864–1935), ja äitinsä kirjailija Helmi Krohn (1871–1967).

Vilho Setälä aloitti valokuvausharrastuksensa 14-vuotiaana, syntymäpäivälahjaksi saamallaan 9x12 koon laakafilmikameralla. Vuosina 1909 ja 1912 hän oli mukana isänsä kielitieteellisillä tutkimusmatkoilla ja kuvasi vatjalaisten sekä liiviläisten elämää. Varsinkin jälkimmäisen matkan kuvat kertovat osaamisesta ja taiteellisesta näkemyksestä.

Helena Rubinstein (1872–1965) Varakkaan krakovalaisperheeseen esikoinen oli terävöpäinen tyttö, joka hoiti isänsä liikeasioita jo 15-vuotiaana. Kiinnostuksen kauneuteen hän peri äidiltään, sillä äiti huolehti tarkasti ulkonäöstään ja vannoi unkarilaisen kemistin kehittämän kasvovoiteen nimeen. Tästä voiteesta kehitettiin Rubinstein-imperiumin menestystuote Crème Valaze, joka on tuotannossa hieman muunneltuna vielä nykyäänkin.

Rubinsteinin kirjat vilisevät tuttuja nimiä: Coco Chanel, Salvador Dali, Christian Dior,

Isadora Duncan, Cary Grant, Aldous Huxley, Henri Matisse, Amadeo Modigliani, Pablo Picasso, Cole Porter, Franklin D. Roosevelt ja Igor Stravinski kuuluivat Rubinsteinin tuttuihin ja hän kertoo kirjassaan heistä hauskoja anekdootteja.

Arthur Rubinstein (1887–1982) oli puolalaissyntyinen pianisti. Häntä pidetään yhtenä 1900luvun merkittävimmistä pianisteista. Juutalaiseen perheeseen syntynyt Rubinstein opiskeli pianonsoittoa Varsovassa, ja piti ensikonserttinsa Berliinissä 1900. Hän jatkoi opintojaan Karl Heinrich Barthin johdolla. Muutettuaan 1904 Pariisiin, hän tutustui muunmuassa Maurice Raveliin ja Paul Dukasiin sekä viulisti Jacques Thibaudiin. Hän esitti Camille Saint-Saënsin toisen pianokonserton säveltäjän läsnä ollessa. Rubinstein piti ensikonserttinsa New Yorkissa 1906 ja Lontoossa 1912. Ensimmäisen maailmansodan aikana Rubinstein asui Lontoossa ja esiintyi yhdessä viulisti Eugène Ysaÿen kanssa.

Rubinstein teki 1916–17 kiertueen Espanjaan ja Etelä-Amerikkaan, ja hänen kiinnostuksensa Enrique Granadosin, Isaac Albénizin, Manuel de Fallan ja Heitor Villa-Lobosin kaltaisten espanjalaisen kielialueen säveltäjien tuotantoon juontuu tältä ajalta. Toisen maailmansodan ajan Rubinstein asui USA:ssa, jonka kansalaisuuden hän sai 1946. Rubinsteinin ura jatkui vuoteen 1976, kunnes heikentynyt näkö ja kuulo pakottivat hänet vetäytymään estradeilta.

Kirjallisuutta

Rubinstein, Arthur: *”Huima nuoruuteni”*. Lyhentäen suomentanut Aila Gothóni. Kirjayhtymä, Helsinki. 1975.

Rubinstein, Arthur: *”Vuosia, elämää”*. Suomentanut Aila Gothóni. Kirjayhtymä, Helsinki. 1980.

Rubinstein, Arthur: *”Ihmisiä, elämää”*. Suomentanut Aila Gothóni. Kirjayhtymä, Helsinki. 1981.

Henry Miller (1891–1980). *”Ilmastoitu painajainen”*. Proosansa toisinaan loistavan merkillisiin ilmakehiin, toisinaan latteaan itsetarkoitukselliseen pehmopornahtavaan juoruiluun rimpuillen venyttänyt Miller osaa kirjoittaa kiinnostavasti riisuessaan fiktion sädekehän sanomisen tarpeen päältä. Esseistinen proosateos on ornamentaalinen dokumentti Millerin kiertomatkasta kotimaassaan Amerikassa pitkän vapaaehtoisen maanpaon jälkeen. Sarastamo: *”Kävin toteamassa Isossa Omenassa. Näin on!”*

Ian Fleming (1902–64). James Bond on vuodesta 1952 ilmestyneiden jännitysromaanien ja niiden pohjalta tehtyjen elokuvien päähenkilö, brittiläinen vakooja jonka koodinimi on 007. Hahmon käyttö on laajentunut myös oheismateriaaliin, kuten videopeleihin ja pelikortteihin. Valkokankaan bondeja ovat olleet Sean Connery (1930–2020), David Niven (1910–83), George Lazenby, Roger Moore (1927–2017), Timothy Dalton, Pierce Brosnan ja Daniel Craig. Nuoruudessani luin kaikki Bondit ja ihailin Flemingin kirjoittamaa tuotantoa.

Bondin esikuviksi on esitetty useita todellisia henkilöitä. Yksi heistä on ukrainalaissyntyinen brittiedustelija **Sidney Reilly** (1873–1925), joka hänestä kerrottujen tarinoiden mukaan liikkui sujuvasti Euroopan hoveissa. Hänen sanotaan olleen hyvin neuvostovastainen ja harrastaneen kauniita naisia. KGB sai hänet houkutelluksi ansaan, ja hänet teloitettiin. Karjalan kannaksella järjestettiin KGB:n harjoitusammuntoja, jotka kuuluivat Suomeen saakka. Laukausten väitettiin johtuneen siitä, kun pakoa yrittänyt Reilly ammuttiin.

Alexander Fleming (1881–1955) on saanut paikan lääketieteen historiassa penisilliinin keksijänä. Penisilliinistä tuli ensimmäinen yleisesti käytettävä antibioottinen lääkeaine, joka mullisti ratkaisevasti useiden mikrobien aiheuttamien sairauksien hoidon. Skotlannin Ayrshiressä, lähellä Darvelin kylää syntynyt Alexander muutti 13-vuotiaana Lontooseen veljensä ja velipuolensa kanssa, jotka olivat molemmat lääkäreitä. Sedältään 20-vuotiaana saamansa pienen perinnön turvin hän päätti ryhtyä opiskelemaan lääketiedettä ja sai 1901 opiskelupaikan St. Mary's Hospital'in lääketieteellisessä koulussa.

Sarastamo: *“Elämäkerrassa minua viehättää erityisesti sattuman osuus; kuinka kurjissa laboratorio-oloissa voi syntyä jotain tällaista!”*

Eric Temple Bell (1883–1960) oli skotlantilaissyntyinen matemaatikko ja tieteiskirjailija, joka julkaisi useita teoksia lähinnä matematiikan historiasta sekä proosaa salanimellä **John Taine**. Bellin teoksista tunnetuin on 1963 suomennettu *”Matematiikan miehiä”*. Siinä on lähinnä henkilöhistoriallisia artikkeleita ennen 1900-lukua vaikuttaneista matemaatikoista Zenonista Georg Cantoriin. Lisäksi siinä käsitellään matematiikan filosofisia kysymyksiä. Bell opiskeli Lontoossa, mutta siirtyi kokeellisen fysiikan tuntijan Robert Andrews Millikanin houkuttelemana Yhdysvaltoihin, jossa toimi matematiikan professorina California Institute of Technologyssa. Hänen matemaattinen suuntautumisensa oli lukuteoria.

Benvenuto Cellini (1500–71) oli italialainen renessanssin ja manierismin kultaseppä, kuvanveistäjä, taidemaalari ja muusikko. Vanhempiensa vastustuksesta huolimatta kultaseppäksi opiskellut Cellini työskenteli Mantovan herttuan hovissa, Roomassa ja Napolissa. Hän sai tilauksia keisareilta, kuninkailta, paaveilta ja ruhtinailta ja oli tunnettu koko Italiassa. Hänen tunnetuimpia töitään ovat Ranskan kuninkaalle suunniteltu suola-astia ja Perseusta esittävä suuri manieristinen pronssipatsas. Sarastamo: *”Hienoin veijaritarina, jonka muistan lukeneeni!”*

Anais Nin (1903–77). Ranskassa syntynyt **Angela Anaïs Juana Antolina Rosa Edelmira Nin y Culmell** muutti 1914 äitinsä mukana New Yorkiin, jossa kävi koulua. Ninin 1932 julkaistu esikoiskirja, *”D.H. Lawrence: An Unprofessional Study”* johti elinikäiseen ystäväyteen Henry Millerin kanssa. Toisen maailmansodan alettua Nin palasi New Yorkiin,

missä julkaisi lisää romaanejaan ja novellejaan. Ne eivät saaneet kriitikoilta tunnustusta, vaikka moni johtava kirjallisuuden hahmo arvostikin niitä.

Vuonna 1966 julkaistu päiväkirjojen ensimmäinen osa toi vihdoin mainetta kirjailijana. Nin aloitti päiväkirjojen pitämisen 12-vuotiaana, ja ne kattavat miltei koko hänen elämänsä. Tietyt sensuroimattomat kohdat julkaistiin vasta Ninin ja hänen aviomiehensä kuoleman jälkeen. Sarastamo: *”Jos tunnet mielenkiintoa Henry Millerin teoksia kohtaan, lue myös Niniä!”*

Pentti Saarikoski (1937–83). Tiarnia-sarjan ensimmäinen osa *”Tanssilattia vuorella”* on unenomainen, monilla tasoilla liikkuva runokokoelma, jossa on vahvasti läsnä Saarikoskelle tunnusomainen antiikin mytologia ja kuolemaan liittyvä kuvasto. Jos kiinnostut miehestä enemmän, niin kannattaisi lukea *”Asiaa tai ei”*.

Harry Martinson (1904–78) sai Nobelin kirjallisuuspalkinnon 1974 yhdessä Eyvind Johnsonin kanssa. Hänen tunnetuin työnsä on 1956 julkaistu runoelma *”Aniara: Katsaus ihmiseen ajassa ja tilassa”* vuodelta 1956. Se on kuvaus avaruusaluksesta, joka kulkee Aurinkokunnasta pois päin ilman toivoa paluusta. Lue myös *”Kulkurin pilvilinnat”*. Martinson kuoli viiltämällä saksilla vatsansa auki. Yhteneväisyyttä japanilaisen sepukun kanssa.

Marie Curie (1867–1934) oli puolalainen fyysikko, kemisti ja kaksinkertainen Nobel-palkittu radioaktiivisuuden tutkimuksen uranuurtaja. Hän löysi aviomiehensä **Pierre Curien** kanssa kaksi radioaktiivista alkuainetta: poloniumin ja radiumin. Lisäksi hän havaitsi toriumin olevan radioaktiivista. Pierre ja Marie Curie saivat jaetun Nobelin fysiikan palkinnon 1903: Curiet saivat palkinnon radioaktiivisuuden tutkimuksesta ja Henri Becquerel radioaktiivisuuden löytämisestä. Marie Curie sai 1911 Nobelin kemianpalkinnon, koska onnistui ensimmäisenä eristämään puhdasta radiumia ja löysi kaksi uutta alkuainetta.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Curie keskittyi pääosin röntgenkuvausmenetelmien kehittämiseen. Myös hänen tyttärensä Irène Curie (1897–1956) ja tämän aviomies **Frédéric Joliot-Curie** (1900–58) tutkivat radioaktiivisuutta ja selvittivät keinotekoisen radioaktiivisuuden periaatteen, mikä pohjusti tietä neutronin löytymiselle. Koska radioaktiivisuus oli Curien aikana täysin uusi ilmiö, sen haitallisista vaikutuksista eläviin kudoksiin ei ollut tietoa. Radioaktiivisuutta luultiin pikemminkin terveyttä edistäväksi. Curie altistui tutkimuksissaan runsaalle määrälle ionisoivaa säteilyä. Marie Curien luuydin tuhoutui, ja hän kuoli pahaan anemiaan.

Sarastamo: ”Suomennettu elämäkerta, jossa sattumalla on hyvin osuutta asiaan. Taustalla avioparin menestymiseen on suunnaton työmäärä. Marie C. kävi käsin lävitse jättimäisen kasan pikivälkettä ja...”

Aleko Lilius (1890–1977) oli kansainvälinen seikkailija, lehtimies, liikemies, Persian konsuli, kirjailija ja valokuvaaja. Useimmat Liliuksen kirjoista ja lehtijutuista perustuivat hänen matkoihinsa Kiinassa, Marokossa ja Meksikossa.

Kirjat:

”Pirate en mer de Chine”.

”Venusta etsimässä eli erään nuoren miehen ihmeelliset seikkailut” (elokuvakäsikirjoitus) 1919.

”Herr C.G:s politiska affärer” (novelli) 1919)

”Resor och äventyr i Mexiko” (1924)

Min kinesiska krigsbok (1928)

”I Sailed with Chinese Pirates” (1930)

”The Romantic Thousand Islands, Their Towns and Times” (1948)

”Turbulent Tangier” (ruotsinnettu nimellä Bland synderskor och smyglare i Tanger, 1954)

”Lady Jaguar” (1956)

”Nuori mies panee toimeksi”. (Ung man i farten, 1956.) Suomentanut Aaro Vuoristo. WSOY, 1958.

”Aikoja on eletty”. (Ett herrans liv, 1957.) Suomentanut Olli Nuorto. WSOY, 1957.

”Ahmed ja kultaraha”. (Achmed’s Magical Gold Coin.) Suomentanut U. Jokinen. WSOY, 1959. ”The Romantic Thousand Islands: Photographs – Maps – History” (1962)

Elokuvat:

”Venusta etsimässä eli erään nuoren miehen ihmeelliset seikkailut”.

MEDIALUETTELO (VAJAA). Sekalaisessa järjestyksessä. AIHEISTA ARTIKKELEITA:

- Kaleva 01.03.1988 ”Pelurin paljastukset” Koko aukean juttu isoin kuvin.

- Oulu-lehti 20.04.2003 ”Baaritemput rompulle”

-Aamulehti 1969? ”Koukkuniemen taikapäivä” (Esiinnyin vanhainkodissa Tampereella.

-Apu-lehti 197? Tarinaa junapelureista. Olin lehden matkassa junassa pelaamassa.

-Forum 24. 17.04.2003 ”Tutkiva kansantaiteilija kokosi baarien tempuit”.

-Alibi 03 -1991 ”Huipputason korttihuijarikin seuraa aikaansa. Ei ässä hihassa, vaan tietokone takin alla.

-Kansan Tahto 23.04.2003 ”Sarastamon rompputemppu

- Kansan Tahto 11.04.1986 ”Tirpusemies leikkii korteilla

- Mikrovuon lehti 1986 ”Tätä ette usko” (Toim. Tapani Niemi)

- Kansan Tahto 07.06.1986 ”Huijari paljastaa korttinsa”
  - Ylioppilaslehti Oulu 198? ”Taikoja käsin -ja tietokoneella
  - Hämeen sanomat 1980? ”Taikuri on taiteilija”
  - Kansan Tahto (Ei päiväystä. 1988?) ”Älä pelaa korttia tämän miehen kanssa.” (Toim. Pekka Kymäläinen)
  - Markku Sarastamo (3. 2006). Kouvola: Markku Purhon lehti Jokeri. ”Ihminen Suomesta”
  - Iltalehti 15.07 1986 ”Korttitemput videolla. Näin paljastuu korttihuijari”
  - Pohjolan työ 08.07.2003 ”Seikkailuja Särkänniemessä ja ihmemiestempuja”
  - Revanssi numero 4 2004 ”Oululainen taikuri esittää Vikinglinen risteilyllä muutaman tempun ja telepatiaa. Matkimustutkailija Sampo Sarastar johdattaa taikuuden ja telepatian maailmaan. Lea Laven esiintyy. -Nokian asiakaslehti 1987 ”Shamaani Sarastamo, Maagisen maailman suurvisiiri on lohtinut Mikro-Mikolle telepatiohjelmiston
- (Lukuisia muita medioita ja lehtiä. Tarkemmat tiedot puuttuvat)

IKILIKKUJAT

- Keskisuomalainen 17.06.2013. ”Ikiliikkujia ennen ja nyt! Keuruun museossa esitellään liikettä tieteen ja taiteen keinoin”.
- Kansan Tahto 03.04.1987. ””Ikiliikkujan” keksijä: Ongelmaa täytyy lähestyä rakkaudella.
- Pääskynen -lehti (partiolaiset?). Oulu 1988. ”Ikiliikkuja se on” Ikiliikkujan keksijä Markku Sarastamo kellarilaboratoriossaan 1988.
- Oulu-Lehti 08.11.1988. ”Sarastamolta uusi versio ikiliikkujaksi”.
- Sanomalehti Kaleva 21.05.1996 ”Matkaikiliikkuja pyörähti käyntiin!”
- Oulu-lehti 25.04.1996. ”Nyt paljastuu ikiliikkujan salaisuus.”
- Iltalehti 22.10.1992. Fysiikan lakien mukaan laitetta ei edes ole. Keksijä oikeudessa ”ikiliikkujan” kavalluksesta.
- Raahen seutu 06.07.1995. Ikiliikkuja pelastettiin Technoparkkiin.
- Iltalehti 27.05.1995. Suomalainen ikiliikkuja Venäjälle näytille.
- Aamulehti 14.08.1999. ”Fysiikan lait murtuvat. Esson baarilla pyörii ikiliikkuja!” -Oulu-lehti 28.11.1991. Markku Ikiliikkuttaa. Multikeksijä Markku Sarastamo on...” -Kansan Tahto 22.10.1992. ”Ikiliikkujaa” puitiin raastuvan penkillä.
- Iltta-Sanommat 04.08. 1987. ”Hiiri kuoli työnsä ääreen”. Lööppi. ”Konetta polkenut hiiri menehtyi.” -Messu-Uutiset 1989. ”Haaveesta totta kevätmessuilla” (kuva ikiliikkujastani).
- Kansan-Tahto 08.04.1987. ”Ikiliikkuja, ikuisen voiman lähde?”. Sarastamon laaja artikkeli aiheesta.
- Iltta-Sanommat 02.04.1987. ”Haastan Mr Jonesin kaksintaisteluun. Oululainen rakensi oman ikiliikkujan.
- Kaleva 31.06. 1987. ”Ikiliikkuja, joka soittaa kosmista musiikkia.
- Iltta-Sanommat 08.10.1990. ”Oikea kylähullu ei lannistu koskaan. Kylähullut panivat tuulemaan syyspäivillään.
- Pohjalainen 16.07.1922 ”Tasapäästyminen surettaa ikiliikkujan myynyttä miestä.”
- Kaleva 11.04.1990 ”Suomi ei tue keksimistä”
- Iltta-Sanommat 11.04.1990 ”Uusi keksintö paljastaa, että kuka pilasi banaanit”.
- Insinööriutiset 230.09.1988 ”uusi ratkaisu valvomaan kuljetuksia. Kulkuri paljastaa tärinän ja lämpötilan vaihtelut
- Kaupunkiutiset HML. 30.07.2005. ”Markku Sarastamo herättelee esperantoharrastusta. Yh-teinen kieli ihmiskunnalle”.
- Kaupunkiutiset HML 24.01.2007. ”Esperanto ei ole vitsi”.

- Hämeen Sanomat 09.09.2005 ”Markku Sarastamo opettaa esperantoa Kahvila Kanelissa.” Pohjusti Kansalaisopiston kurssiani.
- Hämeen Sanomat 05.06.2006 ”Oppia voi huonollakin kielipäällä”
- Suomen Esperantolehti 4. 2007. ARTA LUMO -Intimetosa kulturkrado. La festivalo Arta.
- Suomen Esperantolehti junio 2006. ”Kreivitär kohtaa matkimustukailijan” Markku Sarastamon näyttely sadun esineistä Alajärvellä.
- Esperantolehti aprilo 2. 2007. Talvikki Saarenkari, Markku Sarastamo, Kati Lindell kaj Marjatta Niemi en la vintraj tagoj. Esperanto-Societo en Hämeenlinna
- Esperantolehti 6/2006. Eksterordinara libro por infanoj Chiuaghaj (La grafino kaj Shia fantasta vivo). Sarastamo teos kaikenikäisille. Artikkelin kirjoitti Mari Helen Desert
- Hämeen Sanomat 05.06.2006 “Entäs jos kaikki ihmiset puhuisivatkin samaa kieltä?”
- Kansan Tahto 19.09.2002 ”Esperantoliiton syyspäivät Taivalkoskella”
- Viikko Savo 26.07.2007 ”Viikon kasvat: Markku Sarastamon esperantotaidetta...”
- Kansan Tahto 25.07.2000 ”Taivalkoskella tapahtuu. Metsäkylä jälleen maailmankartalle. Sampo Sarastas taikoi esperantoksi”
- TURUN SANOMAT 1983. Messut. ”Hopeinen lintukoru syntyy isältä perityin työkaluin” (Iso juttu isolla värikuvalla.)
- Uutisviikko. Mikkeli 06.04.1984 ”Tirpusentekoa...”
- Kesä Savo 1982? ”Käsityötä torilla -M.T. Sarastamo lintujentekijä”
- Kansan Sana Torstaiteema 1982? ”Käsityötä torilla M.T. Sarastamo -lintujentekijä”
- Savon Sanomat 1984 ”Mikkelin torilla elefanttimies” (Tein myös korufantteja)
- Savon Sanomat 1985 ”Jantantaaraa käytettiin jo Sinuhun Egyptissä kallonporaukseen (käyt-tämäni vanha kultaseppien perinnepora ”vauhtipora”) ”Taas on meillä kesätori ja turistit...”
- Savon Sanomat / kulttuuri 02.07.1983 ”Savonlinnassa kirjava avajaispäivä: Myytävänä sekä Glazunovia, että aitoa pellavaa”
- Joensuussa 1982 ”Jos käsityö loppuu, loppuu myös inhimillinen elämä”
- Kuopio 1984 ”Linnun on kesyjä”
- DEMARI 17.11 1984 Yli 3000 Tirpusta on syntynyt Markku Sarastamon yhden miehen teol-lisuuslaitoksessa
- ?? 21.11.1984 ”Varsinainen ihmismuuri ympäröi Markku Sarastamo...”
- Kirje Kuopion koti- ja taideteollisuuslaitoksesta 26.02.1998 ”Meidän puolesta työnäytöspäiväksi sopii 23. päivä. Luento ja näytös myymälässä. Anna-Maria Väätäinen. Tiedotussihteeri.
- Ilta-Sanomat / Päivyri 03.04.1985 ”Markku vaihtoi liituroidan tirpusiin”
- Savon Sanomat 11.11 1984 ”Linnuntekijällä viesti viikinkiajalta”. Sain vaihdettua syöpään kuolevalta mieheltä hänen kaivamansa pronssisoljen. Solki palautettiin Norjan vuonoon. Ys-tävättäreni heitti sen pyynnöstäni laivalta. Suomalaiset palauttavat löytötavaran. Kopion tein vahamenetelmällä. Sekin on myyty.
- Kemi 1994. Kylähullu-konttori. ”Tirpusmiehellä on idealaboratorio. Väinämöisen näköinen mies pistäytyi...” - Savon Sanomat 16.06 1984 ”Lintumiehen linnut” (Valamiani pronssilintuja ”Aurinkolinnullaratsastaja”).
- Uutisviikko Mikkeli 06.04 1984 ”Linnuntekoa
- Numero 186 ??? ”Kiertelevä käsityöläisen Markku Tapio Sarastamon käsistä on syntynyt koruja, jopa kameroita. Tekeillä on pieni lintu.
- Suomi -lehti 10. 1984. Kuopion tori ”Linnuntekijän uskontunnustus”

- Liitto Oulu 07.07 1987 ”Oulun torilla kesäinen käsityöpaja” (Olin keraamikko Antti Ylösen kanssa) -Kaleva.
- Kotimaa 16.02.1985 ”Lintumiehen salaisuus on käsityön perinteessä. Markku Saras-tamo ja janttantaara. Tirpunen on pikkiriikkinen lintu.
- ??? Markku Sarastamo 34v. Koruseppä Tukholma ”Keväällä lähdin Tukholmasta vähän kiertelemään ja nyt olen matkalla Kööpenhaminaan...”
- Savonlinna 1983 ”Myös rauhantyötä tehdään torilla. Koruseppä Markku Sarastamo työstää rauhankyhyhkyjä”.
- Vantaan Seutu 1983 Koivukylän toimintakeskus Markku Sarastamo esitteli työtapojaan ja kierteli ympäri Pohjoismaita”
- VR Express 1 1990 ”Kulkurijuppi on uutta ihmisrotua”
- Kaleva 03.04.1993 ”Oikea lottorivi jo tänään!” Sarastamon lottogeneraattori arpoi...
- YV-lehti 9 1990 ”Vakavasti otettava kulkuri”
- Ilta-Sanomat 30.11.1990 ”Puhemies Sorsa käynnisti Oulun ”Aikavuoren””
- Savon Sanomat 01.07.1990 ”Kylähulluksikin tituleeratun oululaisen Markku Sarastamon Kosminen Aikakirja Mikkelin torilla
- Kainuun Sanomat 19.06.1990 ”Kosminen Aikakirja. ”Jos tuollainen olisi, niin mikä se olisi?”
- Raahen Seutu 02.07.1993 ”Kukkahatturobotteja ja perhoniikkareita”
- Aamulehti 25.02.1992 Ammatti -keksijä ”Kosmisen Aikakirjan kehittäjä esittelymatkalla Inarissa asti”
- Kaleva 28.10.1994 ”Kosmisten Iskujoukkojen komentaja testaa välillä kylähullun mainettaan”
- Oulu-lehti 15.11.1990 ”Keksijä Markku Sarastamo ja sadan vuoden Aikavuori”
- Raahelainen 05.07.1988 ”Minustako kirjailija? Sarastamo tekee kirjan mittatyönä parissa tunnissa”
- Kaleva 08.06.1988 ”Tahdotko romaanin sivuhenkilöksi? Luova hullu tekee sen tietokoneella” -Nokian asiakaslehti 1 1987 ”Shamaani Sarastamo: Maagisen maailman suurvisiiri ja näkyvän olevaisen telepaatikkotaikuri Markku T Sarastamo on loitnut MikroMikolle telepatiaohjel-miston”
- Ilta-Sanomat 04.11.1986 ”Ouluradio onnistui ”suorassa murrossa” Ouluradio seurasi hakke-rointia”
- Kaleva 1994 Tirpustamiehellä on idealaboratorio Keksijän rautakangesta kerrotaan sivulla 11”
- NET 1 1987 Blanko-Messut Oulu ”Sarastamon telepatiaohjelma lukee pelikortteja”
- Kemi 1994 ”Ideageneraattori – viihdettä ja virikkeitä”
- Kansan Tahto (Maija Aalto) 30.04.1996 ”Markku Sarastamo saarnaa tekemisen evankeliumia. Ikineron hiekkalaatikko siirtyy pian CD-levylle”
- Iltalehti Kotimaa 29.01.1994 ”Kemin Kylähullu-konttorissa ei naureta edes ikiliikkujan kek-sijälle”
- Lapin Kansa 11.05.94 ”Suomalainen tietopeli kelpaa jo vientiin. Sarastamon tietokonepeli viihdeksi ja opiksi”
- Kaleva 20.10.1993 ”Uuden tapahtuman keskusteluauvaus”
- Juoksupoika-lehti Tyrnävä 1993 ”Saara -tietokysymyspeli Raamatusta ja uskontojen historiasta © Markku Sarastamo ja Rosamondo oy”
- Helsingin Sanomat 28.12.1988: Esa Kero, Jorma Korhonen. Kuvat Harri Nurminen. Iso juttu kuukausiliit-teessä kirjageneraattorista. Sarastamo teki kirjan hailuotolaisesta kalastajasta. ”Pökkön talossa tehdään romaania” - Meri-Lappi helmikuu 1994. Perjantai. ”Väinämöinen Kemin Kylähullu-konttorissa: Keksijälle tietokone kuin rautakanki”
- ??? 28.11 1991 ”Sarastamolle ei riitä Aikakirja. Kosminen hymy”
- Ilmoituskuitti rahanmyynti-ilmoituksesta (Kaleva)
- Savon Sanomat 04.11.1991 ”Kosminen Aikakirja tietokonepeliksi”
- Oulu 1988 Leo Kärsämä ”Sarastamo tekee kirjan mittatyönä”
- Oulu 03.01.1993 Sarastamo aikaa viedä uusimman tietopelinsä maailman markkinoille”

- Kaleva 01.09.1993 Markku Sarastamo Factory Universum Oulun taiteen 28. näyttelyssä”
- Kaleva 24.10.1992 ”Kylähullun maine ei häiritse. Sarastamo heittää ideoita kuin luita koirille” -Hämeen Sanomat 23.08.2005 ”Lukion voi käydä vain ostamalla yhden kirjan”. ”Suhteemme kirjaan on vääristynyt”
- Kaleva 12.09.2000 ”Ministeri ja iltaopiskelu” Sarastamon lukijanosastokirje: Ministeri, kuinka selitätte sen, että jos iltaopiskelee, menettää työttömyyskouvauksensa.
- Art&Style mainoslehti Oulun talvitempauksesta. ”Sarastamo pyörittää Hullua Hevosta eli Hoijakkaa Maailmanennätykseen.
- Oulun poliisilaitoksen nopeustodistus hoijakan nopeudesta -Helsingin Sanomat 03.03.1995 ”Jo riittää velto tilataide”
- Iltasanoma (Ilta-lehti?) 20.03.1996
- Iltalehti 02.16.1996 ”Hoijakka hajosi ME-kokeessa. Ennätys kuitenkin syntyi”
- Iltalehti 03.03.1995 ”Kesken luomistyön taiteilija oli joutua linnaan”
- Kaleva 10.06.1994 ”Lähes Oulun keskustasta löytyi vanha maamiina”
- Oulu-lehti 09.06.1994 ”Saksalaisten majoitusalueelta löytyi maamiina. Poliisin pommiryhmä kävi noutamassa miinan. Se kuljetettiin tuhottavaksi Hiukkavaaraan”
- Oulu-lehti? 22.05.1994 ”Sarastamo teki lännenkirjan. Kylähullujen oma teos. Yksinäisen rat-sastaja kuolema” - Suomi 1983 ”Taskuatomipommi. Sarjassamme suomalaisia omakustanteita. Sarastamo on koonnut omaperäisen valikoiman lehtileikkeitä kirjaseksi...”
- Oulu-Lehti 26.03.1997 ”Sahamaani Sarastamo lähtee avaruuteen”
- Iltalehti, tammikuu 1995. Kuvat Markku Ruottinen, teksti Kari Mustonen. ”Taikuri Sarastamon
- Aarne Haunia teos: Musta Morsian. Kirja alkaa terapiaistunnostani Pispalassa
- Aarne Haunia 197? Viikkolehti? ”Pispalan Parantaja.” Tamperelainen nuorukainen alloitti hypnoosin harrastamisen vain 12 -vuotiaana...”
- Kansan Lehti 12.1.1969 ”Poika Pispalasta, elkeet itämailta”. Parin aukean iso lehtijuttu. Teksti Erkki Kanerva. Kuvat Matti Virtanen
- Sarapeutti -lehti Oma julkaisuni 197?. Materiaalia hypnoosistudioltani
- 196? KotiPosti (Tarmo Hurskainen / Heikki Välimäki) ”Olen guru Tampereelta” Iso lehti-juttu mm. hypnoosin käyttämisestä urheilussa.
- 197? Mainoslehtinen ”Guru M. Sarastamo esittää Ikaalisten Omalla tuvalla: Pimeyden voi-mat...” -197? Mainsosjuliste hypnoosiesityksestäni ”Hypnoosi! Mitä se on. Hypnoosista ja sen valta-vasta voimasta näette todella vakuuttavan esityksen kouriintuntuvien todistein” Hypnotisti Mr Mars Ashi... (taiteilijanimeni). -197? Joku naistenlehti, iso juttu ”Guru Sarastamolle kävi niin kuin sille entiselle tytölle”. Teksti Marja Patinen, kuvat Erkki Helin.
- Kymmeniä ilmoituksia mm. Aamulehdessä ”Pulmia, voiko Guru auttaa...”

VALOKUVAUS. MEDIAA:

- Uusi-Foto 1978? Risto Karlson. ”Markku Sarastamo, suomalainen kameranrakentaja
- Hämeen Sanomat 05.17.1975? ”200 kuvaa Hlinnan vuosikilpailuissa. Sarastamo 1. sija” -Keski-Häme 1975 ”Vanhukset, maaseutu, luonto. Sarastamon valokuvanäyttely”
- Hämeen Sanomat 13.04.1975 ”Kuukauden kuva: Markku Sarastamo ”Mitäs me uteliaat”
- Hämeenlinnan kaupunkiutiset 02.02.1978 Sarastamon puukameroita näytillä Nyblinin liik-keessä Hämeenlinnassa”

- Hämeen Sanomat 14.12.1975 Hämeenlinnan kameraseuran vuoden kuva. (Toimitussihteeri leikkasi osan kuvasta pois ja julkaisi pulun sitten)."
- Lammi? 1975? "Lammin kunnan yläaulassa on Markku Sarastamon valokuvanäyttely"
- Keskipojanmaa 1975 "Näkymiä etsimässä"
- Valokuvalehti? "Sarastamon kuvia...."
- Labyrintti 3/ 1999 "TV Hyvän mielen verkostopäivät"
- Iltasanomat 08.10.1990 "Oikea kylähullu ei lannistu koskaan"
- Iltalehti 20.12.1997 "Vaihtoehto, jota ei haluttu. Kosmisten Iskujoukkojen komentajakapteeni ei luovuta, vaikka tulisi lunta tupaan"
- Hämeen Sanomat 12.04.2008 "Keksijä kannattaa käsityötä. Kosminen röyhtäys muovikult-tuuria vastaan"
- Koillis-Lappi 26.02.2001 "Baarien Paulaharju kerää vitsit ja tarinat talteen"
- Kainuun Sanomat 06.10.1990 "Elämä on iloinen leikki. Oululainen Markku Sarastamo askaroi huipputekniikan parissa ja hauskuttaa ihmisiä fysikaalisilla taikatempuilla"
- Lapin Kansa 07.02.1990 "Kyllä kylä hullunsa elättää"
- Pohjalainen 16.07.2002 "Keksimisessä vaikeinta on itse keksiminen"
- Iltasanomat 30.06.1990 "Vain Kosmisen Aikakirjan isän puhelimesta voi olla tämä viesti: "Tervehdys, olen keksimässä"
- Kaupunkiutiset 19.03.2011 "Kaupunkiutisten 35 vuoden takaisesta vuosikerrasta... Kult-tuurikasvo Markku Sarastamo"
- Kaleva 29.11.2003 "Sarastamo keksi ylioppilaslakia" (Iltalukio käyty)
- Kaleva 10.04.1998 (syntymäpäivähaastattelu) "Keksijälle elämä on ihana leikki"
- Hyvä Mieli 28.11.2003 "Matkimustutkailija vaihtoi lakkia" (Ylioppilasjuhla)
- Hyvä Mieli 2003 "Markku Sarastamon väinämöislakki vaihtui ylioppilaslakkiin"
- City Oulu 1990 "Jos höyryveturia ei olisi keksitty, keksisi Sarastamo sen"
- Ilkka 11.11.1995 "Kyllä kylä hullunsa elättää" Uimamaisteri Sarastamo kiertää kouluja...
- Iltalehti viikonvaihte 20.12.1997 "Kaivatut kylähullut"
- RAY pelilehti ??? "Pelle Peloton. Juttu kertoo mm Mikro-Visa -pelistä. Ei päiväystä.
- Iltalehti 20.12.1997 "Suomi on kylähullujen luvattu maa" Iso juttu.
- Meri-Lappi Helmikuu 1992 "Kylähullukonttorissa vierailemassa"
- VVO julkaisu 13.06.1996 "Kosmisten Iskujoukkojen komentajakapteeni haluaa poistaa luovuuden esteet"
- Pohjalainen 16.09.1992 "Pispalassa ei tavattu mennä kouluun"
- Kainuun Sanomat 6. lokakuu 1990 "Sapattivuosi kerran elämässä jokaiselle" (Iso juttu)
- Mustavaristen partiosanomien Tyrnävä. Moniste. Painos 80 kpl. 6.12.1993 "Markku Sarastamo, keksijä-nero"
- Mikkelin meiningit 01.07.1990 "Torivieras Sarastamo"
- Kainuun Sanomat 06.10.1990 "Kosminen Aikakirja"
- Iltasanomat 11.02.1992 "Kosmoksen kauppaomies Unkarissa"
- Lapin Kansa 07.02.1990 "Markku Sarastamo on Tampereen Pispalassa uimamaisteriksi valittunut 44v mies"
- VR Express 1 / 1990 "Kulkurijuppi on uutta ihmisrotua" Junassa tietokone! Eka!
- Pohjalainen 16.07.1992 "Tasapäästäminen surettua ikiliikkuja myynyttä miestä" -
- Insinööriutiset 16.12.1994 "Kapteeni Sarastus -Kosmisten Iskujoukkojen komentaja"
- Kaleva 01.02.1988 "Pelurin paljastukset" Merkittävä juttu. Huippuluokan iso kuva.
- 07.10.1990 "Kylähulluksi päästään tai synnyttään"
- Kaleva 10.02.1994 "Keksijä Markku Sarastamolla on ideoiden jalostamisen taito"

- Meri-Lappi helmikuu 1994. Perjantai ”Väinämöinen Kemin Kylähullu-konttorissa. Keksijälle tietokone kuin rautakanki.
- OPETTAJA-lehti 34/95 ”Mitä keksijä-kylähullu tekee opettajien kesäpäivillä. Luento luo-vuudesta”
- 28.10.1994 Kaleva ”Kosmisten Iskujoukkojen komentaja testaa välillä kylähullun mainettaan”
- Kainuun Sanomat 13.06.1999 Kesäkasvo ”Itsensä munaamisen pelko nykyihmisten ongelma”

TOIMITTAJIA JA VALOKUVAAJIA, JOTKA OVAT VAIKUTTANEET JUTTUIHIN. KAIKKIA EI OLE MUKANA. OSAA EN LÖYTÄNYT ARTIKKELEISTA, OSAA EN MUISTA.

YLE ja PAIKALLISRADIOT

- Lapin Radio. YLE. Lintu-Pekka. Yöradion vieraana. Valtakunnan levitys
- Timo Sipola. YLE. Rovaniemen toimitus
- Tapani Niemi YLE ja Radio Kaiku Oulu
- Rauni Järvilehto. YLE Oulu
- Pentti Kiviranta. YLE ja Radio Kaiku. Oulu
- Robert Brandberg. YLE ja Radio Kaiku
- Pentti Kiviranta. Radio Kaiku
- Juhana Lepoluoto
- Tapani Niemi. Radio Kaiku.
- Pekka Kymäläinen (Kaiku) -Pottu-Joe
(Kaiku)

TV 2 ja TV 1 FOX -KANAVA

- Risto Astikainen
- Raimo Pitkänen (myös STT)

- FOF / Ennätystehdas. Rahanpyöriytyshaaste 2020

MUITA MEDIOITA (toimittajat)

- Veikko Ennala
- Erkki Kanerva (Tamperelainen / Hymy. ”Jammu” -pakinoitsija.
- Marja Patinen

-Tarmo Hurskainen
-A-P Sarjanto
- Auvo Veteläinen
-Ilkka Tönkyrä
-Tapani Niemi
-Kari Mustonen
-Raimo Pitkänen
-Martti Kähkönen
-Maija Aalto
-Valto K. Kärki
-Seppo Korhonen
-Erkki Heikkilä
-Pekka Kymäläinen
-Mirja Ankerman
-Markku Heikkilä
-Seija Liinko-Lindh
-Ilkka Lehtinen
-Reijo O. Holopainen
-Eira Juvonen-Papayiannakis
-Pentti Kiviranta
-Jouni Knihtilä
-Esa Kero
-Jorma Korhonen -Seppo
Korhonen
-Leif Lerner
-Liisa Laine
-Matti Nieminen
-Rauno Ylönen
-Martti Kähkönen
-Rauno Ylönen
-ARA
-Jari Tervo
-Pirkko Keskinen
-Leena Talvensaari
-Matti Nieminen
-Seppo Kangasniemi
-Veli Holopainen
-Veli Kärkkäinen
-Raija Tuominen
-Harri Nykänen
-Aarne Haunia -A.P.
-Mikko Haljoki -Markku
Tasala

-Ritva Liisa Snelman
-Mikko Haljoki -Markku
Tasala
-Veli Holopainen -Marja
Miettinen
-Risto Karlson
-Ilkka Tönkyrä
-Ulla Asplund
-Soile Seppä
-Yrjö Tuohino
-Heikki Y Rissanen
-Heikki Kirstinä
-Paavo Romppainen
-Timo Sipola
-Leif Lerner
-Robert Brandberg
-Pentti Kiviranta
-Lea Karmala
-Seppo Korhonen -Ilkka Lehtinen
-Pekka Alanko
-Maija Aalto
-Mikko Haljoki -Seija
Pekkinen
-Simo Turunen
-Jussi Hietikko (Hämeen Sanomat 2019)

KUVAAJIA

-Markku Ruottinen (Kari Mustosen yksi hovikuvaajista)
-Pekka Kymäläinen
-Erkki Helin
-Matti Virtanen
-Heikki Välimäki
-Raimo Myllyoja
-Seppo Leskinen
-Pentti Kuulas
-Harri Nurminen (Kuvasi Esa Kerolle, Mustoselle ja muille)
-Tapani Niemi (Kuvitti osan omista jutuistaan)
-Pentti Kiviranta
-Aarne Haunia
-Jukka-Pekka Tuppurainen
-Marketta Arnold
-Anja Vilppula
-Markku Wiik -Isakson

- Ulla Asplund
- Heikki Y. Rissanen
- S. Blom (Häm. Sanomat 2019)

ARTIKKELEITA MM. SEURAAVISSA MEDIOISSA

- Hämeen Sanomat
- Kauhajoen Kunnallislehti
- Itä-Savo
- Liitto
- Kansan Sana
- Oulu-Lehti
- Kustannus Kolmio
- Vantaan Seutu
- Turun Sanomat
- Uusi Foto
- Kamera-lehti
- Hämeenlinnan Kaupunkiutiset
- Savon Sanomat
- Uusi Suomi
- Helsingin Sanomat
- Viikkoset
- Kaleva
- Demari
- Suomi-Lehti
- Insinööriutiset
- YV-lehti
- Pohjalainen
- Ilta-Sanomat
- Iltalehti
- Kemi
- Lapin-Kansa
- Porvoon Sanomat -Kainuun
Sanomat
- Mikkelin kaupunkilehti
- Länsi-Savo
- VR-Express
- Raahen Seutu
- City-lehti Oulu
- Ilkka
- Aamulehti
- Kempeläinen
- Bittilehti
- Helsingin Sanomat, kuukausiliite

- Hämeenkyrön Sanomat
- Opettajalehti
- Meri-Lappi
- Kansan Tahto
- Raahelainen
- Tietoviikko
- Savon Sanomat
- Uusi Aika
- Liitto
- Kemijärveläinen
- Lakeuden lehti
- Printti-lehti
- Mikkelin Kaupunkilehti
- OK-lehti
- Koululainen
- Messu-uutiset Oulu
- Pääskynen Oulu
- Alibi
- Nyrkkiposti
- Apu-lehti
- Joka Poika
- Nokia oy Asiakaslehti

Kiitän sydämellisesti kaikkia ideoihin osallistuneita ja niihin myötävaikuttaneita henkilöitä!

Muistakaamme, että *"esimerkki se on varoittavakin!"*

KUVA 30 (Viite: Musta munkki rannalla)